NAZ.
ele III
II
LI

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLII
C
38
NAPOLI

II
C
38

XLII
C
38

LVDOVICI CARRIONIS

ANTIQVARVM LECTIONVM COMMENTARII III.

In quibus varia ſcriptorum veterum loca ſup-plentur, corriguntur & illuſtrantur.

Ad Clariſsimum virum FRANCISCVM NANSIVM I. C. apud Franconates in Flandria Senatorem P. P.

ANTVERPIÆ,
Apud Chriſtophorum Plantinum,
Architypographum Regium.
CIƆ IƆ LXXVI.

CENSVRA.

In his Antiquarum Lectionum libris, qui magno & ſtudio & iudicio conquiſiti ſunt, quod ſanctæ Catholicæ Romanæ Eccleſiæ religioni contrarium ſit, continetur nihil: ſtudioſiſque, vt imprimantur, vtilisſimi ſunt. Datum Antuerpiæ Anno 1576. Die 23. Decembris.

D. Henricus Zebertus Dunghens
S. T. D. Can. Antuerp.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS II. Hiſpaniarum Rex, &c. priuata lege cauit Chriſtophoro Plantino Architypographo ſuo, ne quis alius, *Ludouici Carrionis Antiquarum Lectionum Commentarios*, intra hos annos decem proximos imprimat, néve alibi impreſſos vendat in ſuae Maieſtatis ditionibus: graui multa ei, qui aduerſus ea fecerit, indicta, prout latius in diplomate dato Antuerpiæ 4. Ianuarij. M. D. LXXVI. & ſignato

Boudevvijns.

AD.

CLARISSIMVM ERVDITISSIMVMQ. VIRVM FRANCISCVM NANSIVM I.C. apud Franconates in Flandria Senatorem. PP.

ITA EST, MI NANSI. liber ſum; neque Muſas meas ancillari volo. magnificos illos, & magnidicos, &, paene aliquid adieceram, nihil moror. illa etiam hominum mendicabula, qui litteras ad quaeſtum proſtituere, & earum opificium exercere, quam eſurire malunt, ſtrennue contemno. Quod itaque in ſcriptis meis hactenus religioſe ſeruaui, vt ea nemini dedicarem, praeter, qui de illis recte iudicare poſſet: idem hoc potiſsimum tempore ſecutus, tres meos ANTIQVARVM LECTIONVM Commentarios, tibi donandum exiſtimaui. cui enim potius quam tibi? quem ego à prima ineunte aetate haec honeſtiſsima litterarum ſtudia Lutetiae, politiorem Iuriſprudentiam Biturigibus liberaliter didiciſſe, vtraque Brugis ſumma cum dignitate tractare, praeclare noui. prudenter ſane & illas ciuitates delegiſti, in quibus diſceres; & hanc, in qua,

quae didiciſſes, ad popularium tuorum laudem & vtilitatem referres. nam, vt de Pariſiorum Lutetia nihil dicam, quam ſuperioribus annis, ante grauiſsimam illam belli ciuilis tempeſtatem, quae non tantum violenta ab ipſo ſtatim initio in Gallias incubuit, ſed etiam diuturna, & diuturnitate periculoſa regnum Europae florentiſsimum etiamnum non ceſſat lacerare, alteras Athenas fuiſſe, norunt illi, qui bonam magnamque doctrinae ſuae partem inde ad Belgas noſtros fortunati reportarunt. ſed vt de ea nihil dicam: quis neſcit Biturigenſem ciuitatem clariſsimorum ſemper Iureconſultorum copia floruiſſe? niſi ſi qui forte iuris ciuilis ſtudio operam dare, ſimul & ſplendidiſsima illa iuriſprudentiae lumina, Alciatum, Duarenum, Baronem, Cuiacium ignorare potuerunt. Iam vero de Brugis noſtris; vellem mihi libere, quod ſentio, liceret eloqui; neque ſtudium & iudicium meum amor patriae reprimeret. non vererer aſſeuerare, vix vſquam alibi maiorem ſemper litterarum dignitatem & eorum qui litteras magni facerent, ſiue nobilitatem, ſiue ſenatum, ſiue denique homines priuatos ſpectas, multitudinem fuiſſe. Et ſane vt in illud tantum Senatorum Collegium intueamur,

cui

cui tu cum perpetuo magiſtratu ſemper interes, cum annuo vero nunc, cum paucis alijs, praeſides: quot in eo numerari poſſunt, qui in humanitate humaniſsimi, in iuris ſcientia ſcientiſsimi, in rep. adminiſtranda ſapientiſsimi ſunt? ne neceſſe habeam Dammios, Bryardos, Mekerchos, Barzios, & Laurinos nominare. Inuideant vobis de reliquis vnus item & alter, qui, cum in tenebris perpetuo ſint verſati, litterarum lucem non ferunt; & pene, manu, ventre, nobilitatis famam captent. Tu vero clariſsime & eruditiſsime Nanſi, quod facis, litteras foue; earum ſtudioſos amplectere; iuriſprudentiam ſinceriorem tuere: & filio tuo Franciſco, qui pro illa aetate incredibiliter in vtraque lingua promouit, hanc hereditatem cernendam relinque. imo ne cernat, aut ius deliberandi habeat, ſed ſtatim adeat, iam nunc teſtamento caue. Quod quoniam te facturum certe ſcio; hos commentarios tibi de manu in manum trado; perpetuos, ſi eiuſmodi ſcripta perpetua eſſe poſſunt, amoris erga te mei & mutuae amicitiae noſtrae teſtes. ἀντίδωρον peto, duo illa, quorum alterum Criſpus Paſsienus ab aliquibus ſufficere exiſtimabat, beneficium & iudicium. vtrumque accepero, ſi alterum dederis. quod

enim maius homini beneficium dari poteſt, quam ſi illius viri iudicio labores ſuos probari ſenſerit, quem ipſe virum eſſe grauiſsimum & iudicem aequiſsimum iudicat? Tu itaque, mi Nanſi, haec noſtra ὑπόμνηματα ſiue quod ab eo proficiſcuntur, quem amas, à quo reuera amaris, ſiue quod in ijs ſunt non nulla, quae olim communi amico Iacobo Raeuardo placuerunt, boni conſule. Vale. Louanio.

KALENDIS INTERKALARIBVS.
cIↃ. IↃ. LXXVI.

BRE-

BREVIS CAPITVM SINGVLORVM COMMENTARIORVM.

CAPITA LIBRI PRIMI.

ANNA Perenna vnde dicta. Macrobius, Agellius, Martialis, & Varro emendati. CAP. I.

Varronis & duum locorum Pacuuij apud Nonium, item alterius apud Feſtum correctio. CAP. II.

Panda. Pantica. Ceres. Nonius, & Varro de vetere libro correcti. CAP. III.

Nonij errores notati. dedico, depetigo. Nonius & Lucilius duobus locis, item Auſonius emendati. CAP. IV.

Perdimus aeuum. certa ſtant omina lege. compendia rerum. ſors eſt ſua cuique ferenda. Roma enata caſis. vires Italae. adice, ſubice, prima beeui. Manilius, Propertius, Papinius, emendati. CAP. V.

Libertatem perdimus. Reſtio Laberij. leuenna. Laberius apud Macrobium, item apud Agellium reſtitutus. ver ſacrum facere quid ſit, verbis L. Siſennae explicatum: eiuſdem diſperſa apud Noniũ duo fragmenta collecta, & correcta. Nonij inſcitia. CAP. VI.

Exilia & ilia, vnde dicta. ina. Feſtus caſtigatus. CAP. VII.

L. Aelius Stilo. Praeconinus, Seruius Clodius, grãmatici. Q. littera. Suetonius de illuſtribus grammaticis, & Agellius varijs mendis liberati.

Diodorus hiſtoricus. Tertullianis emendatus. idem argumentum apud Tertullianum, Minutium, & Lactantium inueniri. de Minutij aetate.

Faſces per arua. dictator ab aratro. ingenitus ſonus. conſummant orbem. effuſus in vſus. grauia annonae incendia. ventis credere opes. celeres anni. domibus praefigere praedas. pacare ſiluas. viuere victor. ſcriptor velox. curſim loquentis excipere voces. teneros pudor impedit annos. Manilius varijs locis correctus. CAP. X.

Sumſe. conſumſe. creſſe. ceſſe. toga. tectum. de Naeuij Titinnij & Nonij antiquis lectionibus opinio. CAP. XI.

Suppellere. ſcabere. verbum vetus elegans in Cicerone & Lucilio reſtitutum. Victorij ſententia reiecta. CAP. XII.

Lucilij locus prodigioſe corruptus, item alter Caecilij, de opinione correcti. CAP. XIII.

Epicadius Grammaticus, eius fragmetum. Calatores. Calones. Augures publici. Cariſio & Arnobio ſcriptura reſtituta, Suetonio cõſeruata. CAP. XIV.

Indignos in carmine ducere cantus. mutua in alternum praebere alimenta. fortunae condita ſumma. modus conceſſus in aruis. plena vincentem credita meſſe. fortunae quaerere ſedem. variet genitura. orbem exprimere. comprendere punctum. Manilius caſtigatus. CAP. XV.

Dextera vorax. culus inquinatus. manus laua. Catulli epigramma verſibus quibuſdam tranſpoſitis corruptum antea, nunc ſuae elegantiae reſtitutum. CAP. XVI.

Extremũ S. C. è Ciceronis lib. I. Inuectiuarũ, gloſſema ſublatũ. Cicero reſtitutus. CAP. XVII.

Vacuefacio. vacuefacta. Cicero, Lucilius, & Codex Iuſtinianeus emendati. CAP. XVIII.

Chilonis ſententiam, aliter quam vulgo, ſcribendam videri.

videri. ad hoc. examuſſim. aſtu. honores. matrimoniorũ frequentatio. defectus Agellij ſuppletus: ex eodẽ varia menda ſublata. CAP. XVIIII.

Veſtae venetralia. per ſaecula. illudere ponto. Aries primam partem ſibi vindicat. domini quotcunque. titulis fallantur pectora notis. oſtentant mortalibus aſtra. negat vires victumque ſalubrem. conſummat ſeptima partem. aurauit vellere pontum. Ad Colchida tergore vexit. Manilij plurimis locis emendatio. CAP. XX.

CAPITA LIBRI SECVNDI.

Antiſtare. pauſa pugnae. congreſſionem factum eſt. contumelia factum itur. rem praeſidio futurum. inimicos dicturum: copias occupatas futurum. Deos benefacturum. in Quadrigario gloſſemata inducta. eius, Nonij, item Agellij, diuerſis locis caſtigatio. CAP. I.

Bambalo. ψελλιστὴς. *balathro. balatus. Cicero, Gloſſarius, & Adamantius Martyrius reſtituti.* CAP. II.

Argentum Romae quando ſignatum. Eutropius, Faſti, Plinius, ea de re correcti. CAP. III.

Magiſtri conuiuiorum. praefecti vrbi. viri Conſulares. regiones vrbis. Lampridius & Salluſtius emaculati. CAP. IV.

Alius finiſſet iter. votum ſoluit. amplexus Olympum. nox contrahit alas. indelaſſato corde. pontibus impoſitis. admouiſſe Iouem terris. tulit veſtigia curſu. Maniliani verſus caſtigati; & alterius cuiuſdam vitium indicatum. CAP. V.

Alter amboue. Renatus Vegetius correctus. itẽ Labeo Antiſtius apud Agell. a. a. V. notae. CAP. VI.

Mimus. componere in maius. celebrare in maius. Salluſtius apud Lactantium, item Lactantius alibi emendati. CAP. VII.

Aduentus. Gentianus. principales officiorum viri. Herodianus, Codex Iuſtiniani, Capitolinus, & Solinus illustrati & correcti. CAP. VIII.

Cultus cura. in fluctum ponere crines. reuocare vndis. moribus virtutis nomine. leporem tollit. pedibus pinſare manus. ludere fulto. diſponere palmas terrae ſpem credere in annua vota. Manilius locis aliquammultis emaculatus. CAP. IX.

Memoria in Seneca deſiderata. defectus ſuppletus. alia correcta. Thucydidis & Salluſtij ſententia. CAP. X.

Niſus grammaticus. Remmius Palaemon. oris infamia. Arnobius, Suetonius, Aelius Lampridius caſtigati, & explicati. Achillis Statij emendatio exploſa. CAP. XI.

Nimium quantum. è Cicerone & Agellio gloſſemata ſublata. Cicero alibi purgatus. CAP. XII.

De eadem loquendi ratione apud Terentiũ diſputatio: eiuſdemque Terentij caſtigatio. CAP. XIII.

Sulcatis credere terris. vſura ſorte maior. veſcimur auro. arcu teloque. agitata pectora in vſus. non contenta domo. inter medios prenſare meatus. Manilius correctus, & de quodam loco coniectura. CAP. XVI.

Poſt principia. viaticum. Q. Claudij Quadrigarij inſignis defectus, & alter M. Varronis ſuppleti. CAP. XV.

De locis aliquot Plauti Rudẽte indicatũ. CA. XVI.

Legirupio. Legirupa. palaeſtra. Plautus. Rudente, de opinione, correctus. CAP. XVII.

E Mani-

E Manilio cõpluria vitia ſublata. CAP. XVIII.

Lucretij locus à Criſpino imitatus. Catullo ſua ſcriptura ſeruata; Salluſtio & Nonio reddita. CAP. XIX.

Cinnae ſuus verſus reſtitutus. Eiuſdem duo diſperſi olim, nunc coniuncti. Nonius & Iſidorus correcti. Mureti opinio confutata. CAP. XX.

CAPITA LIBRI TERTII.

Ius trium liberorum in V. V. capiunda. Legis Papiae verba correcta. Lex Populia. P. R. Quiritibuſque. Fabius Pictor, & M. Cato emendati. Agellij defectus ſuppletus. CAP. I.

Renones. Salluſtius & Caeſar explicati. Caeſaris vulgares ſcripturae defenſae. aliorum eiecta emendatio. Cor. Tacitus caſtigatus. CAP. II.

Tempora monſtrant. perennare. figuratio. medius tumor. tres verſus apud Manilium loco alieno poſiti. Manilius & Agellius reſtituti. CAP. III.

Calatores. vetus inſcriptio. Varro de lingua Latina & Agellius correcti. CAP. IV.

Concurri. attotonſe. hiatus poetis veteribus frequentes. Varronis verſus emendati. CAP. V.

Faſti Sibyllini. Ciceronis orationes in Catilinam tribus locis de vetere libro caſtigatae. CAP. VI.

Edolare. Quinctipor. Clodianus. Gargaridare. Fors fortuna. duo Varronis fragmenta coniuncta, tria reſtituta. CAP. VII.

Legatus P R. P R. inſcriptiones veteres. Caeſari ſua aſſerta ſcriptura. gloſſema ex eo eiectum. Caeſar correctus. CAP. VIII.

Mundus

Mundus. Pylius. Magno maxima Pella. terrae vapor. pauos. tenuiſque capillus. Naeuius, Valerius Flaccus, Manilius caſtigati. CAP. IX.

Nugas. Percontat. Naeuius & Varro apud Noniū è vetere libro caſtigati. CAP. X.

Statius Papinius Achilleide de veterum librorum ſcriptura reſtitutus. CAP. XI.

Aliud Phauorinum, quā vulgo exiſtimetur, de verſu quodam Virgiliano ſenſiſſe videri. eamque in rem caput quoddam Agellij *emendatum.* CAP. XII.

Capularis. defloccare. Nonius duobus locis, & Plautus in fragmentis correcti. CAP. XIII.

Liber Manilij primus percurritur: & compluria omnis generis errata ab eo auferuntur. CAP. XIV.

De duum locorum Varronis, & Nonij aliquot reſtitutione, coniectura. CAP. XV.

Xantippus Lacedemoniorum dux. ταχτιχὸς. Vegetius li. iij. mendis aliquāmultis liberatus. CAP. XVI.

Delectari in re. atra fuligo. L. Aelius. exigor pecuniam. ex Agellio gloſſema eiectum. eius defectus aliquot ſuppleti. Agellius & Caecilius correcti. CAP. XVII.

E Statio Papinio aliquot menda ſublata. CAP. XVIII.

Vorat ignem. ſupra eſt hominemque Deumque. fluctuſque natantes. moenia mundi. locus Manilij de Lucretio expreſſus. varijs locis Manilius emaculatus. CAP. XX.

Militia plebei volenti. phraſis Graecorum à Salluſtio expreſſa. Salluſtius eam in rem correctus. CAP. XX.

SCRI-

SCRIPTORES, QVORVM IN HIS COMMENTARIIS LOCA

partim illuſtrantur, alia ſupplentur, pleraque corriguntur. vbi Barbara nota paginam, Latina verò, locorum eadem pagina correctorum numerum deſignat.

ADamantius Martyrius. 57. ij.
Aelius Stilo. 7.
Afranius. 145.
Agellius lib. primo. 47. 48. ij. 49. iv. 55. 56. ij. 68. 83. 84. 102. ij. 103. ij. 104. 136. 148. 149. iij. 150. vi.
Idem lib. ſecundo. 29.
Idem lib. IX. 54. vj. 55. iv.
Idem lib. X. 15. 55. 112. 113.
Idem lib. XIII. 2.
Idem lib. XV. 151. ij.
Idem lib. XVI. 15. 22. ij.
Idem lib. XVII. 90. 105.
Idem lib. XVIII. 149.
Idem lib. XX. 22.
Aimonius monachus. 105.
Albinouanus. 142.
Arnobius. 8. 35. 79.
Aſconius Paedianus. 44.
Aſinius Gallus. 13.
Ateius Capito. 103.
Aurelius Nemeſianus. 128.
Auſonius. 10. 28.
Caecilius. 34. 151.
Caeſar. 114.
Caeſar in comment. 42, 104. 105. 106. ij. 121. 125. 126. ij.
Calpurnius. 66. 109.
Caſſiodori Orthographia. 33. 57. 80.
Cato. 56. 104. 114. 149.
Catullus. 41. 97. 100.
Celſus. 85.
Comminianus. 132.
Cornelius Tacitus. 63. 105. 107.
Criſpinus. 97.
Claudianus. 13. 70.
Codex Iuſtiniani. 46, 72. 73. iij. 74.
Cyprianus. 24.

Demo-

Demoſthenes. 78. 158.
Donatus. 85.
Diodorus. 24.
Eutropius. 59. 60. Ennius. 149.
Fabius Pictor. 103.
Fabius Fulgentius. 97.
Faſti Conſulares. 59. 60. 71. 73.
Feſtus. 5. 16. 17. 11. 20. 34. 103. 104. 118. 120. 138. 145.
Gloſſarius Latinus. 8. 48. 58. 118. 132.
Gloſſarius Graecus. 58. 132. 147.
Graccus. 56.
Herodianus. 72. ij.
Heluius Cinna. 100. 101.
Horatius. 6. 7. 27. 11. 110
Homerus. 149.
Hieronymus. 24. iij.
Iſidorus. 100. 101. 105.
Iulius Capitolinus. 73. ij.
Iulius Solinus. 74.
Iuuenalis. 129.
Inſcriptiones veteres. 36. 73. iij. 122. ij. 123. 124. ij.
Laberius. 15. iij.
Lampridius. 61. 62. iij. 63.
Labeo Antiſtius. 68.
Lex xij. tabularum. 92.
Lex Papia. 102.
Lex Populia. 103.
Lactantius. 24. 69. 70.
Liuius Andronicus. 149.
Liuius. 16. 42. Lucius Siſenna. 15.
Lucilius. 8. 10. 31. 33.
Lucretius. 29. 46. ij. 97. 156.
Macrobius. 1. 2. 3. 15. 45. 108.
Manilius lib. primo. 13. ij. 107. 108. iij. 109. iv. 110. 128. 129. iij. 130. 139. ij. 140. iij. 141. iv. 142. iv. 143. 153. iv. 154. iij. 155. vi. 156. ij. 157. iv.
Idem libro ſecundo. 50.
Idem lib. tertio. 37. 78. iv. 39. vi. 156.
Idem libro quarto. ij. iij. 12. iij. 13. iij. 25. iij. 26. ij. 27. iij. 28. ij. 50. iv. 51. viij. 52. ij.
Idem lib. quincto. 64. ij. 65. iij. 66. 75. iv. 76. iij. 87. 88. 89. 95. iv. 96. ij. 97.
Minutius Felix. 12. 23.

Martialis. 3. 4. 13. 28.
Naeuius. 29. 130. 133.
Nonius. 5. 6. ij. 7. 8. 10. 16. ij. 29. 48. 55. 98. 100. 113. 119. ij. 130. 131. 133. ij. 137. 138. 144. iv. 145. ij.
Ouidius. 2. 3. 129.
Pacuuius. 5. ij.
Papinius. 13. 134. 151. 152.
Paulus Iuriſconſul. 63.
Paulus Diaconus. 16. 17. 103. 110.
Plautus. 48. 49. 91. ij. 92. iv. 93. ij. 94. ij. 114. ij. 137. 138.
Plinius. 59. 60. 63. 120.
P Victor. 63.
Plutarchus. 118.
Porphyrio. 78.
Priſcianus. 80. 114. 120. 132. 159.
Probus. 120.
Propertius. 12.
Quadrigarius. 54. vi. 55. iv. 56. ij. 90. 108.
Quinctilianus. 120.
Renatus Vegetius. 67. 68. 146. 147. ij. 148.
Salluſtius Catilina. 42. 50. 118.
Idem Iugurtha. 16. 64. 70. 158. 159.
Idem hiſtoriis. 70. 78. 98. 105. 106. 120. ij.
Seruius Honoratus. 105. 137.
Seneca. 25. 51. 77. ij. 78. 106.
Soſipater Cariſius. 35. 85. 132.
Tertullianus. 23. 24.
Terentius. 85. 86. 87. 114. 121. 150.
Tibullus. 12. 27.
Titinius. 29. 30.
Tranquillus. 18. 19. iv. 35. 36. 79. 80.
Tullius Cicero. 22. 32. 41. 56. 81. 82. 83 84. 115. 116. 117. ij. 108. 57. 68. 43. 44. 45. ij. 55.
Thucydides. 78.
Valerius Flaccus. 128. 152.
Valerius Maximus. 146.
Valerius Probus. 68.
Velius Longus. 80.
Verrius. 17.
Varro. 2. 3. 4. 6. ij. 7. 26. ij. 111. 112. 113. 114. 115. 119. ij. 120. 131. 144. ij. 145. 150.
Virgilius. 52.
Zonaras. 59.

FINIS INDICIS.

IN LVDOVICI CARRIONIS ANTIQVARVM LECTIONVM COMmentarios tres, ad V. C. Franciſcum Nanſium Adolphi Mekerchi epigramma.

Ἐννέα Ἡροδότῳ Μοῦσαι τὸ πάλαι ποτ᾽ ἔδωκαν
　Ἐννέα μὲν βίβλους ἀντὶ φιλοξενίης,
Νῦν δὲ σὺ πὰρ Λοδοΐκου βιβλιακωτάτου ἀνδρὸς,
　Βιβλιακώτατ᾽ ἄνερ Νάνσιε, δῶρα φέρεις
Τῶν Χαρίτων τρισσῶν, τάδε βιβλία τρισσά· μεγίστης
　Σεῖο δὲ τῆς φιλίης εἵνεκα, καὶ σοφίης.

Τοῦ αὐτοῦ.

Μοῦσαι, καὶ Χάριτες, Φοῖβος, Παλλάς τε, καὶ Ἑρμῆς
　Ὤμοσαν ἀλλήλοις ἐνθάδε ναιετάειν.

Nicolaus Adolphi F. Mekerchus vertebat.

Herodoto ter tres ter terna volumina quondam
　Hoſpitij merito Pierides dederunt.
At tibi librorum cultori, candide NANSI,
　Librorum cultor CARRIO *& ipſe, dicat*
Tres libros, Charitum ternarum munera, rarae
　Doctrinae pignus, pignus amicitiae.

EIVSDEM.

Muſae, Gratiae, Apollo, Mineruáq. Mercuriuſq.
　Hic ſe iurarunt velle habitare ſimul.

LVDO-

ANTIQVAR. LECTION.

COMMENTARIVS PRIMVS.

Anna Perenna vnde dicta. Macrobius, Agellius, Martialis & Varro emendati.

CAPVT I.

MVLTA mihi ſunt impedimento, ne meos ſacrorum Romanorũ faſtos, ſiue de veteri iure Pontificio libros, iamdudum in aduerſarijs per me affectos, amicis meis atque adeo omnibus harũ artium vere liberalium ſtudioſis perfectos tradam. interea conſtitui tamen, nonnulla ad veterum ſcriptorum emendationem pertinentia, loco ibi alieniore poſita, dum illi perpoliuntur, inde deſumere, & his meis Antiquarum lectionum Commentarijs inſpergere: vniuerſi operis vulgo quaſi ſpecimen quoddam exhibere denique.

Igitur vt à Martio, id eſt, eo menſe, quem anni principem ſub Romulo fuiſſe accepimus, initium ſumamus: ſcribit Macrobius id verum eſſe, ex hoc maxime probari, *quod ab ipſo Quinctilis quinctus eſt: & deinceps pro numero menſes numerantur: Huius etiam die prima ignem nouum Veſtae aris accendi ſolitum: vt incipiente nouo anno cura denuo ſeruandi ignis inciperet. eodem quoque ingrediente menſe, tam in regia & curijs, quam Flaminum domibus Laureas veteres nouis Laureis mutari.* De quibus Ouidij hacquidem in parte ad verbum à Macrobio imitati illa ſunt:

Margin notes: *Lib. I. Satur. cap. xij.* (beside "Igitur vt à Martio") — *Lib. iij. Faſtor.* (beside "De quibus Ouidij")

Neu dubites primae fuerint quin ante Kalendae
Martis: ad haec animum ſigna referre potes.
Laurea Flaminibus quae toto perſtitit anno
Tollitur:& frondes ſunt in honore nouae.
Ianua tunc regis poſita viget arbore Phœbi,
Ante tuas itidem curia priſca fores.
Adde quod arcana fieri nouus ignis in aede
Dicitur,& vires flamma refecta capit.
Denique quinctus ab hoc fuerat quinctilis;& inde
Incipit, à numero nomina quiſquis habet.

Addit Macrobius. *Eodem mēſe & publice & priuatim ad annum perennem ſacrificatum itur, vt annare perennareque commode liceat.* Quae verba, vt vulgo quidem ſcribuntur,ſpecie recta ſunt; re & veritate vitioſa. itaque ſcripſerim: *ad Annā Perennam*:vel ipſius,quem dixi,auctoritate motus.

Macrobius cap.eodem. Correctus.

Ouidius li. III.faſt.

Nec mihi parua fides annos hinc eſſe priores:
Anna quod hoc cœpta eſt menſe Perenna coli.

ET:

Idibus eſt Annae feſtum geniale Perennae
Non procul à ripis aduena Thybri tuis.

De qua M. Varronis locus mihi hoc tēpore corrigendus eſt,à magni aliquot nominis viris temere tentatus antea. Eius apud Agellium ex ſatyra Menippaea,quae *ſciamachia* dicā an *Criomachia*, inſcribitur,verſus hi ſunt:

Agellius li. XIII. cap. XXI.

Theanna & Peranna, Pranda Celato,Pales
Nerienes & Minerua, Fortuna ac Ceres.

Quorum priorem qui ita ſe conſtituere poſſe exiſtimant,

Te Anna & Peranna,Pranda, Celato,Pales.

multimodis falluntur. neque enim vident, quod tamen viſu facillimum erat,non duas eaſque di-

uerſas

uerſas deas,ſed vnā implorari. eandē deinde, *Perannam*,ijdem illi non recte indigetāt.nam ſiue ab amne perenne, vt ipſa apud eundem Poetā vult.

Amne perenne latens Anna Perenna vocor;

ſiue à temporis & annorum perennitate, vt Macrobio placuit:ſiue denique,

Pace domi facta ſignum poſuere perenne,
Quod ſibi defectis illa ferebat opem:

ex quacunque, inquam,earum cauſatum nomen illi veteres dederunt;*Perennam*,non,*Perannam*,dici oportuit.cui qui operantur,

Sole hilares vinoque calent, annoſque precantur
Quot ſumunt cyathos;ad numerumque bibunt.
Inuenies illic qui Neſtoris ebibat annos,
Quae ſit per calices facta Sybilla ſuos. ET:
Sunt quibus haec Luna eſt,quia menſibus impleat annum.
Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bouē.
Inuenies qui te Nymphen Athlantida dicant;
Teque Ioui primos Anna dediſſe cibos.

Hanc autem deam Ariciae coli ſolitam teſtis eſt Martialis, vt quidem in vetere familiaris mei Petri Diuaei,omnis hiſtoriae & antiquitatis ſtudioſiſsimi & ſcientiſsimi libro legi video:

Siue Numae coniunx Triuiae te miſit ab Anna.

nam & vulgo & in alijs a liter.ſed ad Varronem. *Martialis VI. epigr. XLVII. emendatus.* cuius verba ita ſcribo:

Ted Anna Perenna,Panda,te Lato,Pales,
Nerienes & Minerua,Fortuna,ac Ceres.

Scribo, *Ted Anna*; antiquorum in litteris huiuſcemodi interponendis conſuetudinem ſecutus: *Varro correctus.* cuius litterae interiectioni errorem illum,*Theanna*, libenter aſsignare ſoleo: niſi quis litteram

 eam

eam nihil neceſſariam eſſe dixerit, & hiatum, de quo alibi dicemus, admittat. Fuit etiam tempus cum poſteriorem illum verſum paulo aliter legerem:

Te Nerienes, Minerua, Fortuna ac Ceres.

quomodo mihi quidem neſcio quid amplius venuſtatis habere videtur.

Varronis & duum locorum Pacuuij apud Nonium, item alterius apud Feſtum correctio.

CAPVT II.

INSVBIDI ſint oportet ac nulli palati homines: qui cum reliquas, ex dubijs illis Attij, Pacuuij, & ceterorum de hoc genere veterum poëtarum cenis delitias deguſtant; non continuo incredibilem earum ſuauitatem ſentiunt: ſed illas, veluti nauſeabundi, auerſantur. ſane ſi quando Hiſpanici illius mihi in mentem venit;

Attonituſque legis terrai frugiferai
Attius & quicquid Pacuuiuſque vomunt:

non tantum ridere peruerſum eorum de poematis pangendis iudicium, ſed etiam proiectam ſaeculi illius de alieno opere bene facto, male iudicandi audaciam deplorare & paene peluim poſcere, ſoleo. Igitur ego, vt homines, credo, ſani omnes, & antiquorum poetarum ſcripta libenter lego, & dum mirificam legendo voluptatem capio, magnum in ijs, quae reſtant, emendandis ſtudium pono. itaque ex eorum vno, Pacuuio videlicet, iam olim mendum ſuſtulimus; idque ijs in ſcholijs indicauimus, quae annis ſuperioribus in

Vale-

Valerium Flaccum mille locis à nobis emendatum edidimus. cum enim apud Nonium legeretur:

Barbaricam peſtem ſabinus noſtris obtulit

Noua figura factam commiſſam infabre:

Veſtem, non, *peſtem*; *nauibus*, non, *ſabinus*, ſcribi oportere docuimus: & quicquid verborum erat, in numerorum rationem coegimus. Addantur nunc alij eiuſdem poetae verſus non minus, immo aliquanto amplius, deprauati, ſuiſque numeris confuſi; &, quantum poteſt, à nobis corrigantur. Feſtus: *Vaſtum*, ait, *ponitur pro inani. Pacuuius. Quales ſcabres quod inculta Vaſtitu dine.* ad quae verba Antonius Auguſtinus vir ſummus, &, vt eius amplitudo & praeclara omnium ſciētiarum cognitio meretur, non niſi cum honore nominandus, monet Pacuuium apud Nonium ſcribere:

Pacuuius emendatus.

Nonius in vocibus, Infabre, &, Committere.

Feſtus correctus.

Pacuuius, Teucro.

Quae deſideria alumnum? paenitudines.

Quales, ſcapreſque inculta Vaſtitudine.

Nonius; Alumnus, Paenitudo, Vaſtitudo, Scapres.

Quae ſcriptura etſi omnem in partem recta non eſt; tamen me ad eam, quae recta eſt, inueſtigandam quaſi manu duxit. rectam ne eſſe exiſtimem in cauſa eſt, conſtans librorum Nonij varijs locis in aliam conſenſio; & diuerſa Nonij ipſius certorum verborum interpretatio. qui niſi me fallit, vt certe nō fallit, & Feſtus, & ille ipſe, quem dixi, Nonius hunc in modum corrigendi ſunt: *Pacuuius Teucro:*

Quae deſiderio alumnum, paenitudine

Squalles; ſcapreſque inculta vaſtitudine.

Scapres, pro, *ſcabres* Pacuuium dixiſſe notat Marcellus, quod à viris quibuſdam doctis Nonium

non ita pridem emendare aggreſsis, in tanta veterum librorum, quibus vſi ſunt, copia animaduerſum non eſſe, per mehercule miror. Varro certe eadem illa ita coniunxit. vt iam ijs non pro verbis, liceat ita loqui, ſed pro nominibus vſus fuerit. verba eius Manio apud Nonium corrupta, ſic emendo: *ſquale ſcapreque illuuie & vaſtitudine.* quod certe facit vt dubité ſcripſeritne Pacuuius, *Squalle, ſcapre atq. inculta vaſtitudine.* quid alij viderint; ipſi viderint.

Varro apud Nonium, Illuuies, & Vaſteſcāt correctus.

Panda, Pantica, Ceres, Nonius & Varro de vetere libro correcti.

CAPVT III.

QVOD me ſuperiore capite, dum de *Anna Perenna* ageretur, fugit ſcribere, in Varronianis illis verſibus ſuum deae Pandae nomen, quod prioris aetatis incuria mutauerat, eſſe reſtitutum: nequis id temere & ſine certa ratione à me fieri calumnietur; libet nonnullas reſtitutionis illius cauſas in medium afferre: & earū quantum quaeque valeat, cuilibet volenti, exiſtimandum relinquere. Deos deaſue pro diuerſa dignitatis, officij, poteſtatiſúe ratione, diuerſis etiam nominibus appellari conſueuiſſe, res eſt in vulgus nota, & huiuſmodi, vt ad eam probandam nihil ſit neceſſe magnam orationem comparare. Itaque quam venatores Dianam dicunt, eandem parturientes in comoedijs Iunonem Lucinam inuocant;

Tu Lucina dolentibus, Iuno dicta puerperis.

et qui

et qui alicui Deo ſacra faciunt, cum ignorent quo is nomine potiſsime delectetur, nullum eorum, quae ei tribui ſolent, ſcientes omittunt. ex quo illud in carmine ſaeculari:

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithya tuere matres,
Siue tu Lucina probas vocari
Seu genitalis.

Deos videlicet religioſa antiquitas obſequentiores, magiſque ſibi propicios fore credebat, ſi, quo quiſque nomine gaudebat, eodem compellarentur. Eodem loco iſtam Varronis inuocationem cēſeri, & ad Cererem referri oportere, parum abeſt, quin aſſeuerem. quae enim vulgo *Ceres*, ea in ſacris *Panda* vocabatur. qua in re cui potius quā eidem Varroni teſtimonium denunciabo; qui illud ipſum libro de vita P. R. primo apud Nonium ſcriptum reliquit? ſed praeſtat Nonij verba, vt in veteri libro bibliothecae Elnonenſis perſcribuntur, & vero vt ſcribi debent, ſubijcere: ſic enim id quod dico melius intelligetur; ſimul Nonij & Varronis loci, immane quantum deprauati, emendabuntur. *Pandere*, inquit Nonius, *Varro exiſtimat ea cauſa dici: quod qui ope indigerent & ad aſylum Cereris confugiſſent, panis daretur: pandere ergo quaſi panem dare; & quod numquam fanum talibus clauderetur. de vita populi Romani libro 1. Hāc deā Aelius putat eſſe Cererem. ſed quod, in aſylum qui confugiſſet, panis daretur, eſſe nomē fictum à pane dando pandere, quod eſt aperire,* qui locus Varronis ex ſententia Aelij, cui Varro operam dedit, manifeſte, ni fallor, de Panda accipiendus eſt. ab ea tamen aliam nominis illius ra-

Varro li. 1. de vita. P. R. emēdatus.

Nonius, Pā. do, emendatur.

 tionem

tionem neque eam incommodam quiuis facile reddiderit. Auctor eſt enim Arnobius, ſcriptor eruditus & vetuſtus, quod Tito Tatio, Capitolinū vt caperet collem, viam pandere atque aperire permiſſum fuerit, deam *Pandam* eſſe appellatam, vel, *Panticam*. ſunt alij qui deam pacis eſſe volunt. eo quod pacis tempore vrbium portae aperiantur. ex quo gloſſarium Latinum, *Panda*, inquit Εἰρήνης θεός. de pranda, nuſquam equidem vllum, quod ſciam, verbum.

Arnobius aduerſus Gẽtes lib. iiij.

Nonij errores notati, dedico. depetigo. Nonius & Lucilius duobus locis, item Auſonius emendati.

CAPVT IV.

INFINITI ſunt in Marcelli Commentarijs errores: & eorum plerique eius generis vt ſcriptori ipſi, non autem, quod in alijs ſolet, librarijs debeant aſsignari; & tamen Poetis ab eo laudatis magnae ſaepenumero fraudi ſint. nolo iam ingentia boni illius viri facinora commemorare; ſat erit vno atque altero exemplis, verum eſſe id quod dico, vincere. *Dicare*, inquit, *eſt tradere*. Lucilius lib. xxx.

Iuratum ſe Vni, cui ſit data adaque dicata.

Quibus in verbis paucisſimis, duplici errore erratum eſt. nam & *dedicare*, non, *dicare* ſcripſerat Lucilius; & Nonius verſum Lucilianum referens, *deque*, non, *adaeque*, *iuratam*, non, *iuratum* poſuerat. igitur de eorum ſententia, quos iam dixi.

Nonius, dico.

Iuratam ſe vni cui ſit data deque dicata.

ſcribendum cenſeo. tmeſis nimirum, figura huic poetae domeſtica, ignorata Nonio errorem obiecit: Nonij interpretatio alios porro in alium errorem traxit. Occurrit nunc alius, huic par, immo geminus eiuſdem Lucilij locus. in quo eandem non Nonij modo, ſed etiam librariorum culpam agnoſcas licet. qui tamen, quod neceſſario habeo praefari, non à me, ne quis erret, ſed à *L. Fruterio* olim caſtigari meruit. *Fruterium* cum nomino; incredibili quadam doloris magnitudine animum mihi pertentari ſentio: prae qua equidem quomodo de ſingulari ingenij illius praeſtantia, abſoluta iudicij integritate, perfecta omnium diſciplinarum cognitione, ſummo denique vitae & morũ candore aut quod volo eloquar, aut quod dicere debeo, taceam, omnino non inuenio. vixiſſet diutius diuinus ille iuuenis; vixiſſet: neque ad maximam ingenij & doctrinae laudem effloreſcens è medio honeſtiſsimarum actionum curriculo immatura morte abreptus fuiſſet: aut, quod huic proximum erat, eos quos potuit, quos debuit, non fures, non plagiarios, falſique conuictos, recti ſpecie deceptus, ſcriptorum ſuorum extremis tabulis heredes inſtituiſſet: exſtarent hodie praeclara virtutis illius, cuius iam tum foras ſemina ſeſe proijcere geſtiebant, argumenta: eſſet cuiuis de ea eruditionis excellentia, procliue iudicium. non mea, non alterius cuiuſpiam qualicunque defenſione, dicam an teſtimonio? apud exteros egeret Fruterius. ille igitur Fruterius (tandem ad inſtitutum ſermonem me referam tamen) cum aliquando eum verſum me praeſen-

Lucilius correctus.

te recitari audiret:

Illuuies, ſcabies, oculos huic denique petigo
conſcendere.

Nonius, Petigo.

vt erat iudicio ſupra humanum praeditus, ita Douzam, inquit, amicum habeam, vt nec Lucilius nec vero temporis illius aequalis alius petiginem nouit; neque Nonius Lucilianorum verborum mentem ſatis percepit. depetiginem enim antiquorum more dixit Lucilius, quam impetiginem alios dixiſſe conſtat. ſic enim ſcripſit:

Illuuies, ſcabies, oculos huic deque petigo
conſcendere.

et ne quis poetam tmeſibus huiuſcemodi vſum eſſe infitietur; en vobis teſtem locupletem, &, vt Iureconſulti loquuntur, omni exceptione maiorem Auſonium: cuius ea ſunt:

Auſonius extrema ſecūda ad Theonem Epiſt.

Lucani mox potieris aco.
Reſciſſo dices componere nomine verſum.
Lucili Vatis ſic imitator ero.

quae Fruterij opinio, ita certa eſt, vt iam opinio eſſe deſinat. quod tamen non vidit Nonius, multoque minus amicus noſter, qui ſi Nonium varia lectione nobis non deprauauit, quod dicere non audeo, certe aeque atque inuenerat, aut paulo ſane minus prauum reliquit. Auſonij autem verſus aliter quam vulgo leguntur, & vt legi debere Fruterius opinabatur, quod paene praeterieram, proponendos putaui.

Perdimus

Perdimus aeuum. certa ſtant omina lege. compendia rerum. ſors eſt ſua cuique ferenda. Roma enata caſis. vires Italae. adice, ſubice, prima breui. Manilius, Propertius, Papinius, emendati.

CAPVT V.

Quid tam ſollicitis vitam conſumimus annis?
Torquemurque metu, caecaq; cupidine rerum.
Aeterniſque ſenes curis dum quarimus aeuum.
Perdidimus & nullo votorum fine beati?
Victuros agimus ſemper, nec viuimus vnquam.
Pauperiorque bonis quiſque eſt, qui plura repoſcit.
Nec quod habet numerat, tantum quod non habet optat.

Elegantiſsimi verſus ſunt doctiſsimi poetae Manilij, qua à diſtinctione, qua à ſcriptura valde praui: quos ita à me corrigas licebit.

Quid tam ſollicitis vitam conſumimus annis,
Torquemurque metu, caecaque cupidine rerum? Manilius li. IIII. Verſ. j.
Aeterniſque ſenes curis, dum quaerimus aeuum,
Perdimus? & nullo votorum fine beati,
Victuros agimus ſemper, nec viuimus vnquam?
Pauperiorque bonis, quiſque eſt, qui plura requirit,
Nec quod habet numerat, tantum quod non habet, optat?

Ac deinde. Ibid. Verſ. XIV.

Fata regunt orbem, certa ſtant omnia lege.

ſcribo; *Certa ſtant omina lege.*

paulo poſt: Verſ. XIX.

Et vitia & clades, damna & compendia vitae.

ſcribo; *—damna & compendia rerum.*

mox: *Nemo* Verſ. XX.

Nemo caret damno, poterit nec habere negatum,
Fortunamue ſuis inuitam pendere votis.
Aut fugere inſtantem. ſors eſt ſua culpa ferenda.

Eorum verſu ſecundo legendum conicio: *inuitam prendere:* vt ei, quod cõſequitur, recte opponatur. tertio vero, quidam liber habet: *ſors eſt vacuique ferenda:* è qua lectione coniecturam veram, vt opinor, facio, & de qua nemo dubitare poteſt, legendum eſſe:

—ſors eſt ſua cuique ferenda.

Sequitur paucis abhinc verſibus:

Non euerſa viro, fatis viciſſet in ipſis:
Aut Lupa proiectos nutriſſet Martia fratres.
Romaque ſic enata foret. *—Troia ſub vno*

Ver. XXIV lego:

Non euerſa viro fatis viciſſet in ipſis?
Aut Lupa proiectos nutriſſet Martia fratres?
Roma caſis & nata (aut certe, *enata*) *foret?*

Quae emendatio niſi certa eſt, reliqua etiam omnia pro arbitrarijs haberi volo: Sic Propertius ocellus Poetarum.

Propert. lib. IV. Eleg. I

Hoc quodcunque vides hoſpes, qua maxima Roma eſt,
Ante Phrygem Æneam collis & herba fuit.

Et:

Fictilibus creuere deis haec aurea templa.
Non fuit opprobrio facta ſine arte caſa.

Eleganter etiam Minutius felix Octauio: *Ob paſtorum & caſae regnum de geminis hiſtoria notiſsima eſt.* & meum mel Tibullus:

Romulus aeternae nondum fundauerat vrbis
Moenia, conſorti non habitanda Rhemo.
Illic paſcebant herboſa palatia vaccae

Et ſta-

Et ſtabant humiles in Iouis arce caſae.

Scripſi ſuperius; *qua maxima Roma eſt*; quod ita ſcribendum eſſe mihi perſuaderem, immo vero prope certo ſcirem. niſi forte illi Maniliano ſimile eſt. Manil. li. I. Verſ. XXXVII.

Sentirentque Deum gentes quam maximus eſſet.

Finem huius capitis dabo; ſi vnum praeterea locum adiecero: Idem li. IV. Ver. XLIII

Adde etiam Italicas vires, Romamque ſuiſmet
Pugnantem membris: adijce ciuilia bella.

ſcribo: *Adde etiam vires Italas, Romãque ſuiſmet*
Pugnantem membris. adice & ciuilia bella.

Sic quod infra eſt; *—Cannáſque ſepulchris* Idem Verſ. IOC. LXXV.
Obruit, & Libyam Italicas infudit in vrbes.

ſcribo ex vetere codice: *Et Libyen Italas infudit in vrbes.*

Quemadmodum autem hic, *adice*, prima breui Poeta extulit: ita alijs verſibus, ſi correctorum audaciam potuiſſent effugere, idem feciſſe exiſtimandus eſt. Neque enim dubito quin illa:

His addunt aliquos diuerſa fila trahentes Idem lib. I. Verſ. IOC. LXX.
inter ſe gyros.

ad eundem modum ſint ſcribenda:

His adice obliquos, aduerſáque fila trahentes
inter ſe gyros.

Quin & Statius Papinius, quem breui, dis volentibus, multis millibus meliorem in vulgus dabimus, eadem ratione dixit: Statius Achill.

Subicit gauiſus Vlyſſes.

Claudianus: *Subicit Cybele: Non tanta Tonanti. Segnities*: & Martialis: Claud. de raptu. Proſcrip. lib. III. Verſ. CXXXIV.

Nil adicit penſo Lacheſis.

Quo illud etiam Aſinij Galli in Marcellum epigram-

epigramma pertinet:

Qui caput ad laeuam deicit, gloſſemata nobis
Praecipit, os nullum vel potius pugilis.

ſed haec parua ſunt, nec eſt quiſquam, qui non per ſe, à nullo monitus, ſic emendaturus fuiſſe videatur. quanquam quod magnorum virorum teſtimonio de eloquentia dicitur; nihil in ea eſſe quod ſpem tantopere fallat, quam quod quilibet cum audiuerit conſecuturũ ſe nullo negotio imitatione confidat: idem ego in vniuerſum de omni hac veteres ſcriptores emendandi ratione vere dici poſſe ſtatuo.

Libertatem perdimus. Reſtio Laberij. Leuenna. Laberius apud Macrobium, item apud Agellium reſtitutus. Ver ſacrum facere, quid ſit, verbis L. Siſennæ explicatum. eiuſdem diſperſa apud Nonium duo fragmenta collecta & correcta. Nonij inſcitia.

CAPVT VI.

MVLTAE ſunt in ſcriptis veterum mẽdae ab initio tenues, quae tamen vbi in libris inoleuerunt, maximos errores pariunt: ita plane, quod in vetere verbo eſt, varã vibia ſequitur. Itaque errant & vehementer errant, mea quidẽ ſententia; qui litterarum parũ referre exiſtimant, vt vitia qualiacunque tandem illa ſint, è libris tollãtur omnia: niſi forte nihil refert ſcriptores optimos à nobis intellegi. exempla in manibus ſunt. ſuperiore capite, quod vulgo erat:

—dum

—dum quærimus æuum.
perdidimus.
mutaui & ſcribendum monui;
perdimus.

leuis, inquis, macula, & quae te etiam tacente, cuiuis facile ſe prodat. leuis, fateor: ſed tamen eiuſmodi vt eam verſibus nimium quantum elegantibus, & quibus paucos in omni Latina lingua pares eſſe iudico, fraudi fuiſſe ſit fatendum. re ipſa, quod dico, probabitur.

Porro Quirites libertatem perdimus.

ſic Laberius olim ſcripſit. poſt neſcio quo vitio cũ editionibus, *perdidimus*, inuaſiſſet, homines nimium ſanè ingenioſi, corrigẽdo videlicet verſui, quem parum numeris ſuis conſtare animaduerterant, aliam illam vocem, *amiſimus*, veluti fulcrũ ſuppoſuerunt: atque ita legi oportere; Laberius apud Macrob.

Porro Quirites libertatem amiſimus.

viris etiam doctis falſo perſuaſerunt. Volo nunc alij eiuſdem Laberij Mimo ſuũ nomen, quod illi violentes librarij iamdiu vi eripuerũt, reſtituere. Igitur in noctibus Atticis, qui, *Rector*, dicitur, & è quo trimetri ſanè quam politi, ſed tamen ab ijs quos dixi peſsime accepti, afferũtur, quique à me alias emendabuntur, eum, inquã, *Reſtionem*, vero nomine, quod alibi ſeruauit, dici debuiſſe, eundẽque Laberium in Saturnalibus, cum hominẽ leuẽ vellet appellare, non *leucunam* ſiue *leenam*, quod magiſtelli opinantur, ſed *leuennam* dixiſſe moneo. Addantur nunc ſupplendi capitis è L. Siſennae hiſtoriarum libro quarto, duo de vere ſacro fragmenta, eaque, vti olim ſibi cohaeſerunt, coniungantur, & quod in ijs maculae eſt, diluatur. Agell. li. x. cap. XVII. Agell. lib. XVI. cap. VII.

Quondam

Quondam ſabini feruntur vouiſſe ſi res communis melioribus locis conſtitiſſet; ſe ver ſacrum facturos: quo voto damnati, fetum omnem dicuntur eius anni ſtatim conſecraſſe.

Feſtus, Mamertini. *Idem*, Ver ſacrum. *Liuius lib.* XXII. *&* XXIIII. V. C. *Nonius, Ver ſacrum, &. Damnare. Saluſt. Iugurth.*

Pulchra, ne viuam, & antiqua veris ſacri explicatio: neque ea quam vel Feſtus habet, vel eius deprauator Diaconus, tantillo deterior. Sed de hoc plura Liuius. ſi quis autem cum Nonio, *Ver ſacrum*, non vt plerunque vitabile & exſecrandum ſed religioſum interpretari maluerit: nugas egerit. ſi vero *damnare voto*, cum eodem Nonio, idem eſſe quod, *liberare*, cenſuerit: maiores nugas egerit. ſed haec tenue ſpecimen erunt eorum, quæ in Hiſtorici optmi meoque Salluſtio teſte, diligentiſsimi editione vel cum his ipſis commentarijs futura, vel certe interuallo non admodum longo eos conſecutura praeſtabimus.

Exilia & ilia vnde dicta. ina. Feſtus caſtigatus.

CAPVT VII.

EXIGVVM quiddam eſt quod hoc loco monere ſtatui, & paene huiuſmodi, vt vehementer verear, ne, dum vnam eamque tenuem admodum maculam eluo, videar in re leuiſsima operam voluiſſe ludere: fieret in ſcriptore ab ea modo parte vitioſo, cetera integro, fortaſsis conatus iſte ſi nõ laudem, certe veniam mereretur. at in corpore omnem partem deformi, mutilo & luxato, minimam aliquam cicatricem conari obducere; hominis, opinor, non niſi ſuo & alieno otio abutentis, eſſe videatur. ſed tamen hoc, cuicuimodi eſt, proponetur. tanti eſt, dum vel tantillum

tillum antiquitati prope depoſitae lucis afferatur. Scribit Feſtus ex Verrio ſeu potius ex Feſto Paulus Diaconus, homo, quod cum bona iſtorũ pace dicere liceat, bonis libris corrumpendis natus, & in eos ſaeuiſsime graſſatus, *exiles & ilia à tenuitate viarum dici.* quod equidem quale ſit, *putando*, vt ait Poeta neſcio qui, *euoluere nequeo. ilia à vijs?* qui poteſt? credo quod ea ceu viarum in animalium corporibus fungãtur munere. quae eſt iſtaec componendi ratio? aut quae eſt in vtraque voce ſyllaba, ſyllaba? immo littera paene eadẽ? Sed ne Diaconũ de errore qui librariorũ eſt, quãdo nemo alienã culpam ex Iuriſconſultorum regulis praeſtare cogitur, cauſam dicere compellamus: ab *inarum tenuitate* exilia & ilia ſe deduxiſſe ijs non difficulter probauerit, qui alibi ita ſcriptum eſſe meminerint: *Ilia dicta ſunt ab ina, quae pars chartae eſt tenuiſsima.* videtis quam parua & prope nulla immutatione ſua grammatico conſtet ſententia.

Feſtus, Exilia.

Idem, Ina.

L. Aelius Stilo Praeconinus, Seruius Clodius grammatici. Q. littera. Suetonius de inluſtribus grammaticis, & Agellius varijs mendis liberati.

CAPVT VIII.

LIBELLVS de inluſtribus grammaticis & rhetoribus, ſiue Plinij eſt, ſiue, quod magis credo, Suetonij, certe antiqui neſcio cuius ſcriptoris eſſe conſtat; profecto meretur, vt ob eruditam illam breuitatem, qua res diuerſas, quas in noſtris litteris vix alibi reperias, ſuccincte complectitur,

in hominum manibus retineatur:neque eandem multis aliorum praeclariſsimarum rerum auctorum milibus, fortunam ſentiat: quae ſane cum maximam partem ſuo quodam iure in iſta famae & nominis aeternitate paranda, vt in bello, ſibi vindicet, nimis mehercules optimis quibuſque ſcriptoribus dura fuit & crudelis. Quare ſi qui eum libellum emendandum, & quod eius fieri poterat, ſibi ſumſerunt illuſtrandum; non illi quidem lapſi ſunt iudicio,cum in re eximia labores ſuos poſuerunt:veruntamen,quod ſequebantur,minime ſunt aſſecuti. Quam in partem,vt de ceteris taceam, Achilles Statius homo multae lectionis,&,à prima pueritia, poetarum, hiſtoricorum, rhetorum conſuetudine familiariter, vt videtur,vſus,ita ſaepe turpiter peccauit,iure vt dici poſsit, ſemper iaculari, nec vmquam ſcopum ferire. Neque profecto videre poſſum,quid attinuerit,eam Luſitani commentationem primum Romae publicari; deinde *Dioniſij Lambini*, viri totius orbis terrarum conſenſu in vtraque lingua valde exercitati,iudicio probatam Lutetiae,mox alibi,atque alibi,typis mandari.niſi forte ineptiarum eius generis numerus exiguus eſt.Nolo in animis hominum aliquod oratione mea praeiudicium relinqui.iure dicam,an iniuria,vnuſquiſque ſibi,re diligentius examinata, pro iudice eſſe poteſt. Ac ſtatim quidem,vt de multis pauca tangam,in initio Suetonius (ſit is ſane ſcriptor,quádo nihil eſt, cur vel illum libri, vel librum illius debeat pudere) in ipſo, inquam, orationis ſuae limine,cum de artis grammaticæ progreſſu & incremento agit: *Inſtruxerunt*,inquit *auxeruntque.*

Suetonius de claris grammaticis.

ab

ab omni parte grammaticam Laelius Lannūinus Gener Quincti Aelij Seruius Clodius vterque eques Romanus, multique, ac varij, & in doctrina & in repub. vſus. quae verba cum non ita longe à ſua integritate abeſſent; neque hominibus vel tantilla hiſtoriae cognitione tinctis negotium faceſſere deberent; idem ille, qui cum à me reprehenditur ſaepius nominari non debet, veram quidem veteris impreſsi aliorumque ſcriptorum manu lectionem attulit: ſed, quod nihil erat neceſſe, coniectura parum, ne dicam dolo, felici deprauauit. Vetus quidem ſcriptura erat huiuſmodi: *L. Aelius Lanuuinus gener Q. Aelij Seruius Clodius.* vir ille minime malus, εὐςόχως ſcilicet, legendum diuinauit: *L. Aelius Lanuuinus genere Q. Aelij ſeruus. Vt,* inquit, *Lanuuinus genere vel Lanuuio oriundus fuerit, natus tamen Romae: cum in veteribus monimentis Ser. Seruum ſignificare cognoſcatur.* Egregiam mediusfidius emendationem, & cui vni corona, ſiquae olim librorum correctioni decreta fuiſſet, optima maxima iure deberetur. praeſertim cum ipſius antiquitatis teſtimonio niti videatur. O hominem in veteribus monumentis per tot annos in *Vrbe Aeterna* non ſine fructu volutatum; eorumque valde intelligentem, qui cum *Ser.* ſeruum indicare non ignoret; litteram tamen ſingularem *Q.* vnde omnis illa data eſt turba, coniungendi vim ac poteſtatem habere, neque aliud quam, *que*, ſignificare, vel ex illo vrbis Romae elogio, quo nullum eſt frequentius. S. P. Q. R. diſcere nequiuerit: & ſeruos etiam Romae equeſtris dignitatis fuiſſe exiſtimauerit.

nam quod Seruium Aelij generum fuiſſe ex ijs quae conſequuntur, cognoſcere neglexerit; ignoſcamus, ſuadeo, homini in inueniendis Horatio, Catullo, Tibullo, toti denique poetarum gregi varijs lectionibus occupato. pergit deinde, & errorem errore cumulat. Primum enim orationem ſibi neceſſario cohaerentem tribuit in capita: deinde, *Lelius*, pro *L. Aelius*, mox *Iſtilo*, pro, *Stilo*, poſtremo, *praemortui*, pro, *praemortua* legendum arbitratur. Sed nos illo homine in aliud tempus valere iuſſo, totum illud corrigamus, immo vero vt olim pueri correximus, apponamus. *Inſtruxerunt auxeruntque ab omni parte grammaticam L. Aelius Lanuuinus, generque Aelij Seruius Clodius, vterque eques Romanus, multique ac varij & in doctrina & in rep. vſus. L. Aelius cognomine duplici fuit: nam & Praeconinus, quod pater eius praeconium fecerat, vocabatur, & Stilo, quod orationes nobiliſsimo cuique ſcribere ſolebat; tantus optimatum fautor, vt Q. Metellum Numidicum in exſilium comitatus ſit. Seruius cum librum ſoceri nondum editum fraude intercepiſſet, & ob hoc repudiatus pudore ac taedio ſeceſsiſſet ab vrbe: in podagrae morbum incidit. cuius impatiẽs, veneno ſibi perunxit pedes & enecuit, ita vt parte ea corporis quaſi praemortua vixerit.* Haec ille. Cognomen Stilonis cum apud alios, tum apud Sextum Pompeiium XIV, vt minimum, locis ſupermanſit. apud Agellium corruptum eſt, & in aliud verbum degenerauit; quod ibi etiam reponendum ex opertis Bibliothecarum ſacris moneo. verba haec ſunt: *abſtinuiſſe* (Cicero) *eo* (verbo *nouiſsimus*) *tamen tanquam non Latino videtur: quoniam qui doctiſsimus eorum temporũ fuerat, Aelius illo,*

Agell. lib. XX. ca. XI. correctus.

illo, vt nouo & improbo vti vitauerat: propterea que id M. quoque Varronis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem V. *demonſtrandū putaui.* ſcribo: *quoniam qui doctiſsimus eorum temporum fuerat L. Aelius Stilo vt nouo & improbo verbo vti vitauerat. propterea quid M. quoque Varro de iſta voce exiſtimauerit, verbis ipſius, ex libro de lingua Latina ad Ciceronem quincto, demonſtrandum putaui.* & prius quidem illud, *Stilo*, in bibliotheca Ioannis Ducis Biturigum exſtare, teſtatur doctor meus Iacobus Cuiacius, ſplendidiſsimus Iuriſconſultorum huius ſaeculi Papinianus. poſteriora vero, vt in libro Buſſidiano ſunt, perſcripſi. ſupereſt vt alterum Agellij eadem de re locum emendemus, deinde Ciceronis verba, eorum, quae dixi, confirmandorum afferamus, & alio progrediamur. *Commentarium*, inquit Agellius, *de proloquijs Laelij docti hominis qui magiſter Varronis fuit, ſtudioſe quaeſiuimus, eumque in Pacis bibliotheca repertum legimus: ſed in eo nihil edocenter neque ad inſtituendum explanate ſcriptum eſt. Feciſſeque, videtur eum librum Laelius magis ſui admonendi, quam aliorum docendi gratia.* ſcribe: *Commentarium de proloquijs. L. Aelij docti hominis, qui magiſter Varronis fuit, ſtudioſe quaeſiuimus, eumque in Pacis repertum legimus: ſed in eo nihil edocenter, neque ad inſtitutionem explanate ſcriptum eſt: feciſſeque videtur eum librum, L. Aelius &c.* Audiamus nunc Ciceronem ſeu potius Brutum ea quae ſcripſimus, prope omnia loquētem, illiuſque teſtimonio, potius quam ingenio noſtro, fidem habeamus. *Cottae*, inquit Brutus, *pro lege Varia quae inſcribitur, eam L. Aelius ſcripſit Cottae rogatu. Fuit is omnino vir egregius & eques*

Cuiacius obſeruat lib. III. *cap.* XXXVI.

Agell. lib. XVI. *cap.* VIII *emēdatus.*

Cicero Bruto.

Diodorus hiſtoricus. Tertullianus emendatus. idem argumentum apud Tertullianum, Minutium & Lactantium inueniri. de Minutij aetate.

CAPVT IX.

Q. Septimius Tertullianus omnium Theologorum doctiſsimus, & Romani iuris Põtificij peritiſsimus, in diuino illo Apologetico, quo Chriſtianorum cauſam aduerſus gentes coram Imperatoribus agit; vt Iouem aliaque idola Deos non eſſe oſtendat, hoc fere vtitur argumẽto. quicunque homo ex homine natus eſt, Deus eſſe non poteſt. Saturnus, Iupiter, alij, homines ex hominibus nati ſunt. Dij igitur eſſe non poſſunt. Iã vero, vt, illud quod initio poſuerat, Saturnum & Iouem homines fuiſſe probet; *Ante Saturnum,* inquit, *Deus penes vos nemo eſt. ab illo cenſus totius vel potioris vel notioris diuinitatis. itaque quod de origine conſtiterit, id de poſteritate conueniet. Saturnũ itaque, quantũ litterae docẽt, neque Theodorus Graecus, aut Tallus, neque Caſſius Seuerus, aut* Cornelius *Nepos, neque vllus cõmentator huiuſmodi antiquitatũ aliud quã hominem promulgarũt.* quod argumentum aut Minutius à Tertulliano aut Tertullianus à Minutio ſumſerit neceſſe eſt. idem certe ijſdẽ paene verbis apud vtrũque legitur. Minutij quidẽ haec ſunt: *Saturnũ principẽ huius generis, & examinis omnes ſcriptores vetuſtatis Graeci Romanique hominẽ prodiderunt. Scit hoc Nepos & Caſſius in hiſtoria: Thallus ac Diodorus hoc loquuntur.* Cetera, quae ſequuntur, apud hunc & illum gemina ſunt. Vter ab altero acceperit; non facile

Tertull. Apologetico.

Minutius Felix Octauio.

dixeris. Nam de Minutij aetate vt dubitem, facit Stridonenſis presbyter, qui eum Cypriano praepoſuiſſe, aliquando etiam poſtpoſuiſſe videri poteſt. ac in catalogo quidem ſcriptorum Eccleſiaſticorum Minutium Origeni proximum, Cypriano priorem ſtatuit. quod alibi eum facere memini. & in ſua pro libris aduerſus Iouinianum apologia, primo Tertullianum, deinde Cyprianum, poſtremo denique Minutium nominat. certe ſi Minutius Cypriano aetate prior fuit, omne fere illud, quo Cyprianus aduerſus idola, iiſdem quibus Minutius verbis, diſſerit, Minutianum dici debet. Quid? quod Lactantius, quem ſub Conſtantino Arnobij diſcipulum vixiſſe conſtat, idem argumētum ab altero eorum, aut, quod proprius abeſt à vero, ab vtroque mutuatus eſt? ſic enim ſcribit: *Omnes ergo non tantum Poetae ſed hiſtoriarum quoque ac rerum antiquarum ſcriptores hominem fuiſſe conſentiunt, qui res eius in Italia geſtas memoriae prodiderunt: Graeci, Diodorus & Thallus; Latini, Nepos & Caſsius & Varro.* Vter ergo ab altero acceperit non laboro: neque ea re hic à me eſt inſtitutus ſermo. illud volebam; apud Tertullianum, *Diodorum*, non, *Theodorum* ſcribi, & de Diodori Siculi bibliotheca accipi. quod ne Arceſilas quidem affirmare dubitauerit: maxime cum Iacobus Pamelius vita & profeſsione theologus, idemq. omnis eccleſiaſticae antiquitatis peritiſsimus, cui ego primū ſanguinis, deinde multis magnorum officiorum vinculis valde ſum obſtrictus, meam coniecturā duobus libris, Elnonenſi vno, Gandauenſi altero, comprobari, litteris ea de re ad me datis, confirmarit.

Hieronymus Catalogo ſcriptorum eccleſiaſt. Idem Epiſt. ad Magnū.

Cyprianus li. quod idola Dii non ſunt.

Lactant. Diuinarum inſtitut. lib. I. cap. XIII. vt vulgo nā in veteribus capita non ſunt, nō magis quàm in Tertulliam Apologetico.

Faſces

Faſces per arua. Dictator ab aratro. ingenitus ſonus. conſummant orbem. effuſus in vſus. grauia annonae incendia. ventis credere opes. celeres anni. domibus praefigere praedas. pacare ſiluas. viuere victor. ſcriptor velox. curſim loquentis excipere voces. teneros pudor impedit annos. Manilius varijs locis correctus.

CAPVT X.

REDEO ad Manilium. in quo quod legitur;

Serranos, Curioſque tulit, facileſque per arua
tradidit; eque ſuo Dictator venit aratro: Manilius II. IV. Verſ. CXLVIII

valde, meis quidem auribus, vitioſum ſonat; & hiſtoriam habet, quae in ijs verbis nō temere, credo, à quoquam agnoſcatur. quae manifeſta erit, ſi meo periculo, ſcripſeris:

—faſceſque per arua
tradidit: eque ſuo Dictator venit aratro.

nobile eſt illud Senecae: *Quinctius dictaturã properat euadere: ab aratro reuocabitur.* ſequitur in eodem Manilio:

Et gracilis calamos, & neruis inſita verba
ingentemque ſonum.

Lego: *ingenitumque ſonum.* cui illud, *inſita verba,* paene geminum eſt. mox: Idem verſ. CLIIII.

Conſumant orbem poſtquam ipſos ſidera linquũt.

ſcribe: *Conſummant vrbem.* quo eodem tempore dixit:

Inueniunt & in aſtra vias numeriſque modiſque Ibidẽ verſ. CLIX.

deinde:

Ibid. verſ. CLXV. *Ille tenax animi, multoſque infuſus in vſus.*
emendo: *effuſus*. quod, niſi me animi vehementer fallit, verbum huic verſui ſuum eſt.

mox:

Ibid. verſ. CLXIIX. *Et grauida annoſae ſpeculantem incendia mentis,*
credere opes, orbiſque orbi bona vendere poſſe.

ſcribendum conicio, quae mihi coniectura paene palmaria eſt, de veteris ſcripturae veſtigijs:

Et grauia annonae ſpeculantem incendia, ventis credere opes.

Nam, *grauida*, quod vulgo eſt, item, *annoſae incendia mentis*, hic quidem Latina non ſunt: contra, *grauia incendia annonae*, &, *ventis credere opes*, non tantum Latina, ſed ipſa etiam Venere prope venuſtiora. ſcripſerant fungi illi, *annoſae*, hinc alij, *mentis*, non, *ventis*, legẽdum opinati ſunt. ſic Varro excandefacere annonam dixit, lib. de re ruſtica III. *vt ad hunc bolum peruenias, opus erit tibi aut epulum, aut triumphus alicuius, vt tunc fuit Scipionis Metelli, aut collegiorum cenae, quae tunc innumerabiles excandefaciebant annonam macelli*. & paulo poſt: *quotus enim quiſque eſt annus quo non videas epulum aut triumphum, aut collegia non epulari, quae nunc innumerabiles incendũt annonam?* Nondum à Manilio diſcedo. neque tamen erit vt plane purgari poterit. ſatis erit, grauiſsimis quibuſque plagis, vti ſe dabunt, callum inducere: quod iam tribus quatuor locis faciundum eſt.

Ibid. verſ. CLXXIII. *Nauigat & ſteriles optando ſortibus annos.*
quis tam auerſo Mercurio dicam an Iano? mercator

cator eſt, qui pecuniae in vſuris poſitae, ſiue, vt noſter loquitur, ſortibus ſteriles annos opter? nemo, opinor, erit quin *celeres* malet. quos ſane illis *lubentes merito*, quod in formula eſt, donemus. aliter Venuſinus:

—piger annus Horat. I. Epiſt. I.

pupillis.

Sed à Geminis ad Leonem pergamus: qui

Hoc habet hoc ſtudium poſtes ornare ſuperbis Manilius li. IV. verſ. CLXXX.

pellibus, & captas domibus praefigere praedas.

non, quod illi voluerunt:

domibus configere praedas.

item: *Et pacare metu ſiluas & viuere victor.* Ibid. verſ. CXXCII.

non, *purgare metu ſiluas & viuere rapto.*

ſic Poeta huic aequalis: *incultae pacantur vomere ſiluae.* & iam ante dixit: *viuitque rapinis*; neque niſi forte illorum, qui haec mutarunt, cauſſa, repetendum fuit. illud autem, *domibus praefigere praedas*, genere quodam ſimile eſt illi Tibulliano ad Meſſallam;

Te Meſſalla decet terra pugnare marique,
Vt domus hoſtiles praeferat exuuias.

A Leone ad Erigonen tranſeamus: quae ita, *pectora doctis*

Artibus inſtituat: vt ego politiſsimos verſus de ea ſcriptos, ipſa etiam iuuante, rite emendaui.

Hic & ſcriptor erit foelix, cui littera verbum eſt. Ibid. verſ. CXCII.

quique notis linguam ſuperet, curſumque loquentis.

Excipiet longas noua per compendia voces.

igitur

igitur ſcribo:

Hinc & ſcriptor erit velox cui littera verbū eſt:
quique notis linguā ſuperet: curſimque loquentis
Excipiat longas noua per compendia voces.

tale eſt illud Bilbilici:

Currant verba licet; manus eſt velocior illis.
nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

tale etiam delicatiſsimum Auſonij in notarium epigramma. quod, niſi harum commentationum obſtaret ratio, ſua elegantia, pro eo ac meretur, facile à me, vt, quantum eſt, adſcriberem, impetraret.

ſequitur: *in vitio bonus & teneros pudor impedit annos.*

Ibid. verſ. cc. emenda: *—vt teneros pudor impedit annos.*

ſed iam ohe. ne modum excedamus, & finem capiti praeſcriptum euehamur.

Sumſe. conſumſe. creſſe. ceſſe. toga. tectum. de Naeuij, Titinnij & Nonii antiquis lectionibus opinio.

CAPVT XI.

AMO veteres Poetas. quo magis odio & ſenio mihi ſunt, tam multa tamque foeda in illorum reliquijs errata: quibus niſi numerum dimminuo; vincor operam perdere; quam primū quidem Naeuio, mox Titinnio, aliàs alijs aliam dabimus. Verſus Naeuij Triphallo, ſeu potius, vti Baptiſta Pius princeps emendauit, Ithyphallo ſunt.

Agell. li. II cap. XIX. *Si vmquam quicquam filium reſciuero*

Argen-

Argentum amoris cauſſa ſumſiſſe mutuum.
quorum poſteriori ſuperat ſyllaba, priori deſit. huic addendo, illi adimendo, numeros conſtituemus.

Vmquam ſi quicquam filium reſciuero
Argent' amoris cauſſa ſumſe mutuum:
Extemplo illo te ducam vbi non deſpuas.

ſumſe, pro, *ſumſiſſe*. ſic Lucretius, *comſumſe*, pro, *conſumſiſſe*.

Omnia enim debet, mortali corpore quae ſunt, Lucret. li. I.
infinita aetas conſumſe anteacta dieſque.

ſic idem extremo libro primo, *ceſſe*, & alibi, *creſſe*, Ibidē li. III
pro, *ceſsiſſe*, &, *creuiſſe*, poſuit. quae ab alijs indicata, illis ſua ſunto. iam vero illud: *ſi vmquam*, retineri poterit, ſi hiatum his Poetis frequentem retinere videbitur. Sed quemadmodum ibi vocis ignoratio erroris culpam ſuſtinet: ſic contra apud Titinnium Noniana verbi cuiuſdam obſcurioris explicatio, non recte à viris etiam doctis accepta verſum peruertit, immo ab ſtirpe euertit, Nonij verba Titinnio vel inuito obiecit, & quas nō turbas dedit? qua fraude deprehenſa non admodum erit difficile de re ipſa iudicare. Locus proponetur, & lubente, ni fallor, Titinnio, in ſuum omnia ordinem reponētur. *Toga*, inquit Nonius, Nonius, Toga.
dicta eſt à tegendo, & eſt, ſicut in conſuetudine habetur, veſtimentum quo in foro amicimur. dicitur & tectum. Titinnius Gemina:

Syrus, cum ſcorto conſtituit ire, claues ilico abſtrudi iubeo ruſticae togae ne ſit copia, id eſt tecti. quae ſi ſcripſit Nonius, valde eum fugit ratio: quod cum exemplo in eam rem quaeſito *tectum* eſſe togam, vellet docere; nunc contra quaſi ſui eū paeniteret

inſtituti,*togam*,interpretetur *tecti* nomine.ſed videlicet librarios, eoſque qui Nonium extruſerunt, non ipſum Nonium fugit ratio, qui hunc in modum ſcripſerat:*dicitur & tectum. Titinnius Gemina: Syrus cum ſcorto conſtituit ire, claues ilico abſtrudi iubeo,tecti ne ſit copia,id eſt,rusticae togae.* quod illi cum Nonium de toga etiamnum agere crederent, neque verſus Titinnij eſſe ſentirēt,vti hodie exſtant,per ſcripſerunt: &,vt pleraque alia, deprauarunt. nunc quomodo Titinnio numeri, Nonio conſtet ſententia, videamus. ſcribo:

—Syrus
cum ſcorto inſtituit ire; claues illico
Abſtrudi iubeo,tecti ne ſit copia.

Titinnius Gemina cor rectus.

Et de duobus quidem ijs verſibus, quin vera ſit noſtra opinio, nemo iure negauerit. illud autem; *Syrus*; cum in vetere libro, *ſi rus*, eſſe quidam annotarit, & ea verba huc mirifice faciant, vt Nonius ex illis interpretationem, quam dixi, ſumſiſſe videatur: valde mihi moleſtum eſt; neque quid eo faciam, habeo.

Suppellere. ſcabere. verbum vetus elegans in Cicerone & Lucilio reſtitutum. Victorij ſententia reiecta.

CAPVT XII.

FREQVENTIBVS veteres balneis, ſiue ſanitatis ſiue alio prætextu quolibet vti conſueuiſſe

ſueuiſſe, varieque circa ea ſibi indulſiſſe, apud omnes ſatis conſtat. neque tamen pleraeque eorum obſeruationes quales fuerint, aut nomina ipſa, quibus res in balneis fieri ſolitas denotabant, ſatis intelliguntur. quo in genere Lucilianum illud eſſe ſtatuo:

Sador ſubellor deſquamor, punicor, ornor, expilor, pingor. Nonius, De ſquamor.

ſic enim verſum illum multiplex obſedit error, vt ne verba quidem ipſa, nedum res, quid ſibi velint à quoquam admodum percipiatur. ſed an haec ſtudio noſtro emendari primum, deinde interpretari poſsint, videamus. ac ſane primam illam vocem, *ſador*, quae nulla, opinor, vnquam eſt donata ciuitate, in, *ſcabor*, potius quam in, *ſudor*, quod Iunio viſum erat, vertendam eſſe, quiuis credo, facile mihi concedet. ſed vt hoc non nimis aſſeuerauerim: ſic illud contra, quod ſequitur, ita vt proponam, ſcribendum eſſe, omni aſſeueratione affirmare non dubitauerim:

—ſuppellor, deſquamor, pumicor, ornor
Expilor, pingor.

cum enim in veteribus eſſe libris, *ſubbellor*, quod quidam ſcripto teſtatum reliquerunt, obſeruarem; neque illud magis idonee ad hoc, quo de agitur, accommodari poſſe, quam, *ſubellor*, ab alijs excogitatum, ſcirem, cum neutrum quidem Romani iuris eſſe exiſtimem: litterarum ductum ſecutus, quod proximum erat, ſcripſi, & antiquam, eamque elegantem admodum vocem paucis, ni fallor, ea in re notam renouaui. Afferam nunc illuſtrem quendam

Cicero-

Ciceronis locum, ex erudita illa ad Paetum epiſtola; vbi idem verbum ſua nõ ita pridem deturbatum ſede à nobis reponetur; & noſtram de ſuperiore emendatione coniecturam, mirifice confirmabit. Cicero itaque cum de nominum pulchritudine & turpitudine diſſerit, illudque Stoicorum pronunciatum, quod, vt videtur, Paeto probabatur, nihil eſſe obſcaenum, nihil turpe dictu, ſtudet cõuellere: omnem in eo paene orationem conſumit, vt eam, qua Stoici nitebantur, ratiocinationem, *turpitudo nec eſt in verbo nec eſt in re, igitur nuſquam eſt*, falſam & Sophiſticã eſſe vincat. igitur & in verbis honeſtis obſcoena poni, & ipſam rem modo honeſtam modo turpem eſſe docet. *ſuppellere*, inquit, *flagitium: iam erit nudus in balneo; non reprehendes*. videtis quam apta ex his verbis ita à nobis conſtitutis eijciatur ſententia: quãque ea verbi notione percepta, nihil difficultatis omnino reſtet. ſuppellere in balneo honeſtũ eſſe, teſtis Lucilius: at eidem illi verbo extra balneum vt intelligatur, Oedipo opus non eſt, non magis mehercule, quã ſi ſubigitare diceret. quod cum vetus illius libri interpres, vt alia compluria à poſterioribus non intellecta, viderit, & Lambinus alijque omnes, *ſuppellere*, aut certe, *ſuppellit*, in membranis exſtare monuerint: mirũ eſt quid P. Victorio viro ceteroqui doctiſsimo, & qui ſummam religionem in tractandis antiquorum ſcriptis ſolet ſeruare, in mentem venerit, vt hunc locum de compoſito corrumperet, & aliud verbum ex ingenio (quod de ſe fatenti, neceſſe eſt credere) huc ingereret.

Cicero IX. Epiſt. XXIII.

Petr. Victorius Annot. in eadem epiſtola.

Lucilij

Lucilij locus prodigioſe corruptus, item alter Caecilij, de opinione correcti.

CAPVT XIII.

QVONIAM vero Lucilium ſanare occoepi; eiuſque vulnera aliquot ſatis mihi commode videor obligaſſe: pergam porro hoc capite eandem, aut certe ſimilem operam illi nauare, & è membro quodam paene deſperato deforme vitium tollere. recte an ſecus id coner facere; vos iudices eritis. Lucilius lib. XXIX.

In mellis ſpem eſſe omnem, quonis poſſem emungi volo. Nonius Emungi.

prodigioſa ſane lectio; neque tamen in Nonio Iuniano melior. quam qui ſe emendare poſſe deſperarunt; iidem illi ſaltem vitioſam eſſe monere, & aliorum ſopita ingenia, ad melius quid inueniendum, excitare, poterant. Et ſane cuius erat negotij, hominibus praeſertim in veterum librorum lectione verſatis, videre, pro, *mellis*, quod locū hîc nullum habere poteſt, *me illis*, oportere ſcribi? illud fortaſsis erat difficilius iudicatu, pro, *poſſem emungi*, Lucilium, *poſſe me emungi*, poſuiſſe. Nam quod, è *volo*, eſſet faciendum, *bolo*, eamque litterarum illarum immutationem eſſe frequentem, ne hodie quidem ignorant pueri. qua de re Grammaticorum quorundam diſputationes exſtant in Caſsiodori Orthographia à nobis propediem, ſi tanti erit, edenda. Nunc locum ipſum, vt emendandum opinamur, proponamus. Lucilius lib. XXIX. *In me illis ſpem eſſe omnem, quonis poſſe me*

emungi bolo. quod autem ex eo, *poſſem emungi*, feci, *poſſe me emungi*, ne quis à me temere factum eſſe ſuſpicetur: memini olim quendam Caecilij locum Aeſchrione ad eundem modum deprauatum, emendare: eamque emendationem, doctis quibuſdam amicis meis valde me probare. quem cur non proferam; &, quod ſentio, veteri illo humanitatis iure, cum omnibus communicem? verba eius ſunt:

Feſtus; Ora. *Oram reperire nullam quam expediam queo.*

hic ego, *qua me expediam*, non paullo concinnius ſcribebam, & id Caecilium ſcripſiſſe aſſerebam. qua in re ſi quis à me diſcedit; facile illi, quod volet, dabo: dum tamen mihi hanc lectionem eſſe antiquam, ideoque in harum numerum referri poſſe, non infitietur.

Epicadius grammaticus. eius fragmentum. Calatores. Calones. Augures publici. Cariſio & Arnobio ſcriptura reſtituta, Suetonio conſeruata.

CAPVT. XIV.

ARNOBIVS libro aduerſus gentes primo, obiectionem aduerſariorum refutaturus, qua illi barbariſmis & ſoloeciſmis Chriſtiarum res pollutas eſſe criminabantur, primo culpam eleuare nititur, quod ea ſermonis pompa, vt loquitur, & per regulas miſſa oratio, concionibus, litibus, foro, ſeruari debeat: neque, cum de rebus agitur ab omni oſtentatione ſubmotis, quali cum amoenitate quid dicatur, ſed quantum audien-

audientibus vtilitatis afferat, conſiderandum ſit. Deinde in accuſatores crimen regerens, *Qui*, inquit, *pollutas res noſtras criminamini, ſtribiligines & vos iſtas libris illis in maximis & admirabilibus non habetis?* & paulo poſt: *Si certum eſt ſingula quibus debeant explicari; in ſimilibus vitijs quoque verſamini, quamuis Epicados omnes, Caeſellios, Verrios, Scauros teneatis & Nifos.* Et de Caeſellio, Verrio, alijs grammaticis, alias. nunc de *Epicado* videamus: quem, ſi mei arbitrij res ſit, *Epicadium* libentius nominauerim. Fuit enim grammaticus *Cornelius Epicadius*, teſtante, quem ſupra laudaui, Suetonio; *L. Cornelij Sullae Dictatoris libertus, calatorque ſacerdotio Augurali, filioque eius Fauſto gratiſsimus. quare numquam non vtriuſque ſe libertum edidit. Librum autem, quem Sulla de rebus ſuis imperfectum reliquerat, ipſe ſuppleuit.* Haec Suetonius. Vnum, ni fallor, & ſolum Epicadij reſtat fragmentum, quod etiam ad Sullae patroni honorem pertinet. ſic enim Soſipater Cariſius: *Sibyllam Epicadus ait appellatum, qui ex Sibyllinis libris primo ſacrum fecerit; deinde Syllam. qui quod flauo capillo & comto fuerit, conſimiles Syllae ſunt appellati. inde effeminati hodieque in ludo Sylli dicuntur, quos vulgus imprudenter pſyllos appellat.* quo quidem loco, vir eruditus, qui Cariſij recognitionem pollicebatur, duplicem errorem errauit. cum enim in prioribus editionibus eſſet, *Epicadium*, mutauit, &, *Epicadum*, fecit. hiſtoricum deinde non grammaticum. Epicadium eſſe voluit. Igitur in Arnobio, *Epicadios*, in Cariſio, *Epicadium*, moneo ſcribamus. ſed ad Suetonium redeamus: in quo

Cariſius inſtitut. grammat. lib. I.

in quodum illud, *calator ſacerdotio Augurali*, magni quidam viri conantur inducere, & aliud neſcio quid in eius locum ſufficere; fruſtra ſunt: & magnam temeritatis, ne dicam imperitiae, ſignificationem dant. neque enim aliud eſt, *calator*, quam ſacrorum miniſter, vt cottidiana illa gloſſaria optime declarant. *calatores*, δοῦλοι δημόσιοι, περίπολοι, *calator* κλήτωρ, *calatores*, Ἐκβιβασαὶ ἱερέων: & parum à calonibus videntur ſeiungere, dum illis eſt calo, δοῦλος δημοσίος. quamquam alibi dicitur, δοῦλος υπηρέτης στρατιώτου. neque vero mirabitur ſacrorum miniſtros ſeruos dici publicos, qui ipſos *Augures*, publicos dici, atque adeo publicos *P.R. Quiritium*, cõſueuiſſe, meminerit. quod quoniam hactenus in vulgus ignotum eſt; libet elegãtiſsimam inſcriptionem, quae hodieque Neapoli antiquiſsima viſitur, adijcere.

M. MAECIO. MEMMIO. FVRIO. BALBVRIO
CAECILIANO. PLACIDO. C. V.
PONTIFICI. MAIORI. AVGVRI. PV
BLICO. P. R. QVIRITIVM. QVINDECEM
VIRO. SACRIS. FACIVNDIS. CORREC
TORI. VENETIARVM. ET. HYSTRIAE
PRAEFECTO. ANNONAE. VRBIS
SACRAE. CVM. IVRE. GLADII. COMITI
ORDINIS. PRIMI. COMITI. ORIENTIS
AEGYPTI. ET. MOESOPOTAMIAE. IVDI
CI. SACRARVM. COGNITIONVM
TERTIO. IVDICI. ITERVM. EX. DE
LEGATIONIBVS. SACRIS. PRAE
FECTO.

FECTO. PRAETORIO. ET. IVDICI
TERTIO. CONSVLI. ORDINARIO
PATRONO. PRAESTANTISSIMO
REGIO. PALATINA
POSVIT.

Indignos in carmine ducere cantus. mutua in alternum praebere alimenta. fortunae condita ſumma. modus conceſſus in aruis. plena vincentem credita meſſe. fortunae quaerere ſedem. varia genitura. orbem exprimere. comprendere punctum. Manilius caſtigatus.

CAPVT XV.

Et hoc caput Manilio dabitur. quod ne abhorreat à more noſtro, vulgaribus ſcripturis emēdationes ſubijciet: quas veras eſſe, nemo infitias ire poterit, praeter, qui libris antiquis, quos hodie veluti honorarios teſtes appellamus, fidem volet abrogare. Ac ſtatim quidem lib. III. *Manilius li. III. verſ. IIII.*

—Veſtros extendere fines
En conor, & dignos in carmina ducere cantus:

vel ipſum ſyllabarum interuallum verſus vitioſos eſſe clamat. ſcripſerat Manilius:

Conor, & indignos in carmine ducere cantus,

noluit corrector, quiſquis ille fuit, Manilium, veterem, poetarum magnifice de ſe loquentium, conſuetudinem migrare: eique ad faſtum praeiuit. Non multo poſt, aurea quaedam carmina, vna duntaxat immutata voce, ſuum ferè ſplendorem

amiſerunt: quem ſane vt illis reddam, quot ſunt, apponam.

Ibid verſ. XLVII. *Principium rerum & cuſtos natura latentum,*
Cum tantas ſtrueret moles per moenia mundi,
Et circumfuſis orbem concluderet aſtris,
Vndique pendentem in mediũ, diuerſaque mẽbra
Ordinibus certis ſociaret corpus in vnum;
Aëraque, & terras, flammamque, vndamque natantem,
Mutua in alternum praebere alimenta iuberet.

vulgo; *alterutrum.* ſcripſi; *alternum.* probat, quod ſequitur:

Vt tot pugnantes regeret concordia cauſas,
Staretque alterno religatus foedere mundus.

Mox:

In quibus omnis erit Natura ac condita ſumma.

ſcribe ex vetere libro:

Ibid verſ. LXXIIX. *In quibus omnis erit fortunae condita ſumma.*

ſubiungit enim:

Sic felix aut triſte venit per ſingula fatum.

& illud, *ac*, à diphthongo veteribus integre, *ae*, ſcribi ſolita, & litterae, *e*, cum, *e*, ſimilitudine, proficiſcitur. deinde:

Ibi. XCIX. *Qui modus in ſeruis, qui ſit conſenſus in aruis,*
Quaque datum magnas operum componere moles.

emenda, me auctore, neque vmquam auctoritate defugiam:

Qui modus in ſeruis, qui ſit conceſſus in aruis.
quamque datum magnas operum cõponere moles.

quae vt certa ſunt; ſic in ijs quae conſequuntur,

Seu Cererem, plenam vincentemque horrea meſſem,
Ibid. verſ. CLII. *Aut repetat Bacchum, per pinguia muſta fluentem;*

illud

illud quod in antiquioribus eſt;

Seu Cererem plena vincentem credita meſſe;

ambigitur. quod tamen priori illi, vt doctius & elegantius, libenter praetulerim: ſed ita, vt in eo hominum doctorũ, aliter ſentientium, iudicium accipere & ſubire ſim paratus. poſt:

Et ne forte vagus Naturae quaerere ſedem Ibid. verſ. C.LXXVI

Incipias.

ſcribe: —*Fortunae quaerere ſedem.* ante dixit: Ibid verſ. CLXXI.

Fortunae perquire locum per ſidera cuncta.

cui qui verſus proximus eſt:

Ergo age ne falſa varia genitura figura,

recte, mea quidem opinione, ſed opinione tamen, habebit, ceteroqui vacillans, ſi ſcripſeris: Ibid. verſ. CLXIX.

Ergo age ne falſa variet genitura futura.

ſic infra:

Nec nocturna minus variãt, quam tempora lucis.

Non poſſum, prius quam ad alia accedo, quin vnam etiam in eodem Poeta maculam eluam:

Sed quanta effectu res eſt, tam plena laboris, Ibid. verſ. CCXI.

Curſibus aeternis mundum per ſigna volantem

Vt totum luſtret curuatis arcubus orbem

Exprimet, & vultus eius componere certos.

ita quidam liber. vnde legendum conicio:

Exprimere, & vultus eius componere certos:

conicio inquam, ſed in eo, quod proximum eſt,

Ac tantae molis minimum comprendere punctum;

veterem librum, qui, *comprendere*, non, *deprendere*, habet, ſum ſecutus. Ibid. verſ. CCXV.

Dextera vorax. culus inquinatus. manus laua. Catulli Epigramma verſibus quibuſdam tranſpoſitis corruptum antea, nunc ſuae elegantiæ reſtitutum.

CAPVT XVI.

QVI Catullo mediusfidius polito, adde etiam, omnium ſaeculorum conſenſu, docto, vel noſtra vel patrum auorumque noſtrorum memoria, manum admouerunt; adeo multi ſunt, vt vel rationem inire, quemadmodum eorum nomina recenſeantur, ſine moleſtia nemo poſsit. In illis tamen M. Antonius Muretus, eoque poſterior Achilles Statius, (Di boni, qui viri?) ita excelluiſſe viſi ſunt, vt, cum alter egregiam in poetae verſibus cōmentario, *Docto, Iuppiter, & laborioſo*, illuſtrandis, & per iuuentuti vtilem operam poneret; alter nihil eorum quae vel in libris Vaticanis, vel in alijs melioris notae exemplaribus, à vulgata editione variare, deprehendere poterat, praetermitteret; aliquando etiam ſuas ſcripturas, nec alibi repertas afferret: vterque parum, aut nihil, aliorumq; induſtriae reliquum feciſſe iudicaretur. ſed tamē, quod quidem apud homines eruditos, & harum rerum intelligentes liceat, non pauca etiam hodie in eo ſunt poeta, quae vel propter rerum, de quibus agitur, ignorationem, à nobis etiam ignorantur; vel propter maculas, quae illius verſus plures etiamnum, quam vellem, inſederunt, minus intelligi poſſunt. Ac prioris quidem illius generis vt maior eſt numerus, ita maiorem etiam diligentiam requirit, neque hac tumultua-

multuaria opera & ſubſiciua expediri poteſt. poſterioris vero, exemplum elegans nunc dabimus, plura, quotienſcunque res dabit, in his Antiquis daturi. Apud Catullum itaque tale exſtat in Vibennios patrem & filium epigramma:

O furum optime balneariorum,
Vibenni pater, & cinaede fili;
(Nam dextera pater inquinatiore,
Culo filius eſt voraciore.)
cur non exſilium malaſque in oras
itis? quandoquidem patris rapinae
notae ſunt populo: & nates piloſas
Fili, non potes aſſe venditare.

In quibus verſibus, & tertius & quartus, omnem, librariorum incuria, fortaſſe an interpretum imperitia, leporem perdiderunt: quo illos, tenuis cuiuſdam membranae beneficio, lubens redonabo.

Nam dextra pater eſt voraciore,
Culo filius inquinatiore.

ſcio veteres furum manus inquinatas conſueuiſſe dicere: ſcio quo Ciceronis illud, *manus laua*, referri oporteat: ſecundum quod, magnum illud Galliae lumen Guilielmus Budaeus, Tuſanus, alij, ſuam huius loci interpretationem accommodarunt. ſed hoc me non poteſt de priore ſententia mea, nulla praeſertim alia ratione accedente, deterrere: maxime cum poſtremis eiuſdē Epigrammatis verſibus, & mutationi à me factae, belliſsime conueniat.

—patris rapinae
Notae ſunt populo; & nates piloſas
fili. &c.

ſed nimius ſum in re manifeſta. neque mea frons

patitur emendationis, in verſibus parum verecundis, factae largo ſermone rationem teddere. & tamen haec quoque illuſtrari quid vetat?

Extremum S. C. è Ciceronis lib. I. Inuectiuarum, gloſſema ſublatum. Cicero reſtitutus.

CAPVT XVII.

M. Tullius Cicero Inuectiuarum Libro primo (ſic enim orationem, quae in L. Catilinam prima legitur, veteribus Libris, Priſciano, aliiſque ſuperiorum ſubſelliorum grammaticis auctoribus, verè an falſo nihil laboro, certe veriſimiliter, nominare ſoleo) eo igitur libro, Cicero cum de extremo illo atque vltimo S. C. ageret, ad quod niſi in ipſo paene vrbis incendio, atque in deſperatione omnium ſalutis nunquam diſceſſum eſt: *darent*, videlicet, *operam magiſtratus, ne quid Reſpub. detrimenti capiat*: quo poteſtas per ſenatum, more Romano, magiſtratui maxima permittitur: eaque omnia, quorum alioqui ſine populi iuſſu nullum Conſuli ius eſt, vt Salluſtius, Caeſar, Liuius, alij prodiderunt: mox ad ea exempla deſcendit, quae ſenatuſconſulti illius maximam apud maiores auctoritatem fuiſſe declarabant; quaeque omnibus paſsim erant in manibus. Itaque Graccos, Saturninos, Seruilios, eiuſdemque condicionis alios, quod & Caeſar fecit, nominat. *Hoc*, inquit Caeſar, *factum in perniciosis legibus, in vi Tribunicia, in seceſſione populi*

Salluſt. Catil. Caeſar li. I. de bello ciuili. Liuius lib. III. ab vrbe condita.

populi, templis lociſque editioribus occupatis. atque haec ſuperioris aetatis exempla, expiata Saturnini, atque Graccorum caſibus. M. vero Tullius, cuius praeter ceteros hoc in genere exſultat oratio, *Decreuit*, inquit, *quondam ſenatus, vt L. Opimius Conſul videret, ne quid reſp. detrimenti caperet: nox nulla interceſſit; interfectus eſt, propter quaſdam ſeditionum ſuſpiciones, C. Graccus, clariſsimo patre natus, auis, maioribus.* qua de re Philippicis hunc in modum ſcribit: *Quod L. Opimius Conſul verba fecit de r. p. d. e. r. i. c. Vt L. Opimius Conſul remp. defenderet.* Superiora autem illa Ciceronis verba, quorum cauſa haec à nobis fiunt, cum mihi ex ſcripturae varietata, quae plerumque errori comitari ſolet, eſſent ſuſpecta de vitio: nec illud ſatis ex eloquentia Ciceronis dici videretur; *patre natus, auis, maioribus:* neque tamen aut Lambinus, aut, qui illo prior his orationibus emendandis inſudauit, M. Antonius Muretus, homo, quot ſunt hominum, eloquentiſsimus & politiſsimus, aliud ſuggererent: coepi, quod in rebus huiuſcemodi ſoleo, primum librum vetuſsimae editionis, quae Philippo Beroaldo procurante facta eſt, deinde alium ſcriptum manu, quem à V. C. doctiſsimo Q. Iacobo Suſio, ab extrema vſque Hollandia è bibliotheca Egmōdana accerſitum, commodum tum penes me habebam, inſpicere; & nunquid ab ea ſcriptura euariarent, obſeruare. in quorum vtroque, cum aliam longe ab ea, quam propoſui, non quidem ſententiam, ſed verborum ſeriem deprehenderem: & in illo quidem; *Caius Graccus clariſſimo patre natus, A maioribus occiſus*

Cicero oratione I. in Catil.

Idem Philip. VIII.

Vacuefacio. vacuefacta. Cicero, Lucilius, & Codex Iuſtinianeus emendati.

CAPVT XVIII.

VOLO nunc, ſuperioris capitis occaſione, verbum antiquum ſepultum excitare, & in eum, vnde deiectum eſt, locum, eodē Inuectiuarum libro, reponere: aliaſque voces, quae in illius poſſeſsionem, veluti vacuam & caducam, inuaſerunt, inde deijcere. Quod itaque ſcribitur: *Quid vero nuper, cum morte ſuperioris vxoris nouis nuptijs domum vacuam feciſſes, nonne etiam alio incredibili ſcelere hoc ſcelus cumulaſti?* à ſententia rectum eſt, à verbis nō item. qui vero hāc ſcribēdi rationem, ex profeſſo, in Cicerone ſunt ſecuti; mutarunt quidem illi, non ſuſtulerunt vitium, cum *vacuefeciſſes*, de vetuſtiorum omnium, qui ſunt, librorum conſenſu, quod olim etiam publicatum fuit, potius quam *vacefeciſſes*, ijſdem inuitis, ſcribere deberent. quid? quod etiam infra; *aduentu tuo iſta ſubſellia vacuefacta ſunt*, ſcribemus, ſi Lambinianos omnes, meoſque, quos iam ante laudaui, & typis vulgatos, & manuſcriptos libros, è quibus orationes iſtas emendatas habemus, audiēdos exiſtimabimus? ſic Macrobius, non indiligens antiquitatis imitator, *Permagna*, inquit, *abs te Poſtumiane, cum ex alijs, tum hoc maxime gratia fateor obſtrictum, quod à Praetextato veniam poſtulando, mihi in cena vacuefeciſti locum.* ſic Varro, *excandefacere*, Plautus, *expauefacere*, Ennius, alijque veteres, *patefacere*, dixerunt, Sed cum haec vox fundi

Cicero Ora. 1. in Catil.

Ibidē infrà.

Macrob. 1. Saturn.

Cice-

Ciceroniani poſſeſsionem recuperarit; Lucretiani quoque, nobis vindicias agentibus, recuperet. apud illum itaque quod libro VI. legitur:

Lucre. li. V. *Hoc vbi inanitur ſpacium, multuſque vaceſcit*
In medio locus:

hoc alij veriſimiliter, quis negat? veruntamē falſo, ita ſcribendum iudicarunt:

—multuſque vaceſit
In medio locus:

vocem videlicet Latinam ignorantes, & barbaram, nullique precij ei ſubſtituentes, Lucretium ſuis verbis priuarunt, & alienis, peſsimo, per Deum, exemplo, impudentes Latinarum vocum adulteri, contaminauerunt. quod ibi etiam fieri memini:

Ibidē infrà. *Hoc fit item cunctas in partes vnde vaceſcit*
Cunque locus.

quibus maculis Lucretium purgauerimus, ſi, *vacueſit*, vtrobique, vti res monet, ſcripſerimus. quod in reſcripto etiam Maximiani & Diocletiani Imperatorum, quod in Codice Iuſtinianeo lib. III. tit. XXIX. cap. V. à compilatoribus ponitur;

Codex Iuſtiniani emendatus. *Si totas facultates tuas per donationes vacuefeciſti,*

faciendum eſſe; ex duobus membranaceis libri illius exemplaribus, olim, cum Codicem Iuſtiſtinianeum cum veteribus libris integrum comparabam & ad eum notas perpetuas ſcribebam, didici.

Chilonis

Chilonis ſententiam aliter, quam vulgo, ſcribendam videri. ad hoc. examuſsim. aſtu. honores. matrimoniorum frequentatio. defectus Agellij ſuppletus. ex eodem varia menda ſublata.

CAPVT XVIIII.

AGELLIO Noctium Atticarum ſcriptori ſaepe antehac manum appoſuimus. quod tamen non tam in ipſius Agellij, quam alienam gratiam, nos feciſſe exiſtimandum eſt. nunc ſuo quodam iure à nobis videtur exigere, vt laborem aliquem ſibi proprium eſſe patiamur. quod ſane, quando aequum poſtulat, & bene hoc quidem libro de nobis eſt meritus, vt alij meliores ſint, ipſe vero in ijs, qui conſequentur, Commentarijs, benignior; non difficulter impetrabit. Habebit igitur hoc caput praecipuum: & quod nullus ſibi, *ex iure Quiritium*, auſit vindicare. Itaque ſtatim lib. I. cap. II. poſt verba illa Epicteti, à quibus etiam videntur in nonnullis libris abeſſe nonnulla, ſubiunge: *His ille auditis, inſolentiſsimus adoleſcens obticuit: tamquam ſi ea omnia non ab Epicteto in quoſdam alios, ſed ab Herode in eum dicta eſſent* *Agel. varijs locus correctus.*

Eodem lib. I. cap. III. cui iam olim, ex ijſdem ſchidis Buſlidianis, ſuum initium, quod perierat, reperitauit *Guilielmus Canterus*, vtriuſque linguae in paucis peritus, cuius nuper viui conſuetudo mihi perfuit iucunda, nunc praeci-

præcipiti ſuperiore vere longa tabe conſumti,&, non ſine magno noſtro dolore atque horum ſtudiorum incommodo,è viuis ſublati,gratiſsima eſt memoria:eo,inquam,capite,diuina illa Chilonis, & nunquam, meo quidem iudicio, ſatis laudata de duabus ferociſsimis affectionibus, amore & odio, intra modum coercendis ſententia, longe aliter in ijs ſchidis,quam vulgo,perſcripta eſt.vos vbi ſit melius, vtraque quaſi ex contentione ſibi oppoſita,diiudicabitis. Ac vulgo quidem: *Hac ſini*,inquit,*ames, tanquam forte fortuna oſurus: Hac itidem tenus oſeris,tanquam fortaſſis poſt amaturus.* in ſchidis vero: *Hunc*, inquit, *amorem ita finiam, tanquam forte fortuna poſiturus: Hoc odium ita,vt te nunc oderim,tanquam fortaſſis poſt amaturus.* apertius certe, &, niſi iudicās fallor,elegantius:ſed tamen in quo me ſcepticum eſſe velle,nō criticum, memineritis.non longe abiero.

Eodem lib.I.cap.IV. *Ad haec ſcripta omnia antiquiora tam curioſe ſpectabat, aut virtutes penſitabat,aut vitia rimabatur, vt iudicium factum eſſe adamuſsim diceres.* ſcribo: *Ad hoc ſcripta omnia antiquiora tam curioſe ſpectabat, aut virtutes penſitabat, aut vitia rimabatur, vt iudicium factum eſſe examuſsim diceres.* duo hic ſunt ἀρχαϊσμοί. *adhoc*, itē, *examuſſim.* de illo plura in Salluſtium.de hoc, quoniam primi innouamus, nunc dicendum. *Examuſsim*,inquit Nonius,*examinate ad regulam. eſt enim amuſsis regula fabrorum.* gloſſarium Latinum:*examuſsim*, ἐρευνᾶι. *amuſſes*,credo,interpretari voluit, *examina*; vt Nonius, *examuſſim*, dixit, *examinate*.Plautus Amphitruone.

Nonius *Examuſsim*

Amphitruone ſc. Satin parua.

Nē iſta aedepol, ſi vēra haec loquitur, examuſſim eſt opti-

eſt optima. item Menaechmis: Menaechmis prologo.

Ut hanc rem vobis examuſſim diſputem.

Eodem lib. cap. VI. *poſsint ad mouendos hominum affectus qualicunque actu irrepere.* ſcribo: *qualicunque aſtu.* ibidem: *propterea turpe eſſe ait rhetori.* ſcribo: *praeterea turpe eſſe ait.* mox: *cum tanto honore atque vitae dignitate apud P. R. loquentem.* Lege: *cum tanta honorum, atque vitae dignitate.* magiſtratus, quos Metellus Numidicus in rep. R. geſſerat, honores vocat. ſic ius Praetorium, ab ijs qui honores, id eſt, magiſtratus gerunt, honorarium appellari, in iure ciuili legitur. ibidem: *ciuitatem ſaluam eſſe ſine matrimoniorum frequentia non poſſe.* ſcribe: *ſine matrimoniorum frequentatione non poſſe.* Verba autem Metelli, eodem capite poſita, & quae emendationem multam opus habet, hoc quidem loco non attingemus: ne illa Agellius, quominus haec praecipua habeat, ſibi eſſe fraudi, conqueratur.

Veſtae penetralia. per ſecula. illudere ponto. Aries primam partem ſibi vindicat. domini quotcunque. titulis fallantur pectora notis. oſtentāt mortalibus aſtra. negat vires victumque ſalubrem. conſummat ſeptima partem. aurauit vellere pontum. ad Colchida tergore vexit. Manilij plurimis locis emendatio

CAPVT XX.

LOXIAE oracula mihi audire videor, quotiens Manilium lego. ita multa ſunt in eo

D turpiter

turpiter cõturbata, lacera, mutila, prodigioſe obſcura, & quae nemo, niſi artem hariolandi nouerit, recte interpretari poteſt. tentabo tamen aenigmata aliquot, vt Oedipus, ſoluere.

Feſtinos Capricorne foues penetralibus ignes.

Manilius li. IV, verſ. CCXLIII qui ſint ignes feſtini, diu multũque quaeſiui. ſed fruſtra fui: neque vllum in antiquioribus litteris, ea de re, verbum. quid ſi, *Veſtinos*, legeris? inepte. quid ſi, *feſte tuos*? tantundem. quid ſi *feſtiuos?* ne hilum quidem profeceris. niſi forte ignes illos in Veſtae perpetuos, feſtiuos, Veſtinos, aut potius feſtos poeta dicere voluerit. quod non opinor. nam, quin ad eundem illum ignẽ verba ſint torquenda, dubitari non poteſt. quo poſito, veram ſcripturam hanc, ni fallor, inueni:

Veſta tuos Capricorne fouet penetralibus ignes.

quam ſane caſtigationem, ea, quae ſequuntur, ſi recte ſcribantur, valde probant:

Ibid. verſ. CCXLVI. *Hinc artes ſtudiũque trahit. nã quicquid in vſus*
Ignis agit, poſcitque nouas ad munera flammas
Sub te cenſendum eſt.

Idem li. II. verſ. CCCCL. & idem Manilius plane coniecturam meam firmat, dum ita ſcribit: *fouet Capricorni ſidera Veſta.* mox: *Frigore Brumalem ſeruans per ſidera ſortem.*

Ibid. lib. IV verſ. CCLIII. ſcribo: —*ſeruans per ſaecula ſortem.*

ſequitur enim:

Qua retrahis ductas, ſumma ad faſtigia noctes;

Ibid. verſ. CCLXIII *Naſcentemque facis, reuocatis lucibus, annum.*

deinde: *Litoribuſque nouis per luxum, ludere ponto:* ſcribe: —*per luxum illudere ponto.*

Salluſt. Catil. talis eſt illa Salluſtij querela: *Nam quid ea memorẽ, quae, niſi ijs qui videre, nemini credibilia ſunt? ſub uerſos mõtes, maria cõſtrata eſſe.* ſic alibi Manilius:

Inmiſ-

Inmiſſumque fretum terris, iter aequoris vndis. Seneca de
ſic Seneca de Caligula, vt quidem ab amiciſsimo breuitate
Lipſio emendatus eſt: *Dum ille pontes nauibus iun-* vitae.
git, & viribus imperij illudit. paulo poſt:

Aſtrorum princeps primam ſeruat ſibi partem, Ibid. verſ.
Altera ſors Tauro, Geminis pars tertia cedit. CCCXVII

prior verſus multo aliter in quibuſdam libris legitur, &, quantum iudicare valeo, rectius:

Namque Aries primam partem ſibi vindicat ipſi.

dehinc: *Tot ducit vires, dominos quotquotq; recepit.* Ibid. verſ.
ſcribe: *Totq; dabit vires, dominos quotcūque recepit.* CCC. XX.
mox: *Ne tua ſub titulis fallantur pectora noctis:* Ibid. verſ. CCC
Diſſimulant, non oſtendunt mortalibus aſtra. LXXI.
ſcribe: *Nec tua ſub titulis fallantur pectora notis:*
Diſſimulant; non oſtentant mortalibus aſtra.

ſubinde: *—iunctiſque ſequendum* Ibid. verſ. CCC
Viribus. LXXV.
ſcribe: *—cunctiſque ſequendum*
viribus.

poſt: *Vt ſignum à ſigno, ſic à ſe diſcrepat ipſo,* Ibid. verſ.
Momentoque negat vires, vtroque ſalubris. CCCC
Lege: *Vt ſignum à ſigno, ſic à ſe diſcrepat ipſum,* XXXI.
Momentoque negat vires, victumque ſalubrem.

quod probant illi proxima:

Quodque per has geritur partes, ſine fruge creatur,
Aut cadit, aut multis ſentit bona mixta querelis.

poſterius: Ibid. verſ.
Unaque viginti numeris pars addita laudet. CCCCLII
Et quinctam & duram cōſumat ſeptima partem.
eméda: *Vnaque viginti numeris pars addita gaudet.*
Et quincta & duram conſummat ſeptima partem.

ſic ſupra in eodem poeta pro, *conſumant orbem*, ſcripſi, *conſummant orbem*, verbi tempus ignora-

tum, verſum corrupit; & illud, *laudet*, extorſit. nunc ſex aurei verſus à me emendati, caput & librum componant:

Ibid. verſ. IↃXXI. *Sed iuuat ignotum ſemper tranſire per orbem,*
Scrutarique nouum pelagus, totius & eſſe
Orbis in hoſpitio. teſtis tibi Laniger ipſe,
Cum vitreum findens aurato vellere pontum,
Orbatumque ſua Phryxum per fata ſorore,
Phaſidos ad ripas. & Colchica regna reuexit:

ſcribo:

Sed iuuat ignotas ſemper tranſire per vrbes,
Scrutarique nouum pelagus; totius & eſſe
Orbis in hoſpitio. teſtis ſibi Laniger ipſe,
Cum vitreum findens aurauit vellere pontum;
Orbatumque ſua Phryxum per fata ſorore,
Phaſidos ad ripas, & Colchida tergore vexit.

illud, *aurauit*, quae audax verbi fictio videtur eſſe, cum tamen, *inaurare*, *deaurare*, aliaq. conſimilia recte dicantur, in vetere quodam libro exſtare teſtor. & ſane meis quidem, neſcio etiam an aliorum, auribus maxime ſatisfacit. paulo diuerſius Virgilius, neque tamen minus audaciter:

Virg. li. VI. *Diſcolor vnde auri per ramos aura refulſit.*

iam, *ad Colchica regna reuexit*; prae alia illa ſcriptura, *ad Colchida tergore vexit*; vehementer ſordet. neque enim, ante illud tempus, Phryxus in Colchide fuerat, vt eodem reuehi debuerit. Sed haec quanti faciam, quanti ab alijs fieri velim, nemo non videt: cum, tantam erratorum multitudinem, tanta loci anguſtia concludo. è qua nõnullos certe ſcio, quot emendationes ſunt, totidem capita daturos fuiſſe. & vero vnus Manilius, tot iam locis à nobis caſtigatus, vnum illis obſeruatio-

num librum facile confeciſſet. vt de Agellio interim nihil dicam. quod & nobis etiam difficile non erat; niſi, abiecto verborum mundo, Antiquas lectiones ſcribere, eaſque nude & ſimpliciter proponere mallemus. Ne tamen noſtra profundere, potius quam liberaliter donare, videamur, & ea re ingrata ſint: *pax.*

LVDOVICI CARRIONIS ANTIQVAR. LECTION. COMMENTARIVS. SECVNDVS.

Antiſtare. pauſa. congreſsionem factum eſt. contumelia factum itur. rem praeſidio futurum. inimicos dicturum. copias occupatas futurum. Deos benefacturum. in Quadrigario gloſſemata inducta. eius, Nonij, item Agellij, diuerſis locis caſtigatio.

CAPVT I.

Q. Claudius. Quadrigarius, praeclarus annalium ſcriptor, & à veteribus laudatus, bellum, quod fuit P. R. cum Gallis, vt cetera gentis illius omnia, longe difficillimum, libro ſuorum primo, ſimplice quidem & incomta orationis antiquae ſuauitate, puriſsime tamen atque illuſtriſsime cōplexus eſt: in eoque cauſam, qua T. Manlio cognomen Torquati fuit, verbis elegantibus, vt ta-

men hodie ſunt, varie corruptis, explicauit. quae primum vti nunc leguntur, deinde vero vti legi debent, ex libro Buſlidiano, è quo nonnulla in

Agell. li. IX cap. XIII. hiſtorijs Salluſtianis olim emendare memini, huc adſcribam. *Cum*, inquit, *interim Gallus quidam, nudus praeter ſcutũ & gladios duos, torque atque armillis decoratus proceſſit: qui & viribus, & magnitudine, & adoleſcentia, ſimulque virtute ceteris anteſtabat.* lego: *antiſtabat.* de quo verbo poſterius dicemus.

Is maxime proelio commoto, atque vtriſque ſummo ſtudio pugnantibus, manu ſignificare coepit, vtrique vt quieſcerent pugnare. pugnae facta pauſa eſt. lego: *ſignificare coepit vtrique quieſcerent pugnae. facta pauſa eſt.* alia ſunt à gloſſemate.

Extemplo ſilentio facto eum (lego, *cum*) *voce maxima inclamat; ſi quis ſecum depugnare vellet, vti prodiret. nemo audebat propter magnitudinem, atque immanitatem facies. deinde Gallus irridere coepit, atque linguam exſertare. id ſubito perdolitum eſt cuidam T. Manlio, ſummo genere nato, tantum flagitium ciuitati accidere.* Lego: *accedere.* ſic alibi: *ſi quae tamen moleſtiae accidere nonnumquam viderentur.* legendum: *accedere.* deinde: *è tanto exercitu neminem prodire. is, vt dico, proceſſit; neque paſſus eſt virtutem Romanam à Gallo turpiter ſpoliari: ſcuto pedeſtri, & gladio Hiſpanico cinctus, contra Gallum conſtitit.* vetus liber; *gladio ſpanico conſtitit contra Gallum.* vocem illam, *ſpanico*, capite truncatam eſſe exiſtimo. cetera, antiqua lectio recta eſt. *metu magno ea congreſſio in ipſo ponte vtroque exercitu inſpectante facta eſt.* lego, *eam congreſsionem, in ipſo ponte, vtroque exercitu inſpectante factum eſt:* rationem emẽdationis hoc extremo capite redditurus. *ita, vt*

(Margin: Agell. li. I. cap. VI. Idem li. IX cap. XIII.)

ante dixi, conſtiterunt, Gallus ſua diſciplina ſcuto proiecto cantabundus; Manlius animo magis quam arte confiſus. ſcutum ſcuto percuſsit; atque ſtatum Galli conturbauit. dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet:(vet.cod. *ſtuderet.*) *Manlius iterum ſcutum ſcuto percutit: atque de loco certo iterum hominem deicit.* ſcribo: *atque de loco iterum hominem deiecit.* alia illa voce, quae huc irrepſerat, eiecta. *eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceſſit; atque Hiſpanico pectus hauſit. dein continuo humerum dexterum eodem concuſſu incidit; neque receſsit vſquam, donec ſubuertit, ne Gallus impetũ icti* (vet.cod. recte *iſtius*) *haberet. vbi eum euertit: caput praecidit, torquemque detraxit; eamque ſanguinolentam ſibi in collum imponit.* vetus codex; *eumque ſanguinolentum ſibi imponit:* alijs amputatis. quae tamen ſcriptura, cum Nonio manifeſte, *eamque ſanguinolentam ſibi in collum ponit*, legenti aduerſetur; mihi quidem non eſt certa. illud pro comperto habeo, in Nonio numerum annalis Quadrigarij, qui illinc excidit, reponendum; atque ita legendum: *Claudius Quadrigarius annalium libro primo.* Cicero certe pro libro Buſſidiano facit; dum ita ſcribit: *Atque hic T. Manlius is eſt, qui, ad Anienem, Galli, quem ab eo pronocatus occiderat, torque detracto, cognomen inuenit.* deinde: *quo ex facto ipſe poſterique eius Torquati ſunt cognominati.* hactenus Quadrigarius. Quod autem in vetere libro eſſe monui, *eam congreſsionem factum eſt*; hoc etſi nouum, aut potius antiquum, genus eſt loquendi, & pleriſque inauditum: eo tamen loco retinendum eſſe cenſeo. multa enim ſunt eiuſmodi in antiquiſsimis ſcriptoribus, quae exẽplo non carerent,

Nonius, Torquis.

Cicero lib. III. de Officijs.

niſi,exemplo peſsimô, ſuperioris aetatis hômines ea ſubuertiſſent. Neque vero, vti ego ratiocinor, paulo proprius abeſt à vero, librarios veterem ſibique parum notam loquendi rationem in nouam & vbique celebrem commutaſſe, quam cōtra feciſſe. tale eſt eadem hac oratione; *magnitudo atque immanitas facies*:tale apud Catonem oratione pro ſe contra C.Caſsium: *Contumelia mihi factum itur.* tale etiã,quod magis huc facit, apud Ciceronem,*rem praeſidio futurum*; apud Graccum oratione de Q. Popillio circum conciliabula, *inimicos dicturum*: apud eundem hunc Quadrigariũ annalium, *centeſimo quinquageſimo*,item, *duodeuiceſimo*(ſic enim apud Agellium in veteribus libris legi video) *hoſtium copias occupatas futurum*, &, *Deos bonis bene facturum*.in quibus omnibus, *futurum,facturum,dicturum*,&c. ita ponuntur, vt apud Graecos omnibus numeris generibuſque ſine diſcrimine attribuuntur ποιήσειν,ἔσεσθαι, λέξειν, & ſimilia.

Agell. li. x. cap. XIV. Cicero Ora. v. in Verrem. Agell. li. I. cap. VII.

Bambalo. ψελλιστής. balathro. balatus. Cicero, Gloſſarius, & Adamantius Martyrius, reſtituti.

CAPVT II.

Cicero Philip. III.

SI *Aricinam vxorem non probas; cur probas Tuſculanam? quamquam huius ſanctiſsimae feminae atque optimae pater, M. Attius Balbus, in primis honeſtus, praetorius fuit: tuae coniugis bonae feminae, locupletis quidem certe, Bambalio quidã pater, homo nullo numero. nihil illo contemtius; qui propter*

pter haeſitantiam linguae,ſtuporemque cordis,cognomen ex contumelia traxerit. Verba ſunt Ciceronis, de neſcio quo M.Fundo,Antonij III-viri ſocero. in quibus, quod eum propter haeſitantiam linguae,& mentis ſtuporem, Bambalionem cognominatum fuiſſe,ſcribit: mihi quidem Sibyllinum eſt oraculum. quod tamen vtcunque interpretari conabor. Itaque, quod ſine fraude liceat, in illis verbis Tullij, *Bambalo,* potius quam, *Bambalio,* ſcribendum cenſeo. qua voce hactenus, opinor, ignorata quid ſignificetur, vetuſtiſsimus grammaticus Adamantius Martyrius,libello de nomine & prima nominis ſyllaba apud Caſsiodorum, declarabit:ſi tamen eius verba,vt à me,partim ex ingenio, partim ex diuerſorum librorum collatione, ſunt emendata, proferantur. *Illa quoque,* inquit, *nomina, quorum ſecunda ſyllaba in à littera deſinit,per b mutam ſcribuntur;vt,Bambalo,*ψελλιστὴς *bacca, balathro,*ἄσωλος, *balatus,*βληχηθμὸς,*barathrũ, ac talia.*& infra:*Bam etiam vocalibus alijs interuenientibus in prima ſyllaba,nullius nominis enuntiari cognoui: niſi in gloſſematibus;Bammum,*ὀξυτάριον,*atque Bambalo,*ψελλιστὴς:*quae per,b,mutam ſcribuntur.* In libro *Franciſci Martinij,*omnis antiquitatis & humanitatis ſcientia valde ornati, cuius immatura morte abrepti memoriam, pro eo ac debeo, ſancte veneror & colo, ſcriptũ erat; *ambulo*; aliaque valde mendoſe. quae ex fragmento libri Gẽblacenſis in paucis pagellis reliquo, alia, in fruſta minima diſtracto,ita,vt edenda curo,legenda didici. Et ſane ſcriptor ille,Graecam earum vocum interpretationem ex cottidianis Gloſſarijs,vt appellat alibi, deſumſit: hodieque in optimo illo,

Caſsiodorus Orthographia.

quem nuper Henricus magno litterarum bono prouulgauit, pleraque legũtur. niſi quod nonnulla in eo vitioſa ſunt. Gloſſarius Graecus: ψελλιστὴς, *Vambal.* ſcribe. *Vambalo.* ἄσωλος, balathro: βληχηθμος, ballatus, ballatum. βληχὴ balatus. Gloſſarius Latinus: *balatus*, Βληχμος. ſed de eo alias dicendum erit. quod igitur is M. Fundus haeſitaret lingua, *Bambalo*, dictus eſt. notum eſt enim Graecos à denſiore in verbis concurſu mutarum, vehementer abhorruiſſe, propter eum, quem vocant, pſelliſmum. qua re etiam nonnullis verbis, alioqui probis, vſu & commercio hominum interdixerunt. quale eſt, πέπομπα. quod βομβώδη κόμπον efficere videretur. quo illud etiam Comici βομβαλοβομβαξ referendum eſt. de quibus ita mihi videtur.

Argentum Romae quando ſignatum. Eutropius, Faſti, Plinius, ea de re correcti.

CAPVT III.

ARGENTVM Romae publice ex *S. C.* paucis, ante bellum Punicum primum, annis ſignari coepiſſe, cum antea appenſo vti conſueuiſſent, inter omnes ſatis conſtat. quibus tamen Conſulibus ſenatus id fieri oportere cenſuerit, Populuſque R. voluerit iuſſerit; plerique eorum, qui res Romanas noſtra aetate litteris comprehenderunt, varie produnt. *Carolus Sigonius*, Italiae ſol, qui princeps alijs ad Romanam hiſtoriam, in hanc lucem, è ſitu puluerulento, in quo oppreſſa miſere iacebat, eruẽdam ſignum ſuſtulit, *Q. Fabio*

Pictore

Pictore, L. Quinctio Gulone Conſulibus, vult videri factum; deceptus, opinor, librorū, quibus vſus eſt, vitio. *Stephanis Pigius* vir doctiſsimus & his in rebus mirandum in modum exercitatus, eumque ſecutus in Brugenſibus, *Conſulum triumphorum Q. Romanorū faſtis*, noſter *Goltzius*, alter in Graeca & Romana antiquitate inueſtiganda Varro, *Q. Ogulnio Gallo*, *&* C. *Fabio Pictori Conſulibus*, id tribuere maluerunt. quos ſane vt ſequerer, facile ſum adductus. primum enim Faſti Graeci, *Gallum & Pictorem*; Zonaras, *Q. Gallum & Fabiū*, hoc anno Conſules prodiderunt. Deinde in ijſdē illis *Goltzij* Faſtis, duo nummi argentei videntur. quorum prior ab vna parte inſcribitur: C. *Fabi.* C. *F.* ab altera vero. *Ex A. pu.* quod ex argento publico interpretari ſoleo. vt ex ijs fortaſſe fuerit, qui tum primum Romae ſunt ſignati. alterius nummi haec eſt inſcriptio: *Q. O C V_. C A_.* id eſt, *Q. Oculnius Callus*. ad hoc, Eutropius eoſdem Coſſ. eidem anno dedit. ſi tamen eius verba ſcribantur, vti debent. *Quincto*, inquit *Gulone & C. Fabio Coſſ. Picentes bellum commouere, & ab inſequentibus Coſſ. P. Sempronio, Appio Claudio victi ſunt.* vbi *Elias Vinetus*, cuius in diuerſos ſcriptores accuratae & meditatae commentationes ſunt, in vetere quodam libro pro, *Gulone*, exſtare, *Gallinio*, teſtatus eſt. quod cauſſam errori, in alijs, quot editi fuerunt, libris dediſſe exiſtimauerim. poſtremo C. Plinius naturali hiſtoria, cuius mendo foedisſimo liberandi, in hunc ſermonem ſum ingreſſus, idem ſenſit. verba ſunt: *Argentum ſignatum eſt anno vrbis* CIↃ. LXXXV. *Q. Fabio Coſſ. quinque annis ante*

Plinius lib. XXXIII. *cap.* III.

ante primum bellum Punicum. quae in codice antiquiſsimo bibliothecae Cameracenſis, ita perſcribuntur: *Argentum ſignatum eſt anno V. c.* ↄIↄ. LXXXV. *Q. O. C. Fabio. Conſ.* vt nemini dubium eſſe poſsit, quin per ſingulas illas, *Q. O.* Quinctum Ogulnium intelligere ſit neceſſe: & prior ille numerus, *quadringentos* annos ſignet: vnde primore detracta nota, *quingentos*, fecere librarij. Iam vero de poſteriore illo numero, res eſt incerta. nam etſi argentum ſignatum quinque annis *bellum Punicum* primum praeuerterit, auctore Plinio: tamen XXCIV, ſupra ↄIC, an XXCV, fuerit annus, nihilo magis certum eſt: cum bellum Punicum partim anno *V. C.* ↄIↄ. XXCIIX, alij, ↄIↄ. XXCIX, nonnulli etiam ↄIↄXC excitatum fuiſſe ſcribant. Igitur Plinius, quod initio volebam, hunc in modum corrigendus eſt: *Argentum ſignatum eſt anno vrbis* ↄIↄ. XXCV. *Q. Ogulnio C. Fabio Conſulibus.* Eutropius: *Q. Ogulnio & C. Fabio Conſulibus Picentes bellum commouere.* in faſtis vero Conſules ita collocandi:

Eutropius lib. V.

Q. Ogulnius L. F. A. N. Gallus.
C. *Fabius.* C. *F. M. N. Pictor.*

Gallum enim Conſulem maiorem, vt veteres loquebãtur, fuiſſe, ex Plinio & Eutropio probatum eſt. qui error ex Antonij Contij elegantis & eruditi Iureconſulti faſtis etiam tollendus eſt; in quibus eo anno Conſules non recte ponuntur:

L. Quinctius Gulo, C. Fabius Pictor.

Magiſtri

Magiſtri conuiuiorum. praefecti vrbi. viri Conſulares. regiones vrbis: Lampridius & Salluſtius, emaculati.

CAPVT IV.

PLVRIMVS olim fui, cum in alijs omnibus, tum maxime in illuſtrandis inferioribus illis,& quaſi minorum gentium hiſtoricis. neque vero me,quantum hîc profecerim,paenitet. nam praeter multa in ijs à nemine eorum hactenus, quorum ad me ſcripta peruenerunt, intellecta, certe non explicata:octingenta etiam aut eo plura grauiſsima errata ſuſtuli. qualia ſunt,quae nũc proferam.Lampridius Elagabalo:*Praefectum vrbicum ſaepe poſt cenam ad potandum vocabat, adhibitis & praefectis praetorio; ita vt,ſi recuſarent,magiſtri eorum eos cogerent. voluit & per ſingulas vrbes, lenones praefectos vrbi facere. & vt eſſent in vrbe xiv. & feciſſet,ſi vixiſſet, promoturus omnes turpiſſimos & vltimae profeſsionis homines*. Non poſſum quin ſatyram Varronianam appellem,&, *Hercules tuam fidem*,clamem.quae ſunt haec verborum monſtra, quibus eijciendis vix illius, cuius fidem ſum teſtatus,claua ſuffecerit! praefecti praetorio, quorum prima dignitas eſt, magiſtros habent? quos tandem illos?memoriae? an ſcriniorum? an nouos neſcio quos, ab Elagabalo ſibi appoſitos? ſed quicunque tamen illi, cur praefaectos potare compellant? nugae merae.vocem, *eorum*, expungendam, & de conuiuiorum magiſtris locum accipiendum didici: idque ante annos multos, in

aduer-

aduerſaria retuli. cuius rei teſtem habeo. *Franciſcum Modium*, varia liberalium artiũ cognitione & omni virtutis genere praeſtantem, mihique artiſsima familiaritate iunctum; aliosque non paucos, qui me, vt olim Carneadem Metrodorus putabatur, bene norunt. qua in eadem opinione cũ *Lipſium* eſſe video, hominem beneficijs plurimis, iniuria nulla mihi cognitum, & primarum artiũ in hac noſtra Belgica prope principem; vehementer, vt de alijs compluribus, ita de iſto, idem vtrique noſtrum in mentem veniſſe gaudeo: & exactiſsimo diuini illius ingenij iudicio, coniecturam meam probari, ſerio triumpho. pergamus ad alia: *voluit & per ſingulas vrbes lenones praefectos vrbi facere*. quae iſtae vrbes ſingulae, quibus praefecti fiant? aut quae iſtaec loquendi ratio, *per ſingulas vrbes praefectos vrbi facere?* nam de lenonibus vrbi praeficiendis; demus ſane vt illi flagitio hominis in mentem venerit. ſed haec profectò certa ſunt eorum ſomnia, qui frigida prohibentur. ſcripſit Lampridius: *Voluit & per ſingulas vrbis regiones praefectos vrbi facere.* quos Alexander Elagabali, *cui in imperium ſucceſſit*, ſecutus conſilium, in vrbis curatores, neque *eos ex turpiſsimis & vltimae profeſſionis hominibus, ſed ex viris Conſularibus mutauit*. quod idem Lampridius his verbis, vt in editionibus ſunt, corruptis, vt à me adducentur, integris, prodidit: *fecit Romae curatores vrbis* XIV, *ſed ex Conſularibus viris* (vulgo; *ex Coſſ. veros.*) *quos audire negotia Vrbana cum praefecto vrbis iuſſit.* addit Lampridius: *& vt eſſent in vrbe* XIV. error errorem trahit. ſuperiora verba parum intellecta,

Lampridius Elagabalo.

Idem Alexandro, correctus.

Idem Elagabalo.

lecta, etiam iſta inquinauerunt. ſcripſit Lampridius: *Voluit & per ſingulas vrbis regiones praefectos vrbi facere, vt eſſent in vrbe* XIV; *& feciſſet ſi vixiſſet*. fuiſſent itaque Romae XIV vrbi praefecti: quia totidem nimirum eius regiones erant. totidem, inquam; non quod viro cuidam doctiſſimo excidiſſe miror, XVI. nam vt taceam *P. Victorem* ex profeſſo ea de re ſcribentem, vltra decimamquartam nullam nominare: *Plinius*, *Paulus I C.* alij, idem ſunt teſtati. *Plinius* quidem naturali hiſtoria: *Moenia Romae collegere ambitu imperatoribus cenſoribuſque Veſpaſianis anno conditae* IↃCCCXXVIII. *paſſ.* XIII. M. CC. *complexa montes* VII. *ipſa diuiditur in regiones* XIV. Paulus vero libro ſingulari de officio praefecti Vigilum: *deinde D. Auguſtus maluit per ſe huic rei conſuli: nam ſalutem reipub. tueri, nulli magis credidit conuenire, nec alium ei rei ſufficere, quam Caeſarem. itaque ſeptem cohortes, oportunis locis, conſtituit, vt binas regiones vrbis vnaquaeque cohors tueatur.* addatur Cornelius Tacitus. qui lib. annal. XIV *Tactae*, inquit, *de caelo* XIV. *vrbis regiones*. Lampridiani loci emendationem primum ex illis eiuſdem in Alexandro verbis, deinde ex quodam libro in quo erat, *vrbis legiones*, erui. ſaepe enim accidere memineram, vt voces illae, *regio*, &, *legio*, mutuum locum occuparent. & recens erat in animo meo, de verbis quibuſdam Salluſtianis, nuper primum eadem occaſione deprauatis, indignatio. verba Iugurthino ſunt: *ſed quoniam in has regiones per Leptitanorum negotia venimus.* vbi cum in Plantiniana editione, cuius, ab homine improbo

Plinius lib. III. cap. V

in fine capitis primi, & cap. III. de offic. praef. Vigil.

& vix

& vix ſemidocto, factae, Plantinus auctoritatem merito defugit; neque epiſtolam illi ab eodem praefixam agnoſcit: ſed tamē in ea editione, cum operarum, aut illius, quem dixi, culpa, *Legiones*, expreſſum eſſet: reliqui, qui poſt illa Salluſtium typis ſuis publicarūt, & correctionem neſcio quam promiſerunt; eandē ei maculā inſidere paſſi ſunt. tanti negotij eſt ſcriptores optimos labefacere.

Alius finiſſet iter. votum ſoluit. amplexus Olympum. nox contrahit alas. indelaſſato corde. pontibus impoſitis. admonuiſſe Iouem terris. tulit veſtigia curſu. Maniliani verſus caſtigati, & alterius cuiuſdam vitium indicatum.

CAPVT V.

Manilius lib. v. vers. 1

MANILIVS lib. v.

Sic alius finiſſet opus, ſigniſquē relatis
Quis aduerſa meant ſtellarum numina quinque,
Quadriiugis & Phoebus equis, & Delia bigis,
Non vltra ſtruxiſſet opus.

inepta his in verſibus battologia. quid enim eſt aliud, non vltra opus ſtruere, quam opus finire? quam vitabis, ſi; veterem codicē ſecutus, ſcribes:

Hic alius finiſſet iter.

cui illud conuenit: *—caeloque rediret.*

non multo poſt:

Ibid. verſ. XVIII.

Araque Diuorum, cui vota reſoluit Olympus.

ſcribe:

Araque Diuorum, cui votum ſoluit Olympus.

Ibid. verſ. LIIX.

infra: *Maximus Orion, magnū complexus Olympū,*

Quo

Quo fulgente ſuper terras,caelumque trahente,
Et mentita diem nigras nox contrahit aras:
ſollertes,animos,velocia corpora finget,
Atque agilem officio mentem , curaſque per omnes
inde relaxato properantia corde videre.

emenda: *Maximus Orion,magnumque amplexus Olympum,*
Quo fulgente ſuper terras,caelumque trahente,
Ementita diem nigras nox contrahit alas;
Sollertes animos,velocia corpora finget,
Atque agilem officio mentem,curaſque per omnes
Indelaſſato properantia corde videre.

deinde :
Hinc mihi Salmoneus , qui caelũ imitatur in orbe Ibid. verſ. XCI.
Motibus impoſitis,miſſiſque per aera quadrigis;
Expreſſiſſe ſonum mundi ſibi viſus,& ipſum
Amouiſſe Iouem terris de fulmine fingit.

Lege : *Hinc mihi Salmoneus,qui caelum imitatur in orbe*
Pontibus impoſitis;miſſiſque per aera qudrigis,
Expreſſiſſe ſonum mundi ſibi viſus,& ipſum
Admouiſſe Iouem terris de fulmine fingit.

fabula de ponte aereo , ſiue ferreo , in quem Salmoneus quadrigas agitando fulmen Iouis imitabatur,vel paedagogis nota eſt:neque hoc loco referenda.vt nec illa de Bellerophonte explicanda;
Cui caelum campus fuerat, terraeque,fretumque:
Sub pedibus non vlla tulit veſtigia campus: Ibid.ver. C.

veruntamen,ita vt ſcribam,ſcribenda:
Sub pedibus non vlla tulit veſtigia curſu.

ſic ante dixit : *Vixque rotis leuibus ſummum contingere campum*
Vincentem pedibus ventos.

E tale

Calpurnii eclog. IV. tale eſt illud Calpurnij:

—Viridi ſic exſultauit in aruo,

Tangeret vt fragiles ſed non curuaret ariſtas.

quem poetam, Virgilio in illo ſcribendi genere proximum, longo quidem interuallo, ſed tamen proximum, vna cũ M. Aurelio Nemeſiano multis mendis purgatum, & elegantibus ſcholijs illuſtratum, noſter *Modius*, elegantiſsimi ingenij iuuenis & nouem ſororibus valde amicus, breui in lucem dabit. Sequitur:

—nec crede ſeuerae

Ibid. verſ. CVI. *Frontis opus: ſigno ſtructos nec crede Catones,*

Aut Brutum, atque parem Tarquinium & Horatia facta.

His verbis mihi aqua haeret: & gratiam non vulgarem à me inibit, ſi quis aliquando diuinior, & in conijciendo acutior veram horum verſuum emendationem afferet. quod vt fiat facilius, veteris libri ſcripturam, licet alioqui prodigioſe corruptam, & nullius ſententiae, proponam:

—nec crede ſeuerae

Frontis opus, ſigni ſtrictos in coda Catonis,

Abruptaque patri, Torquatũ, & Horatia facta.

de poſterioribus non difficilis eſſet coniectura: de prioribus difficillima. quod aenigma qui ſoluerit; eſto

Campis diues Apollo Murinaeis.

nam, abſque melioribus libris ſit, praeter illum, faciet nemo.

Alter

Alter amboue. Renatus Vegetius correctus. item Labeo Antiſtius apud Agellium. a. a. v. notae.

CAPVT VI.

Extremo eo ſenatuſconſulto, de quo ſupra diximus, Remp. aliquando magiſtratui vniuerſo, ijſue qui ad vrbem eſſent; aliquando ſolis coss. permitti ſolere vulgo notum eſt: & alioqui infiniti veterum ſcriptorum teſtantur loci. illud fortaſſe omnibus non ita eſt obuium, nonnunquam ſenatum decreuiſſe, vt vel ambo Coſſ. vel alter eorum, ſi eis videretur, prouiderent, ne quid reſp. detrimenti caperet. Verba Vegetij hac de re è Libro de arte militari III. vt vulgata ſunt, primum apponam: deinde, vt in membranis ſcribuntur, ſubiungam; & hoc, quod poſui, verum eſſe eorum teſtimonio manifeſte, opinor, vincam. *Quod ſi*, inquit, *infinita multitudo de fortiſsimis gentibus rebellaſſet: tunc nimia neceſſitate cogente, duo duces, & duo exercitus mittebantur, cum huiuſmodi praecepto, vt prouiderent, ne quid reſpub. detrimenti capiat Conſules ambo.* Videtis ijs verbis nihil eorum ſubeſſe quae dico, & haec fruſtra à me afferri. ſed profecto illuſtris ille in primis ſcriptor, ſi quiſquam alius, ita militariter eſt dilaceratus, & in partes diuerſiſsimas diſsipatus, nihil propè vt ſit in eo quod ſibi cohaereat, & non potius à ſeipſo omni ex parte diſsideat. quod nos olim in eodem emendato vberius declarabimus: & nunc, vera loci iſtius appoſita ſcriptura, nonnullam eius ſignificationem dabimus. itaque in optimo,

Vegetius li. III. ca. I.

eoque ſane quam vetuſto Diuaei mei libro, ea ſic perſcribuntur: *Quod ſi infinita multitudo ex ferociſſimis gentibus rebellaſſet: tunc nimia neceſſitate cogente, duo duces & duo mittebantur exercitus, cum huiuſmodi praecepto, vt prouideant, ne quid reſp. detrimenti capiat, Conſules, alter amboue.* Quod vero in alio quodam, eoque etiam vetuſto, ſcribi memini; *ambo alterue, vel, alter amboue*: ab inepta librariorum ſeu potius ſciolorum interpretatione proficiſci, prior, quem dixi, liber confirmat; & veterum, ijſdem in rebus aut certe ſimilibus decernendis, oſtendit auctoritas. Cicero certe IX. Philippica, cum de ſtatua pedeſtri Seruio Sulpicio ſtatuenda ex illius ordinis ſententia diſſerit, ait ſenatui placere, *vti C. Panſa, A. Hirtius Coſſ. alter amboue, ſi eis videatur, quaeſtoribus vrbanis imperent, vt eam baſim ſtatuamque faciendam, & in roſtris ſtatuendam locent*. quin etiam in noſtris Iuriſconſultis, Labeo Antiſtius, *eam virginem Veſtalem capi nefas eſſe* ſcribit, *cuius parentes alter amboue ſeruitutem ſeruierunt, aut in negotijs ſordidis deſeruierunt*. vt hunc interim Agellij locum, vna etiam opera, emendemus. quid? quod paene me fugit ſcribere, eam ſenatuſconſulti partem, ſingulis his litteris. *a. a. V.* olim notari conſueuiſſe? quod ex ijs, quae Valerio Probo, à neſcio quo, adijciuntur, licet intelligere.

Agel. lib. I. cap. XII.

Minus

Mimus.componere in maius. celebrare in maius. Salluſtius apud Lactantium,item Lactantius alibi,emendati.

CAPVT VII.

MIMI vocem in veteribus ſcriptoribus pleriſque omnibus ſuperioris ſaeculi negligentia, dicam an imperitia? eſſe corruptam; & verbi alicuius ſibi cognati, aut litterarum ſimilitudine coniuncti, ſedem occupare, iam pridem alij monuerunt: & verum eſſe, exemplis eam in rē adductis, confirmarunt. Quibus, noſtram de Lactantiani cuiuſdam loci emendatione opinionē, nunc adſcribimus; eamque, vti teſtem extra ordinum interrogādum, huc allegamus. verba Lactātij ſunt: *Quis haec ludibria non derideat, qui habeat aliquid ſanitatis, cum videat homines, veluti mente captos, ea ſerio facere, quae ſi quis faciat in luſu, nimis laſciuus & ineptus eſſe videatur?* quo quidem loco, alium, neſcio quem, librum paulo iſta aliter perſcripta habere; in eoque pro poſtremis illis, *nimis laſciuus*, exſtare, *minus ſanus:* qui recognitioni Romanae, & editioni Plantinianae praefuerūt, teſtificati ſunt. mihi tamen, qui verum amo, ſcriptura huiuſcemodi nequit ſatisfacere: neque vero quiſquam eorum, qui paullo diligentius in priorem illam lectionem, & Lactantij ſententiā intuebuntur, ea ſibi ſatisfieri patietur. quid igitur dicemus? quod res eſt. obſeruatis nimirum litterarum veſtigijs, & vna voce in paucis mutata, *minus laſciuus*, ibidem legendum videri: eamque vocis inſolentiam, pro hominum ſemidoctorum

Lact. lib. I. Inſtitut. ca. XXI.

captu, parum notã, Philoſophi & Oratoris Chriſtiani deprauandi fuiſſe. Quae quidem tam leuis vnius atque alterius litterae immutatio facit, vt ex eodem capite, eodem etiam ſcriptore, certe apud eundem ſcriptorem Salluſtio, ſimile mendum, quod in editionibus paſsim omnibus hactenus latuit, neque à Romanis deprehenſum eſt, eadem nunc facilitate tollam. *Hanc totam*, inquit, *opinionem quaſi à poetis fictam Salluſtius reſpuit; voluitque ingenioſe interpretari cur altores Iouis dicantur Curetes fuiſſe; & ſic ait: Quia principes intelligendi diuina fuerunt, vetuſtatem, vt cetera, in maius componentes altores Ioui celebrauiſſe.* hic, *componentem*, non, *componentes*, *Iouis*, non, *Ioui*, ſcribendum eſſe, res ipſa clamat. non enim voluit Salluſtius à Curetib vetuſtatem, ſed potius Curetum illud & inuentae & intellectae religionis factum, ab ipſa vetuſtate, in maius fuiſſe compoſitum. Qua eadem propè quendi ratione alibi Salluſtius, eumque, ni fallor, imitatus doctus poeta Claudianus vſi, *in maius celebrare*, dixerunt. Salluſtius Iugurthino: *Praeterea ſeditioſi magiſtratus vulgus exagitare, Metellum omnibus concionibus capitis arceſſere, Marij virtutem in maius celebrare.*

Idem eodem cap.

Claudianus Panegyri:

—licet omnia vates
In maius celebrata ferant.

Aduentus

Aduentus. Gentianus. principales officiorum viri. Herodianus, Codex Iuſtiniani, Capitolinus, & Solinus illuſtrati & correcti.

CAPVT VIII.

Si quis eſt, qui commemoratione antiquitatis, exēplorumque prolatione, ſupra quã cuiquam eſt credibile, delectetur: in ijs me libenter eſſe fateor: neque quicquam verius dici poſſe exiſtimo, quam aetatem hominis oportere, cum ſuperiore aetate, memoria rerum veterum contexi. Itaque dum hiſtoriam diligenter lego, & magna mea cum vtilitate in ea verſor: ſi qui ſunt, qui ſe fortiter in rep. geſſerunt, eos admiror & religioſe colo: neque quicquam eorũ famae, quam magnis ſibi laboribus pro rep. exhauſtis cõfecerunt, volẽs detrahi patior. Quod meum ſollenne nunc vt ſeruem; Conſulis Romani, cuius memoria cum ipſo paene nomine interiuit, famam illuſtrabo: & ab iniuria obliuionis, quantum poteſt, vindicabo. profecto eorum virtus, qui praeclare, in rep. ſunt verſati, meretur, vt nullo vmquam tempore nomen faſtis eximatur. Quis eſt autem qui *Aduenti* Conſulis, afflictae reip. temporibus, valde laudati, vel fando nomen audiuerit? quẽ tamen prope à ſacra Romani imperij maieſtate afuiſſe, atque impendentem ceruici ſuae, ſub imperatorio nomine, calamitatẽ prudẽtia quadam declinaſſe, & M. Opelio Macrino, qui tũ praefectus praetorio fuerat, conceſsiſſe cuius facile probabo. Conſulem fuiſſe cum *M. Opelio Antonino Diadumeniano* Auguſti filio iterum anno *v.c.* IↃ CCCLXXI; Caſsiodorus, faſti Graeci, faſti Cuſpiniani, etſi

praeter, *Aduentum*, nomen aut praenomē, aliud praeterea nullum afferunt, idonei ſunt auctores. cetera Herodianus expediet. qui hiſtoriarum libro IV. ἦσαν δὲ, inquit, αὐτῷ ἐπάρχοντες τοῦ στρατοπέδου δύο, ὁ μὲν πρεσβύτης πάνυ τὰ μὲν ἄλλα ἰδιώτης, καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀπείρως ἔχων, στρατιωτικὸς δὲ γεγενῆσθαι δοκῶν, Αὔδεντος ὄνομα αὐτῷ· ὁ δὲ ἕτερος Μακρῖνος μὲν ἐκαλεῖτο, τῶν δὲ ἐν ἀγορᾷ οὐκ ἀπείρως εἶχε, καὶ μάλιστα νόμων ἐπιστήμης. Et paullo poſt: αἱροῦνται δὲ βασιλέα πρῶτον μὲν Αὔδεντον, ὡς στρατιωτεχόντε, καὶ ἔπαρχον οὐ φαῦλον γενόμενον. ὁ δὲ γῆρας προϊσχόμενος, παρῃθήσατο. μετ' ἐκεῖνον δὲ τὸν Μακρῖνον πειθόντων αὐτοὺς χιλιάρχων, οἳ καὶ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ Ἀντονίνου συνωμόται, καὶ κοινωνοὶ τοῦ Μακρίνου γεγενῆσθαι ὑποπτεύθησαν μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν.

Quo vtroque loco Ἀδβούεντος, aut certe vna trāſpoſita littera Ἀδβεντος, ſcribi, & Politianus, *Aduentus*, non *Audentius*, interpretari debuit. quod nomen etiamnum integrum, etſi alioqui nō ſine multa multorū ſollicitatione, in principali quodam reſcripto māſit. quod me auctore, vt ſexcēta in Codice Iuſtinianeo alia, quae in perpetuis noſtris ad illū notis explicabimus, retinebitur. Reſcriptū, quod dico, lib. Codicis IX. tit. LI. c. I. legitur: cui deeſt ſubſcriptio, aeque atque inſcriptio. nam quod hodie pro inſcriptione eſt; reſcripti caput, ni fallor, eſſe debet. quod ex ipſius reſcripti verbis ſatis conſtat. quae ſunt: *Imperator Antoninus A. cum ſalutatus eſſet à Gentiano & Aduēto & Opelio Macrino praefectis praetorio clariſſimis viris, item amicis & principalibus officiorum & vtriuſque ordinis viris, & proceſſiſſet: oblatus eſt ei Iulianus Licinianus ab Aelio Vlpiano tunc legato in inſulam*

ſulam deportatus . tunc Antoninus Auguſtus dixit: Reſtituo te in integrum prouinciae tuae; & adiecit: vt autem ſcias quid ſit in integrum reſtitui; honoribus & ordini tuo & omnibus tuis te reſtituo. Reſcriptum, vt legendum iudicamus, proponimus. primum, *Gentianus*, quod nomen in *Diocletianum* mutari non oportet, fuit cum Pomponio Baſſo, Conſul anno *V. C.* IↃ CC CCLXIV. quo *L. Septimus Seuerus Pertinax* ſublatus eſt. qui in *Faſtis Brugenſibus*, librariorum, vti opinor, culpa, non recte, *Gentiaus*, appellatur. quod ipſum in Iulij Capitolini Pertinace euenit. verba ſunt: *Denique aggreſſus cum Lollianus Getianus Conſularis, quod contra promiſſum faceret, neceſſitatis rationem accepit.* ſcribe: *Denique aggreſſus eum Lollianus Gentianus. q. c. p. f. neceſſ. rat. accepit.* de quo vetus haec eſt inſcriptio. Capitolinus in Pertinace

Q. EPIDIO. L. F. POL. RVFO
LOLLIAN. GENTIANO
AVGVRI. COS. PRO. COS. PROV.
ASIAE. LEG. LEG. PR. PR. PROV.
LVGDVNENSIS. COMITI
IMPP. SEVERI. ET. ANTONINI
AVGG. LEG. LEG. XX.

Neque illud quod in reſcripto eſt, *principalibus officiorum viris*; cuiquam vitij ſuſpicionem debet obijcere. nihil enim ſunt aliud, *principales officiorum viri*, quam, *principes officiorum*. Idem Capitolinus in Antonino Philoſopho: *Et Verum quidem Marcus Capuam vſque proſecutus, amicis comitantibus è ſenatu, ornauit additis officiorum omniũ principibus.* De, *Aduento*, quem nonnulli in, *Adimentũ*, vertere conati ſunt, ſatis diximus. quae tamen

 dicenda

dicenda fuerunt, primum vt Herodianus emendaretur. deinde, vt reſcripto ſua verba ſeruarētur, & nonnihil explicarentur. poſtremo vt Codicis Iuſtinianei orae, variarum lectionum ineptjis oppletae, tandem illis liberentur. quibus illud tamē eſt addendum, in eodē illo reſcripto, veteres libros pro *Iuliano Liciniano*, habere, *Hilario Liciniano:* vt etiam, *Aelio*, non, *Opelio*, & *reſtitui*, non, *reſtituere:* quae manifeſte meliora ſunt. Supereſt vt moneā apud Iulium Solinū, ipſa ſtatim praefatione, *Aduenti*, nomen mutari non debere. cum illud in veteribus libris alij teſtentur reperiri: & ego de quatuor antiquiſsimis membranis, cum quibus puer eum ſcriptorem comparaui, idem habeam fateri. quamquam Martino Antonio Delrio, iuueni ſupra aetatem erudito, & mihi fraterna amicitia, ex domeſtica conſuetudine primū orta, deinde meo, de eximia illius indole & virtute, iudicio confirmata, amico, aliter aliquando, re fortaſsis non ſatis examinata, viſum fuiſſe, non ignoro.

Cultus cura. in fluctum ponere crines. reuocare vndis. morbus virtutis nomine. Leporem tollit. pedibus pinſare manus, ludere fulto. diſponere palmas. terrae ſpem credere in annua vota. Manilius locis aliquammultis emaculatus.

CAPVT. IX.

SAEPE mihi Manilius eſt moleſtus: vereor ne & ego illi. ſed tamen ſiue mihi, ſiue illi, ſeu potius vtrique noſtrum, hanc ſtat minuere moleſtiam. hoc tantum animo aegre eſt; quod, cum infini-

infinita ei adimam menda, plura tamen ſemper reſtare comperior. Quod itaque in eo ſcribitur:

Illis cura ſui vultus, frontiſque decorae
Semper erit; tortoſque in flexum ponere crines, Manilius li. v. verſ. CXLVI.
Aut vndis reuocare, & rurſus vertice denſo
Fingere, & appoſitis caput emutare capillis,
Pumicibuſque cauis horrentia membra polire.

emenda, ſi me, me autem? immo ſi veteres libros audis:

Illis cura ſui cultus frontiſque decorae
Semper erit; tortos in fluctum ponere crines,
Aut vndis reuocare comas, & vertice denſo
Fingere.

mox: *Naturae pudet, atque habitat ſub pectore caeco* Ibidē verſ. CLIIII.
Ambitio: & morbum virtutis nomine vitant.

corrige: *—& morbum virtutis nomine iactant.* Notum enim eſt; *virtuti vnicuique finitimum* vitium reperiri; & ſub nomine virtutis frequenter deliteſcere. deinde:

Septima pars Leporemque tulit: quo ſidere natis Ibid. verſ. CLIX.
Vix alas natura negat, volucriſque meatus.

ſcribe: *Septima pars Leporem tollit. q. ſ. n.* ſic poſterius dixit:

Vltima pars magni cum tollitur ore Leonis.

Non longe abiero: Ibid. verſ. CLXV.

Ille pilam celeri fugientem reddere planta,
Et pedibus penſare munus, & ludere ſaltu,
Mobilibuſque citos ictus glomerae lacertis.

hîc vitium non iam delitet, ſed manifeſte ſe prodit. quo enim illud, *penſare munus*? vt de numeris interruptis nihil dicam. ſcribe:

Et pedibus pinſare manus, & ludere fulto.

in quorũ vtroque, qui antiquã eruditionẽ ineſſe non

non intelligit,&, *pinſare manus*, huc admittendũ non videt; eo ſane meretur mitti, vbi aliud pinſare doceatur. ſequitur:

Ille potens turba perfundere cuncta pilarum,
Ibid.verſ. *Per totumque vagas corpus diſponere plantas:*
CLXIIX. *Ut teneat tantos orbes, ſibique ipſe recludat,*
Et velut edoctos iubeat volitare per ipſum.

ſcribo:

—turba perfundere membra pilarum,
Per totumque vagas corpus diſponere palmas.

iam enim de plantis ea, quae ſuperius emendauimus, poſuerat: vtque de manibus loqueretur, reliquum erat. ſubinde:

Nunc cancro vicina canam: cui parte ſiniſtra
Conſurgunt ingulae. quibus adſpirantibus ortum
Te Meleagre colunt.

Ibid.verſ. CLXXIV. leue vitium; niſi in grauiſsimo poeta ſententiam euerteret. quae ſibi conſtabit, ſi ſcripſeris:

—quibus aſpirantibus orti
Te Meleagre colunt.

infra:

Ibed.verſ. *Nec ſolum terrae ſpem credit inania vota:*
CCXLVII *Annonae quoque vectigal, merceſque ſequetur.*

ſcribe:

Nec ſolum terrae ſpem credet in annua vota.

Varie per hunc poetam vagamur; nec vno loco conſiſtimus. Neque vero quis exiſtimet, ea, quae nobis praetereũtur, ſana eſſe, & vitio nullo laborare quin potius, quo plures morbos detegimus, eo etiã plures & grauiores occuli, & à nobis praeteriri, vnumquemque volumus credere.

Memoria

Memoria in Seneca deſiderata. defectus ſuppletus. alia correcta. Thucydidis & Salluſtij ſententia.

CAPVT X.

CVM *multa*, inquit Seneca, *iam mihi ex me deſideranda ſenectus fecerit, oculorum aciem retuderit, aurium ſenſum hebetauerit, neruorum firmitatem fatigauerit, inter ea, quae retuli, memoria eſt res, ex omnibus partibus animi, maxime delicata & fragilis; in quam primum ſenectus incurrit. hanc aliquãdo in me floruiſſe vt non tantum ad vſum ſufficeret, ſed in miraculum vſque procederet, non nego. nam duo milia nominum recitata, quo ordine erant dicta, referebam: & ab his, qui ad audiendum praeceptorem noſtrum conuenerant, ſingulos verſus à ſingulis datos, cũ plures quam ducenti efficerentur, ab vltimo incipiens vſque ad primum recitabam. Nec ad complectendũ tantum quae vellem, velox erat mihi memoria, ſed etiam ad continendum, quae acceperat. nũc autem & aetate quaſſata, & longa deſidia, quae iuuenilem quoque animum diſſoluit, eo perducta eſt, vt, etiam ſi poſſit aliquid praeſtare, tamen promittere non poſsit: & diu ab illa nihil repetiui.* Haec Seneca. cuius de tam incredibilis & prope diuinae memoriae fragilitate expoſtulatio vana poterat videri, niſi ijſdem illis libris inſigne nobis exemplum illius reliquiſſet. verba eius ſunt: *Multas quaeſtiones rhetorici & poetae Romani à Graecis dictas non ſurripiunt, ſed & prouocauerunt. Thucydidis ſententia eſt*: δειναὶ γὰρ εὐπραξίαι συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα. *Salluſtij: res ſecundae mire ſunt vitijs obtentui. Cum ſit praecipua in Thucydide virtus bre-*

praefatione in declamationes.

Li. IX. declam. I. & Controuerſ. li. V. contro. XXV.

tus breuitas, hac eum Salluſtius vicit, & in ſuis illum caſtris caecidit. nam in ſententia Graeca, tam breui quàm ſaluo ſenſu, detrahas, δεινὰι, vel συγκρύψαι, vel συσκιάσαι, vel ἐκχέων: conſtabit ſenſus, etiamſi non aeque comtus, attamen integer. at ex Salluſtij ſententia nihil demi ſine ſenſus detrimento poteſt. Titus autem Liuius tam iniquus Salluſtio fuit, vt hanc ipſam ſentētiam & tamquam tranſlatam, & tamquam corruptam dum transferretur, obijceret Salluſtio: nec amore Thucydidis facit, vt illum praeferat; ſed laudat, quem non timet. Locum Senecae non tantum varie emēdatum, ſed & illis Graecis & quibuſdā etiam Latinis appoſitis auctiorē, ex vetere libro, quem olim à me doctiſsimus ille Frāciſcus Martinius dono acceperat, perſcripſi. Graeca autē ſententia hodie nuſquam in Thucydide comparet. quid igitur? an hanc librorū illius partē periiſſe ſuſpicer? minime vero. Senecae potius memoriā accuſabo, qui haec apud Demoſthenē legerit, &, paucis immutatis, Thucydidi dederit. ſic enim Demoſthenes: Ἀλλ' οἴμαι νὺν μετὰ ἐπισκολεῖ τούτοις τὸ κατορθοῦν. αἱ γὰρ εὐπραξίαι δεναὶ συγκρύψαι, καὶ συσκιάσαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη. εἰδέ τι πλαίσειε τότε ἀκριβῶς αὐτοῦ ταῦτ' ἐξεταρθήσεται. Hoc enim neceſſe eſt faciamus, niſi Demoſthenē eadem iſta à Thucydide, quē ſæpius ſua illū manu deſcripſiſſe cōſtar, velimus eſſe mutuatū. Salluſtij ſentētia eſt in oratione Lepidi li. I. hiſtoriarū: *Quare igitur tanto agmine atque animis incedit? quia ſecundae res mirè ſunt vitijs obtentui: quibus labefactatis, quam formidatus antea eſt, tam contemnetur.* cui ſententiæ illud, *Stultitiam patiuntur opes*, magnā partem ſimile eſſe, monuit interpres Horatianus, & nos ad Salluſtiū notauimus.

Olynthiaca II.

Porphyrio ad epi. XVII. li. I. Horat.

Li. I. hiſtoria.

Niſus

Niſus grammaticus. Remmius Palaemon. oris infamia. Arnobius, Suetonius, Aelius Lampridius, caſtigati & explicati. Achillis Statij emendatio exploſa.

CAPVT XI.

QVARTVS hic erit grammaticus, cui vitam & famam conſeruabo: cuiuſque nomen è verborum monſtris, velut è ſepulcro, educam. Arnobius ijs, quae ſupra attuli, verbis, Epicadios, Verrios, Niſos, & Scauros nominat. Theodorus Canterus vir diligens & multae lectionis, *Gniſos*, pro, *Niſos*, ſcribendum contendit; eamque in rem, quicquid à Suetonio, de M. Antonio Gniſone, illuſtri imperatoris Iulij aetate grammatico, quem M. Cicero aliquando audiuiſſe dicitur, memoriae proditum eſt, quaſi videlicet illud ageretur, in teſtimonium aduocat. neque videt vir eruditus, *Gniſones*, eo pacto, non, *Gniſos*, debuiſſe dici. quod homini mihi amico temere excidiſſe doleo. idem certe Suetonius de M. Pompilio loquens: *Cum ſe in vrbe non ſolum Antonio Gniſoni, ſed ceteris etiam deterioribus poſtponi videret, Cumas tranſijt: Gniſoni*, dixit, non, *Gniſo.* quanto rectius feciſſet Canterus, ſi littera non dico mutata, ſed vna duntaxat virgula imminuta, Arnobium de Niſo loqui monuiſſet, & illa Suetoniana abſtinuiſſet ponere! Niſum certe in arte eadem claruiſſe Soſipater Cariſius, Velius Longus, Seruius Honoratus, Priſcianus, illius auctoritatem ſequi non verentes, ſatis magno ſunt argumento. Et ne in re manifeſta velle diutius morari videar; vnum atque alterum

Arnobius li. I. aduerſus Gentes.

ex ijs,quos nominaui, adducã in medium, vnde id,quod dico,certius cognoſcatur. Priſcianus lib. x. *Vngo quidem Niſus,& Papirianus,& Probus,tã vngui quam vnxi dicunt facere praeteritum;Cariſius vero vnxi tantum.* Velius Longus: *coniux ſine n putat Niſus artigraphus eſſe ſcribendum, quoniam in genitiuo caſu facit coniugis. mihi autem videtur non euellendam exinde litteram, qua ſonus enunciationis exprimitur.nam quamuis aſſerat non eſſe onerandam ſuperuacuis litteris dictionem:ego tamẽ non fraudandum aeſtimo ſonum ſuis litteris, quibus integer & plenus auribus intimatur.* Hactenus Velius. plura non addam. haec enim hominibus non ſtolonibus, verbo ſuffecerit indicare. Supplebit capiti quod deeſt, quinctus grammaticus. quod tamen cũ infami nominis eius ad poſteritatem memoria, magis quam honore fiet. ſed profecto meretur hominis arrogantia, qui M. Varronem porcũ appellare non dubitarit, ſecũque & natas & morituras eſſe litteras iactarit, vt, quae de eo ſcripta ſunt,recte ab omnibus intelligantur: neque vllo verborum inuolucro flagitiorum ſordes obtegãtur.Eſt is, quem dico, *Q. Remmius Palaemon.* de quo ita Suetonius: *Maxime flagrabat libidinibus in mulieres, vſque ad infamiam oris: dictoque non inficeto notatum ferunt cuiuſdam,qui, cum in turba oſculum ſibi ingerentem,quamquam refugiens,euitare non poſſet: Vis tu,inquit, magiſter quotiens feſtinantem aliquem vides obligurrire?* quae verba, vt hodie ſunt, recta interpres Luſitanus ſuo more deprauare, & in aliam plane formam vertere ſtuduit.ſic enim ſcribit: *Lego vſque ad infamiam orationis. ſic etiam Cicero opinor, orationem accepit. ita enim*

Velius Longus in Caſſiodori Orthographia.

Sueton. in Palaemone.

enim legendum etiam illa, quae ſequuntur, prope declarant: dictoque non inficeto. Audio cenſorem· cui tamen, in hoc luſtro, ne quis auſcultet, & ſcriptorem optimum Luſitanicis quiſquiliis inquinet, tribus, quod ſentio verbis, explicabo. Dico igitur rectam eſſe eam, quam primo loco poſui, ſcripturam: neque vllius emendationis Luſitatanicae indigere. quod vel dictum illud non nimis mehercule inficetum ſatis probabit. quod, ſiue vulgus, ſiue alius neſcio quis illius eſt auctor, à Cicerone mutuatus videri poteſt. cuius illa ſunt: *Hanc tibi legem Sex. Clodius ſcripſit ſpurciorem lingua ſua. Sexte noſter, bona venia, dic, quoniam dialecticus es, & hoc quoque lingurris.* Et: *ſcilicet tu helluoni ſpurciſſimo, praegustatori libidinũ tuarum Sex. Clodio ſocio tui ſanguinis, qui ſua lingua etiam ſororem tuam à te alienauit.* Intelligit nimirũ vterque turpitudinis genus nobis non nominandæ, quod Græci γλωσσοποιεῖν dicere conſueuerunt. de quo poeta Saloninus nimis ſane frequenter multa. Addam Aelij Lampridij locum, quod eum in poſterioribus editionibus, harum rerum ignoratione, deprauatum eſſe conſtet. *Commodus concubinas ſuas ſub oculis ſuis ſtuprari iubebat: nec irruentium in ſe iuuenum carebat infamia, omni parte corporis atque ore in ſexum vtrumque pollutus.* ſcripſerunt illi: *omni parte corporis auguſtiore.* quod autem ait, *ore in ſexum vtrumque pollutus:* primum vt fellatorem, deinde vt vitio, de quo loquimur, obnoxium, Commodum traducit. Quæ tamen ſuperiorum locorum interpretatio, ſi cui nimis praetextata, & meis moribus minus digna eſſe videatur: Achillem Statium, qui ſuis me ineptijs

Lampridius Commodo.

& praua ſcriptores bonos corrumpendi libidine, huc coegit deſcendere, meminerit accuſare.

Nimium quantum. è Cicerone & Agellio gloſſemata ſublata. Cicero alibi purgatus.

CAPVT. XII.

MVLTA ſunt in Cicerone, quae, à ſingulari eius eloquentia, & omnem in partem abſoluta, vehementer diſsideant: neque ab alio, quam qui omnino in praeclaris illius viri operibus ſit hoſpes, pro Ciceronianis habeantur. Non iam loquor de prodigioſis illis, ſiue librariorum, ſiue alioqui hominum, qui ſibi nimium didiciſſe viſi ſunt, erroribus; qui nimis ſane multi etiamnum diuinos illos libros obſidunt: ſed de ijs, quae ex Grammaticorum ſemidoctorum interpretatione primum nata, orae deinde librorum adiecta, poſtremo in ipſa Ciceronis verba incurrerunt; & longo tempore à nemine deprehenſa, fefellerunt. Cuius olim modi meus *Lipſius* ſagaciter mediusfidius nonnulla eſt odoratus, & diligenter indicauit. De hoc genere erit, quod hoc capite afferam: neque ab ijs, qui Ciceroni, ſaepius ad incudem reuocato, nihil ad perfectionem poſſe accedere gloriantur, animaduerſum eſt. verba Ciceronis lib. IV. de finibus ſunt: *Quid Zeno? portenta haec eſſe dicit, nec ea ratione vllo modo poſſe viui; ſed differre inter honeſtum & turpe nimium quantum, neſcio quid, immenſum*. vbi poſteriora verba, *neſcio quid immenſum*, deierare libet non eſſe Cicero-

ceronis, ſed alterius, neſcio cuius: qui, vt iam ſaepe dixi, ea ad nouum illud & pleriſque inſolens loquendi genus, *nimium quantum*, explicandum, margini adſcripſit. Et primo quidem, vt fons erroris quaſi digito monſtretur, erat qui cum illud, *nimium quantum*, non ſatis intelligeret, ad oram libri annotaret, *neſcio quid*: quo ſe eorum verborum vim fateretur ignorare. acceſsit alius non paullo, vt ſibi videbatur, doctior, qui, vt ſuperioris hominis conſuleret inſcitiae, adiecit, *immenſum*. eam nimirum illius locutionis notionem innuens. mox vtrumque pro Ciceroniano receptum eſt. quod ſane me ſuadente, & veterum librorum ſuffragio approbante, illuc, vnde profectum eſt, relegabitur; & Ciceronis ita ſcribentur: *ſed differre inter honeſtum & turpe, nimium quantum; inter ceteras res nihil omnino intereſſe*. Quod gloſſema cum ex aureolis illis de finibus libris amandauerim; volo aliud, eadem tamen occaſione natum, velut monſtrum, in Agellio exponere, & verum eius partum tollere. Hiſtoria eſt Phocionis Peripatetici ſuper Domeſthene & Laide meretrice. *Lais*, inquit, *Corinthia ob elegantiam venuſtatemque formae grandem pecuniam demerebat; conuentuſque ad eam ditiorum hominum ex omni Graecia celebres erant: neque admittebatur, niſi qui dabat quod popoſcerat. poſcebat autem illa nimiam quantitatem*. quae poſtrema verba interpretatio fuerunt eorum, quae Agellius poſuerat. Et ſane in libro Buſlidiano longe aliter haec ſunt ſcripta, & vnde veram eam eſſe, quam dico, lectionem, cuiuis etiam plane caeco, manifeſtum erit.

Cicero lib. IIII. de Finibus.

Agell. li. I. cap. VIII. vt vulgo. nã in libro Buſlidiano liber eſt XVIII

in eo igitur libro eſt: *poſcebat autem illa nimium, quantum vix dari poterat.* quis iam eſt, qui non videat, ſit licet Tireſias, primum Agellium illa Phocionis, ἀμήχανον ὅσον aut certe οὐράνιον ὅσον interpretantem ſcripſiſſe, *poſcebat autem illa nimium quantum?* mox, vt ad mulctrã muſcas, ita ad verba parum intellecta varios emendatores acceſsiſſe? quorum partim, *nimiumquantum, vix dari poterat*: alij; *nimiam quantitatem*, emendarint. ſupereſt vt eadem illa verba in Oratorem ad Marcũ Brutum, vnde exciderunt, reſtituãtur. *Huic generi orationis aſpergentur etiam ſales, qui in dicendo mirum quantum valent.* nam & ibi, *nimium quantum*, veteres libros repraeſentare, Lambinus teſtatur; & vero ego in optimo illo Gymnaſij Louanienſis codice, ita ſeſe rem habere, comperi; quamquam & prior illa loquẽdi ratio nõ eſt ignota Graeciae.

Cicero Oratore ad Brutum.

De eadem loquendi ratione apud Terentium diſputatio: eiuſdemque Terentij caſtigatio.

CAPVT XIII.

POTERANT & iſta cum ſuperioribus coniungi, & eodem capite concludi: niſi illud eſſet certorum hominum faſtidium, vt in nullo ſcriptionis genere prolixitatem, quam in iſto, patiantur aegrius: malintque vnam duntaxat, eamque tenuem vnius alicuius libri maculam vnius capitis compendio purgari, quam eodem capite paullo prolixiore vel decem tolli. quibus ſi quando copia ſum moleſtus; eorum arbitrij rem facio, vt vnum caput vel in decem partes tribuant, & quem cuique velint terminum, quam etiam libet inſcri-

inſcriptionem donent. quamquam quae iſthaec eſt nauſea, varias ſcriptorum emendationes ſi capitis vnius atque alterius interuallo diſiūguntur, volētes legere, eaſdem, ſi eadèm ſerie comprehenduntur, auerſari? ſed tamen, vt dixi, his de rebus, ſibi quiſque ſtatuat quod volet. quae ſibi quiſque ſtatuerit; mihi volenti fecerit. Locus eſt Terentij Phormione, vitij & erroris manifeſtus; neque tamen indicem hactenus inuenit aut vindicem. cuius ego quidem index ero; vindex certe conabor eſſe.

Get: *A primo homo inſanibat. C. cedo, quid poſtulat?* *Terent. Phorm. ſc. Expecto.*

G. quid? nimium, quantum libuit. C. dic. G. ſi quis daret

Talentum magnum.

ſic hodie in optimis Mureti, Fabricij, Riuij, Faerni, editionibus verſus, eadem etiam perſonarum diſtinctione, concipiuntur. non recte, ſi recta eſt Donati eos verſus interpretari volentis haec annotatio: *Quid? nimium, quantum libuit. apud quoſdam diuerſae perſonae cum verbis ſingulis*. quae verba cum ſuperioribus illis, mea opinione, parum conueniunt. neque enim fuerunt, credo, qui ita legerent:

quid? G. nimium. C. *quantum. G. libuit.*

quod eſt neceſſe, ſi vera eſt ea, quae vulgaris eſt ſcriptura: & tamen illud, *libuit*, ſententiam eo pacto habebit nullam. quid? quod Celſus apud Cariſium plane, *nimium quantum*, legerit? & illud acceperit, *vti, mirum quantum, incredibile quantum?* *licet*, inquit Cariſius, *quidam ſic legant, vt nimium ſeruus dicat, quantum vero ſenex*. Conſtat ergo nec Donatum aut Celſum, nec ipſum Cariſium illud,

 libuit,

libuit, agnoſcere; ſed verſus Terentij ita legere:

C. quid? G. nimium quantũ C. dic. G. ſi quis daret.

quo tamẽ modo verſus, qui hic ſunt ſenarij, iuſto breuiores erunt. atque hoc ſcilicet illud fuit, quod nouum tibicinem verſui ſuffulciẽdo bonos illos viros quaerere coegit. nos quod Terentium ſcripſiſſe opinamur, & ex Grammaticorũ verbis odorati ſumus, proponamus. ſcripſit igitur Terẽtius:

C. quid? G. nimium quantum. C. quantum? dic.
G. ſi quis daret.

Illud autem poſterius, *quãtum*, vel à librarijs, verba geminare non cõſuetis, vel ab ijs, qui ſuperiora illa verba minime intellexerunt, & hoc ſuperfluum eſſe exiſtimarunt, omitti potuit. Videamus nunc quid illi ſibi voluerint, quos diuerſis perſonis ſingula verba attribuiſſe ex Donato & Cariſio cognoſcimus. igitur illi ſcribebant:

C. quid? G. nimium. C. quantum? G. quantum?
C. dic. G. ſi quis daret.

ſic enim ſingulis perſonis ſingula dabũtur verba; & optime ſerui, quid hero ſit dicturus, haeſitãtis & quaerentis, herique ſeruum vrgentis affectus exprimetur. neque mihi ea diſtinctio priore illa, vel tantillo deterior eſſe viſa eſt. Vt vt eſt; veram & germanam eius loci à tot magnis viris praeteriti, neq; ſatis intellecti, ſcripturam inueni. quod *ni ita ſiet*, ſponſionem facere ſum paratus & non quinquaginta ex lege, ſed quingentos aſſes apud pontificẽ deponere. Certe doctiſsimo & amiciſs. *Lipſio*, cũ de ſuperiore Ciceronis loco in eius Iſcano diſſereremus, & ille Terentij verſus eodem videri pertinere diceret, emendationem meam me probare memini. quod multo etiã magis verũ eſſe

mihi

mihi perſuadere coepi, poſtquã amici mei *Theodori Pulmãni*, praeclare de his ſtudijs meriti, librũ veterẽ cõtigit inſpicere. in quo diſerte ſcriptũ eſt:

G. quid? nimium. D. quantum? G. quantum libuit. D. dic. G. ſi quis daret.

lectione, ſi vox illa, *libuit*, eijciatur, omnino recta. nam quod ibi perſonarum eſt diſcrimen prorſus retineri debet: & quae vulgo Chremeti tribuũtur Demiphoni dari. quod ſane in altero etiam Pulmanni libro conſeruatum eſt.

Sulcatis credere terris. vſura ſorte maior. veſcimur auro. arcu teloque. agitata pectora in vſus. non contenta domo. inter medios prenſare meatus. Manilius correctus, & de quodam loco coniectura.

CAPVT XIV.

NVNQVAM operam Manilio dare parcam, dum mea tamen illi vtilis eſſe poterit. nullũ enim tam leue ab eo vitium auferri poteſt, quod non & meliorem & intellectu faciliorem faciat poetam, ſatis alioquin per ſe, ijs qui Mathematicas diſciplinas non attigerunt, difficilem. quis enim non rectius intelligat, quae emendauimus;

Seminaque in faenus ſulcatis credere terris,
Vſuramque ſequi maiorem ſorte, receptis Manilius lib. v. verſ. CCLXXIV
Frugibus innumeris, atque horrea quaerere meſſi:

quam ea quae ſunt vulgo?

Seminaque in faenus ſulcatis reddere terris,
Vſuramque ſequi maiori ſorte.

item quod ſequitur;

Quod ſolum decuit mortales noſſe metallum: Ibid. verſ. CCLXXVI
Nulla fames, non vlla forent ieiunia terris:

quam vulgare illud?
Quod ſolum docuit mortales noſſe metallum.
Ibid. verſ. CCXCII. exiguum eſt,
—tectique auro iam veſcimur auro:
cum vulgo ſit;
—tectique auro iam veſcimur aurum:
neque tamen contemnendum. vt nec illud infra:
Hectoris ille faces, arcuſque & tela fugauit:
Ibid. verſ. CCC. quod corrigimus;
Hectoris ille faces arcu teloque fugauit.
at vero paucis abhinc verſibus, quod proximũ eſt;
Sollertes animos, agitataque pectora fundet,
Et finget varijs nec deficientia curis.
Nec tentata domo. populi ſunt illa miniſtra,
Perque magiſtratus, & publica iura feruntur:
ſine noſtra correctione nequit intelligi. quae talis eſt:
Ibid. verſ. CCCXIIII. *Sollertes animos, agitataque pectora in vſus*
Effinget varios, nec deficientia curis,
Nec contenta domo. populi ſunt illa miniſtra,
Perque magiſtratus & publica iura feruntur.
quo quid apertius? quid elegantius? Conſtat nos igitur operam non ludere, ſiquando poetae illi manum admouemus. lubet alios, eoſque perturbatos admodum verſus proponere; & coniectura noſtra conari emendare:
Ibid. verſ. CCCLXIIX. *—aut bellum indicere mundo,*
Et medios inter volucrem penſare meatus:
At nitidos clamare ſuis ratione ſedentem,
Paſcentemue ſuper ſugentia ducere lina.
credo poetam, ſi reuiuiſceret, niſi probe, quid ſcripſiſſet, memorẽ, ex his verbis, aptam vllã ſententiam non poſſe elicere. liber Gemblacenſis:
Et me-

Et medios inter volucrem penſare meatus,
Aut nitidos clamare ſuis, ramoue ſedentem,
Paſcentemue ſuper ſurgentia dicere vina.
correctum in eodem, vt in pleriſque illius bibliothecae libris:
Aut nitidis damnare ſuis, ramóue ſedentem,
Paſcentemue ſuper ſurgentia deicere lina.
ſuſpicor legendum; neque ſat ſcio, ſi cui meam ſuſpicionem probare potero, quae mihi tamen, quod in meis rarum eſt, hoc quidem tempore nō admodum diſplicet: ſuſpicor, inquā, legendum:
Et medios inter volucrem prenſare meatus;
Aut nidis damnare ſuis, ramoue ſedentem
Paſcentemue ſuper ſurgentia deicere vina.
interuallum illius, *deicere*, niſi me iudicij fallit, erroris culpam ſuſtinet: &, *clamare*, à librarijs extudit, cum, *dicere*, ſcriptum eſſe opinarentur. de quo tamen per me quiuis iudicabit, vt volet.

Poſt-principia. viaticum. Q. Claudij Quadrigarij inſignis defectus, & alter M. Varronis, ſuppleti.

CAPVT XV.

SCRIPTOR *Noctium Atticarum*, ſiue is Aulius Gellius eſt, ſiue, quod veteribus libris, omnium eorum qui illum nominarunt, affirmātibus & ipſi Priſciano magis credo, Agellius; verba quaedam cumprimè elegantia è libro primo Claudij Quadrigarij, vt noua, & aetate M. Tullij Ciceronis ac deinceps rariſsima, lib. xvij. recenſet: ijſque vel laudis vel culpae notam apponit. quale eſt; *viaticum*. quod illuſtris ille hiſtoricus, pro fa-

Agell. lib. XVII. c. II cultate magna, ſi Agellio credimus, & apparatu magno noue poſuit. verba quidē ipſa Quadrigarij, vt ibi legūtur, eius rei fidem nobis nullam faciunt. ſic enim perſcribuntur: *Simul forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia, pariter praecellebat, vt facile intelligeretur magnum viaticū.* Igitur ſi id, quod dicit Agellius, ex hac oratione neceſſe eſt colligere: mágis eſt neceſſe, vt locum mutilum eſſe, verbis aliquot, quae eam ſententiam eijcerent, omiſsis, intelligamus. quo enim illud? *vt facile intelligeretur magnum viaticum.* aut quae in eo illius eſt, quam diximus, ſignificationis nota? ne multis. addiderat ex eodem Quadrigarij libro Agellius, *ex ſe, atque in ſe, ad rempublicam euertendam habere.* atque ita olim ſcripſerat: *ſimul forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia, pariter praecellebat; vt facile intelligeretur magnum viaticum ex ſe atque in ſe ad rempublicam euertendam habere.* quae verba ex libro Buſlidiano addita, quod ille volebat, confecerunt, *&*, *viaticum*, pro apparatu & facultate ab hiſtorico poſitum eſſe, declararunt. Varroni quoque verba aliquot, quae lucem hactenus videre timuerunt, ex eodē illo libro, quod capitis huius inſcriptio pollicetur, reſtituamus. Varro Siſenna vel de hiſto-

Agell. lib. XVI. c. IX ria: *Quod ſi non horum omnium ſimilia eſſent principia: ſuſque deque eſſet.* ſcribe: *Quod ſi non omnino ſimilia eſſent principia ac poſt principia: ſuſque deque eſſet.* ſic idem alibi Varro: *Haec aut non di-*

Idem lib. XVI. cap. XVIII. *ſcimus, aut prius deſiſtimus quam intelligamus cur diſcenda ſint. Voluptas autem vel vtilitas talium diſciplinarum in poſtprincipijs exſiſtit, cum perfectae abſolutaeque ſint: in principijs vero ipſis, ineptae & inſua-*

& inſuaues videntur. Atque ita quidem capitis huius inſcriptioni ſatisfecimus.

De locis aliquot, Plauti Rudente, iudicatum.

CAPVT XVI.

RVDENTE, in faceto illo Sceparnionis & Ampeliſcae colloquio, cum eam ſacerdos Veneris aquam è proximo petere iuſsiſſet, & illa iam apertis vicini foribus Sceparnioni, quamobrem eſſet miſſa, vellet exponere:

Ad vos inquit, inquit, *venio.* at nequam ſeruulus adhinnire iam ad lepidam ancillam incipiēs, & paulo familiarius eam tractans, reſpondet:

Accipiam hoſpitio ſi mox veneris,

Item vt affectam. nam nunc nihil eſt qui te inanē.

ſuſpicor ſcribi oportere, perſonis etiam, vti ponam, diſtinctis:

Am. *Ad vos venio.* Sce. *accipiam hoſpitio ſi mox veneris*

item vt affectas. nam nunc nihil eſt qui te inanē.

Nequior enim & liberior eſt ſentētia. Si mox, inquit, ad me veneris; praeſtabo tibi officiū & hoſpitium, quod praeſtari ſexus veſter amat, & quod tacita petis. nam vt nunc res eſt, parū habeo, qui te inanem & ſitientem expleam. id enim verbum poſtremum Plautus modeſte reticuit. quanquam cum alijs libris ſit, *qui te maneam*, de ſcripturae veritate dubito. neque ſat ſcio an legi poſsit, non nimium ab illo, *inanem*, recedendo, *qui te iuuem.* & ne quid diſsimulem, ſcribi mallem; *ſi nox venis:* id eſt, noctu. quomodo verſum illum Aſinaria elegantiſsime reſtituit Lipſius:

Ph. Quo

Ph. Quo nunc abis? quin tu hic manes? A R. nox ſi voles manebo.

qualis etiam illa xii. tabularum lex eſt:

SI NOX FVRTVM FACTVM ESCIT, SI IM ALIS OCCISIT; IOVRE CAISVS ESTO.

de quo in commentario ad leges Decemvirales plura ſcripſimus. Scena cuius initium: *Qui ſunt.*

—verum quicquid fuerit,
Comiter fiet à me, quo non copia valebit.

ſentẽtia poſtulat, vt legamus; *quod mea*, aut, quod propius abeſt à vulgari lectione, *quod noſtra copia valebit*, id eſt; quantum potero ſciueroque. antea enim dixerat:

—egomet vix colo vitam,
Veneri cibo meo ſeruio:

& haec continuo fuerat ſubiũctura, niſi eam interpellaſſet Ampeliſca. error ex compendio litterarum; *nrã*, quod illi in, *non*, mutarunt. Plautus Mercatore:

Quin ſi imperes tu mihi, ego faciam. facere certum;
Pro copia & ſapientia quae te velle arbitrabor.

id eſt; vt ſeſe ferent res, fortunae, & ſapientia. ſubdit enim Lyſimachus:

Laborioſi nihil tibi quicquam operis imperabo.

ſed ad Rudentem. Scena, cuius initium: *Cupio aedepol.*

Omnia iſthaec ego facile patior dum hic hinc à me ſentiat.

ſcribendum videtur:

Omnia iſthaec ego facile patior, dũ hic à me ſentiat.

voce illa, *hinc*, quae nihil niſi gloſſema eſt, eiecta. ſequitur enim:

Dae. *Atqui nunc abs te ſtat verum hinc tibi teſtimonium.*

eadem ſcena:

Vbi ego dicam, quicquid inerit nominatim, tu mihi nullum oſtenderis.

ſcribe: *nullus oſtenderis.* ratione loquendi Plauto, Terentio, alijs, domeſtica.

Legirupio. Legirupa. Palaeſtra. Plautus Rudente de opinione correctus.

CAPVT XVII.

QVONIAM vero audere coepi, & ſemel quid ingenio & coniectura in Plauto poſſim, experiri: pergam porro in eadē fabula vnum atque alterum locum tentare, & quid ſuſpicer, explicabo. quanquam hic niſi de opinione certi nihil dicam. ſcena cuius initium: *Exi è Phano.*

Lo. iſtuc volueramus, iube modo accedat prope
Dae. *Tun Legirupionem hic nobis cum Dis facere poſtulas?*

corruptus locus à verbis & perſonis. legendum:

Lo. *iſtuc volueramus. iube modo accedat prope*
Hunc legirupionem. Hic nobiſcū Dis facere poſtulat.
Dae. *pugnum in os impinge.*

loquuntur videlicet Lorarij collocati vt à mulierculis vim lenonis defenderent. Et, ſinite, inquiunt, accedere propius ſi audet hunc perfidum. conuerſique deinde ad lenonem irridendum, Quid eſt ô bone? an hic ad templum Veneris nobiſcum dijs ſacrificare voluiſti? legirupio, leno vocatur, & legirupa, ab eodem ſaepius ſupra. ſcena, *Pro Cyrenenſes.*

—fraudis

—fraudis, ſceleris, parricidij, periurij
Plenus, legirupa, impudens, impurus, inuerecundiſsimus.

& Perſa. ſcena; *Veterem:*

—animus haud induci poteſt, eum
Eſſe ciuem & fidelem & bonum, ſed Legirupam, quidem ni det in publicum
Dimidium.

Iam quod ad loquendi genus attinet, quod ignoratum huic loco fraudi fuit, tale eſt, quale illud Mercatore. Scena: *Diuum.*

Tuam amicam. Q. *quid eam?* En. *vbi ſit ego ſcio.*

& ſexcentis apud eũ locis alijs. *facere* autem, pro ſacra facere, pueri principes iam iuxta cum paedogis ſuis norunt. eadem fabula. ſcena; *Vtrum:*

Palaeſtra. Lor. *quid ais?* La. *apage controuerſia eſt*
Haec equidẽ palaeſtra quae reſpondit, non eſt mea.

iudico ſcribendum:

—La. *abſque controuerſia eſt*
Haec equidem palaeſtra. vt ludat videlicet in ambiguo nomine palaeſtrae. certe enim vera palaeſtra erat illa, in qua duo lorarij cũ clauis à ſene deſtituti erant ad demulcendum caput lenonis. reſpondet igitur leno: haec quidem veſtra palaeſtra eſt, quam nihil moror; ego ancillam meam appello.

E Manilio compluria vitia ſublata.

CAPVT XVIII.

Manilius li. v. verſ. CCC LXXIIX.

MANILIVS lib. v.

Quin etiam linguas hominum, ſenſuſque docebit
Aërias volucres noua qui commercia ducet.

Ver-

Verbaque praecipiet naturae lege negata.
quid illud; *noua qui commercia ducet?* aut quo referendum? ſcribe:

Aërias volucres, nouaque in commercia ducet.
mox: *Ipſe deum Cygnuſque colit vocemque ſub illo.* Ibid. verſ. CCCLXXX
poſtulat ſententia,& ſcripſit Manilius:

Ipſe Deum cygnus condit, vocemque ſub illo.
deinde paucis infra verſibus.

Qui geſtant caueis volucres ad iuſſa paratas, Ibid verſ. CCC. XXXV.
quarum omnes paruo conſiſtit paſcere cenſus.
obſcurũ eſt,& Delium natatorẽ opus habet. quod ipſa meridiana luce erit lucidius, ſi ſcripſeris;

Qui geſtant caueis volucres ad iuſſa paratas:
Quorum omnis paruo conſiſtit paſſere cenſus.
neque mehercule plebiſſcitum aeque ſcitum eſt, atque haec emendatio. ſubinde:

Cum venit in regione tuae Capricorne figurae, Ibid. verſ. CCCXC.
Non inimica facit ſerpentum membra creatis;
Accipiunt finibuſque ſuis, peploque fluenti,
Oſculaque horrendis iungunt impune Venenis.
verſus tertius à me nequiuit emendari. liber Gemblacenſis:

Accipient ſenibuſque ſuis pepleque fluenti,
Oſculaque horrendis iungent impune venenis.
& illa quidem, *accipient*, *iungent*, recta ſunt. de *finibus* aut *ſenibus*, quid faciam? quid? *lembis*, *lumbis*, aut quid ſimile? deliberandum cenſeo.
poſt:

Aut immota ferens in tergum membra, latuſque, Ibid verſ. CCCC XXVII.
Non onerabit aquas, ſummiſque accũbet in vndis.
Pendebitque ſuper totum, ſine remige, pontum.
Illis in ponto iocundum eſt quaerere pontum.
emenda ex vetere libro;

—ſum-

—ſummiſque accumbet in vndis
Pendebitque ſuper tutum ſine remige. votum eſt
Illis in ponto. iocundum eſt quaerere pontum;
Corpora qui mergunt vndis, ipſumque ſub antris
Nerea, & aequoreas conantur viſere Nymphas.

infra etiam locus eſt mirifice prauus, qui, cum ad eos proprie pertineat, qui ſibi ex ſcriptis famam conficiunt, boni ominis cauſa à me tentabitur, & fortaſſe an reſtituetur:

Ibid. verſ. CCCC LXXVI.

Et ſi tanta operum vires commenta negarint;
Externis tamen aptus erit, nunc voce poetis.
Nunc ſatyro geſtu; referetque affatibus ora,
Et ſua dicendo faciet, ſoluſque per omnes
Ibit perſonas, & turbam reddet in imam.

emendo:

Et ſi tanta operum vires commenta negarint,
Heſternis tamen aptus erit, nunc voce poetis,
nunc tacito geſtu: referetque affectibus ora,
& ſua dicendo faciet, ſoluſque per omnes
ibit perſonas, & turbam reddet in vno.

ſi, inquit, cum Menandro, alijſque veteribus paria facere non poterit: at ſaltem recentioribus quacunque ratione aequabit. illud autem, *externis*, pro, *heſternis*, multis locis ſcriptores deprauauit, vt alibi docemus. tertio verſu liber Gemblacenſis; *tantum geſtu*: correctum in eodem; *tanto geſtu*. hinc ſcribo: *tacito geſtu*. poſt in doctiſsimo illo de Andromeda carmine:

Ibid. verſ. IƆLII.

Seruatur tamen in poena vultuſque pudorque,
Supplicia ipſa docent. niuea ceruice reclinis
Molliter ipſa ſuae cuſtos eſt ſola figurae,
Defluere ſinus humeris fugitque lacertos
Veſtis, & effuſi ſcapulis haeſere capilli.

Ter

Ter circum Halcyones pennis plauſere volantes.

Scribe à me:

Seruatur tamen in poena vultuſque pudorque:
Supplicia ipſa decent. ninea ceruice reclinis
Molliter ipſa ſua cuſtos eſt ſola figurae.
Defluxere ſinus humeris; fugitque lacertos
Veſtis, & effuſi ſcapulis haeſere capilli.
Ter circum Halcyones pennis planxere volantes.

emendationis certa veritas omnibus ſe confeſtim probabit: neque aliorum argumentorum eget.

Lucretij locus à Criſpino imitatus. Catullo ſua ſcriptura ſeruata; Salluſtio & Nonio reddita.

CAPVT XIX.

VERSVS eſt Lucretii lib. IV. de rerum natura;

Herculis antiſtare autem ſi facta putabis.

qui mihi quidem à Criſpino mutuatus eſſe videtur. quem in Heraclea ſcripſiſſe;

Diuinis virtutibus antiſtas Alcides,

Fabio Fulgentio, in Expoſitione ſermonum antiquorum cum teſtimonijs, referente cognoſcimus. certe eodem vterque verſus pertinet. qui facit vt mihi nunc eorum in mentem veniat, qui carmine illo Catulli ad Verannium;

Antiſtes mihi milibus trecentis,

pertinaciſsime vulgarem ſcripturam ſubmouendum, & alienam ſubſtituendum contendunt, legentes:

Antiſtans mihi milibus trecentis.

quam eorum impudentem temeritatem ſatis nequeo mirari. primum enim Palladij Fuſci haec emendatio eſt, qui, vt ſcriptorum eius aetatis captus erat, homo doctus ante centum aliquot annos in Catullum ſatis diligenter ſcripſit. igitur eā, vti alienam, neque à ſe inuentam in ſuos illos indices furtorum plenos, conijcere nequaquam debebant. Deinde, quod caput eſt, non video quid iſtac mutatione opus eſſe poſsit, cū prior illa ſcriptura in omnibus libris religioſe hactenus conſeruata, alia illa nihilo ſit deterior, immo, niſi valde iudicans fallor, etiam melior, & quae magis antiquam illam Catulli doctrinam reſipiat. Cur enim, ſi Romane, *antiſtans milibus*, dicitur; non eodem etiam loquendi modo nō tantum Grammatice, ſed etiam Latine, *antiſtes milibus*, dicatur? ſed nos grammaticorum ineptijs valere iuſsis, id quod dicimus, melioris Latinae linguae auctorum teſtimonio confirmemus. Salluſtius certe, quem nemo, credo, vt minus idoneum teſtem nō admittet, hiſtoriarum lib. I I I. quód aemulari facta recte dicitur; *aemulus facta*, dicere non dubitauit. verba ſunt: *Sed Pompeiius à prima adoleſcentia ſermone fautorum, ſimilem fore ſe credens Alexandro regi, facta conſultaque eius quondam aemulus erat*. ſic enim duobus apud Nonium Marcellum locis ſcribi oportere, cum vno, *aemulatus*, legatur; altero vero verba illa, *facta conſultaque eius quondam aemulus erat*, non recte deſiderentur, iam olim monui in meis ad hiſtorias Salluſtianas ſcholijs: quae annos decem ſolidos in typographorum officinis iacuerunt; & anno, cum minime erat neceſſe, non ſine multis erroribus in lucem prodierunt.

dierunt. Igitur, vt in eo, à quo incoepi, finiam; Catulli ſcripturam, vt ne mutemus & huiuſmodi elegantiarum veſtigia in veteribus ſcriptoribus ſedulo obſeruemus, curae nobis eſſe debet.

Cinnae ſuus verſus reſtitutus. Eiuſdem duo diſperſi olim, nunc coniuncti. Nonius & Iſidorus correcti. Mureti opinio confutata.

CAPVT XX.

MAGNVM M. Antonij Mureti ingenium: acre in illuſtrandis veterum ſcriptis iudicium: accuratae commentationes. quae tamen ſi cui cognoſcendae ſunt, ea vtatur cautione, ſuadeo, quam idem ille in Petri Victorij, hominis primi, & in hac ſcriptione ſigniferi, libris ſeruari praecepit: vt eius quod dicitur potius, quam qui dicit, habeatur ratio. ne videlicet adoleſcentes parum cauti, tantorum virorum auctoritate moueantur, nullumque diſcrimen faciant; neque, vt ait Lucilius, ſignent alba linea. praeſertim cum videamus cottidie, homines à natura & vſu prudentes, & qui in iſtis meliorum diſciplinarum ſtudijs familiā creduntur ducere, ita ſaepe quidſiumanū pati, vt ſui penitus obliti eſſe, & illis potius temeritatis, quam imperitiae ſcribenda dica videatur, Hoc mihi nunc ex eo in mentem venit, quod videam Catullo, verſum alienum, nulla quidem Mureti culpa, ſed ea, quam dixi, credendi facilitate eſſe obiectum; in eoque adulterinum, pro vero & germano retineri. Muretus, quod poſt illum verſum;

Candidaque intorti ſuſtollant vela rudentes,
tantum ſpatij in veteribus quibuſdam libris ſupereſſe animaduerteret; quantum vni verſui ſcribendo ſatis eſſet: & Nonium, quo loco de vaſorum generibus differit, ita videret ſcribere: *Carcheſia; ſumma pars mali, id eſt, foramina quae ſummos mali funes recipiunt.*

Catullus:

Lucida qua ſplendent ſummi Carcheſia mali.
leuiter ſuſpicabatur, eum forte verſum, qui à Nonio citaretur, eo loco deſiderari; atque ita legendum eſſe:

Candidaque intorti ſuſtollant vela rudentes,
Lucida qua fulgent ſummi carcheſia mali.
quam cõiecturam, licet ipſo Mureto iudice, valde ambiguam & tenuem: plerique tamen eorum qui poſtilla Catullum ediderunt, ita probare viſi ſunt; vt vlterius ne quaerendum quidem iudicarint: eumque ſtatim verſum pro Valeriano agnouerint. gemino mehercule vitio, cum vni quod ſuum erat, ademerunt; & alium inuitum etiam aliena poſsidere, mala fide, coëgerunt. Primum enim verſus à Nonio laudatus, ſi libris Nonij manuſcriptis credimus, (nam à veteribus vulgatis poetae nomẽ abeſt,) Heluij Cinnae, nõ Catulli eſt. Nonius enim Catulli & Caeſaris auctoritatẽ vacillare ſcribit: &, quae de Priapeis afferuntur, cuius ea ſint; alius erit dicendi locus. deinde Iſidorus Hiſpalenſis, quem pleraque è vetuſtiſsimis exſcripſiſſe conſtat, libro XVIII. de verborũ & rerum originibus (ſic enim ipſe nominat) conſtanter tribus antiquiſsimis adſtipulantibus libris, hoc carmen, vt Cinnae agnoſcit: quan-

Nonius, Cinna.

quanquam in eo vulgato illud non recte ſcribitur:

conſulgent alti carceria mali.

Iam vero, vt illi certum aliquem locum huic verſui tentarunt dare: ſic nos, non paulo, vti credo, certius, idem tentabimus. Dico igitur verſum, quem modo attulimus, quemque illi Catullo etiam inuito donauerunt; eſſe Cinnae: & hoc carmen,

Atque anquina regit ſtabilem fortiſſima curſum,

ab eodem Iſidoro allatum, ſibi proxime adiunctum habuiſſe. eſt enim anquina, Iſidoro & Nonio Marcello teſtibus, funis, quo antenna ad malum adſtringitur. non ergo dubitandum eſt, quin ita olim Heluius Cinna in illo nouem annorum opere ſcripſerit:

Atque anquina regit ſtabilem fortiſſima curſum
Lucida qua fulgent ſummi carcheſia mali.

Et ſane, vt ille Catulli locus minime ſit integer; quod vix adducor vt credam: nemo tamen non videt, hanc vtriuſque verſus coniunctionem alia illa, quomodocunque tandem exponas, eſſe meliorem. qua de re doctorum hominum iudicium, & ipſius potiſsimum elegantiſsimi Mureti, exſpectamus.

LVDOVICI CARRIONIS ANTIQVAR. LECTION. COMMENTARIVS. TERTIVS.

Ius trium librorum in V.V. capiunda. legis Papiae verba correcta. lex Populia. P. R. Quiritibuſque. Fabius Pictor, & M. Cato emendati. Agellij defectus ſuppletus.

CAPVT. I.

QVI *de iure trium liberorum*, hac noſtra aetate copioſe ſcripſerũt; illud vidẽtur ignoraſſe, aut alioqui temere praetermiſiſſe, filiam eius, qui liberos tres haberet, à Veſtae ſacerdotio excuſationem

Agell. li. I. cap. XII. habere. quod ab *Ateio Capitone* ſcriptũ fuiſſe tradit Agellius: ſi verba eius, vt in libro Buſlidiano ſcribuntur, alijſque veteribus nonnullis, recenſeantur. nam, vt hodie ſunt in manibus, praerogatiuam *iuris trium liberorum* valde minuunt. *Praeterea*, inquit Agellius, *Capito Ateius ſcriptum reliquit, neque eius legendam filiam qui domicilium in Italia non haberet, & excuſandam eius qui liberos tres haberet.* Eſt eodem loco quoddam legis Papiae caput, à verbis extremis imperfectum. quod ſic reſtituo: *De more rituque capiundae virginis, litterae quidem antiquiores non exſtant; niſi quod fertur, quae capta prima eſt, à Numa rege eſſe captam. ſed Papiam legem inuenimus, qua cauetur vt Pontificis maximi arbitratu virgines è populo viginti*

viginti legantur; ſortitioque in concione ex eo numero fiat, & cuius virginis ducta erit, vt eam pontifex maximus capiat, eaque Veſtae fiat. quem loci illius defectum ita ſupplendum eſſe, iam olim ex eodem Buſlidiano libro, popularis meus, atque *Idem Agell.* adeo, dum fata deuſque ſinebant, familiaris, Iacobus Raeuardus, Flandriae noſtrae, ſi vita diutius ſuppeditaſſet, Cuiacius futurus, rectiſsime *cap. eodem. Raeuardus Variorũ lib. II. c. XVII* monuit. pergit Agellius: *ſed ea ſortitio ex lege Papia non neceſſaria nunc videri ſolet. nam ſi quis honeſto loco natus, adeat pontificem maximum, atque offerat ad ſacerdotium filiam ſuam, cuius duntaxat, ſaluis religionum obſeruationibus, ratio haberi poſſit, gratia Papiae legis per ſe ratum fit.* *Agell. ibidẽ.* Hîc in vetuſtioribus excuſis non, *Papiae*, eſt; ſed, *Popiliae*: in Buſlidiano; *Populiae*. quae ſcriptura inſuper habenda non eſt. Deinde, *per ſenatum*, non, *per ſe ratum*, ſcribi debet. Iam vero verba è lib. 1. Fabij Pictoris, quae Pontificem maximum dicere oportet, *Idē eodē ca.* cum virginem capit, ſunt huiuſmodi:

SACERDOTEM. VESTALEM.
QVAE. SACRA. FACIAT. QVAE. IOVS.
SIET. SACERDOTEM. VESTALEM.
FACERE. PRO. POPOLO.
ROMANO. QVIRITIBVS. Q. VTI.
QVAE. OPTVMA. LEGE. FVAT.
ITA. TE. AMATA. CAPIO.

ſcripſi primum, *populo Romano Quiritibuſque*; cum vulgo eſſet, *populo Romano Quiritium*; ex ijſdem illis ſchidis.; quod Romanos in omnibus ſacrificijs & precibus hoc dicere conſueuiſſe meminiſſem. Feſtus, ſeu potius, Diaconus: *Dici mos erat Romanis in omnibus ſacrificijs precibuſque;* *Feſtus, dici*

POPOLO. ROMANO. QVRITIBVSQVE. *quod eſt, Curenſibus. quae ciuitas Sabinorum potentiſſima fuit.* deinde emendaui: *Ut quae optima lege fuat.* tale enim quiddam in magiſtratibus creãdis adijci ſolere, idem Feſtus tradidit: ſi modo ea ſcriptura, quae in Auguſtini editione chartae marginem inſidet, pro vera recipiatur; & ipſa verba nouũ habeant initium. hunc in modũ:

idẽ; opima VT. QVI. OPTVMA. LEGE. FVERINT. *adijci ſolet, cum quidam magiſtratus creatur.* vnde ſane in ſuperiore illa lege, non inſcite ſcribi poſſet: *Vti. quae. optima. lege. fuerit.* praeterea M. Catonis de Luſitanis, cum Ser. Galbam accuſauit; ita ſunt ſcribenda: *Ego me nunc volo ius pontificium optime ſcire. iamne ea cauſſa Pontifex capiar? ſi volo augurium optime tenere: & quis me ob eam rem augurem capiat?*

Renones. Salluſtius & Caeſar explicati. Caeſaris vulgares ſcripturae defenſae. aliorum emendatio eiecta. Cor. Tacitus caſtigatus.

CAPVT II.

C. *Iulius Caeſar*, mores, vitam, ſtudia, religionem Germanorum, cum Gallorum inſtitutis cõferens, *Vita omnis*, inquit, *Germanis, in venationibus, atque in ſtudijs rei militaris cõſiſtit. ab paruulis duriciei ac labori ſtudent. qui diutiſſime impuberes manſerunt; maximam inter eos ferunt laudem. Hoc alij ſtaturam, alij neruos vireſque confirmari putant. intra annum vero viceſimum, feminae notitiã habuiſſe, in turpiſſimis habent rebus. cuius rei nulla eſt occultatio, quod et promiſcue in flumine perluũtur, & pel-*

Caeſar commẽt. de bell. Gall. li. VI

& pellibus, aut paruis renonum tegumentis, vtuntur, magna corporis parte nuda. Quae poſtrema verba quidã multarum litterarum Iureconſultus, aliter longe ſcribi voluit:nimirum; *aut paruis renum tegumentis vtuntur:* eamque opinionem ſuam viro cuidam clariſsimo,cuius,inquit,ſincerum ac ſubtile iudicium docti omnes admirãtur, vnice probauit. A quibus ſane hominibus,etſi,in his humanitatis ſtudijs, paene inuitus diſſentio,ſiue in alijs placitis aduerſus nos ſtent ſiue à nobis: nolo tamẽ id quod res eſt tacere;& eum ſcriptorem vltro deprauari, alioſque in errorem illici,tacitus ferre. Igitur illud, *renonum*, rectum eſſe ſtatuo, & in C. Caeſare retineri oportere cenſeo.quod,dum in libro,quem ex Caeſare deſcripſit Aimonius,ſeruari video; diligentiam illius & fidem laudo. in eo vero,quod de ſuo addidit monachus,*rhenonem animalis nomen eſſe*: auctoritatem requiro. *renones* enim veſtes de pellibus ſignificare,Iſidorus Hiſpalenſis docuit.cui ne qui fidem audeat abrogare, quod praecipuum quendam & in repub.& in iuris diſciplina virum de Iureconſultorum,*cretione*, differentem,iniuria feciſſe cõſtat: quicquid huius erit, Seruius Honoratus diligẽs & antiquus Grãmaticus ſua fide iubebit eſſe. qui ſe quidem ſcripſiſſe meminerit,veſtes de pellibus Salluſtium, *renones*,appellare.Salluſtij verba cum iſtis C.Caeſaris fere eadem ſunt: *Germani intectum renonibus corpus tegunt.* quod autem ait Salluſtius,*intectum*; eodẽ videlicet referri debet, quod Caeſar magna eos corporis parte eſſe nuda dixit. quod idem Cornelius Tacitus,Salluſtiana verba prope interpretatus, memoriae prodidit: *Tegumen*, inquit, *omni-*

Iſidorus lib. XIX. voce, renones de verborũ Origine.
Seruius li. I. Georg. Virg.
Tacitus lib. de morib. German.

omnibus ſagulum fibula, aut, ſi deſit, ſpina conſertum. cetera intecti totos dies iuxta focum, atque ignem agunt. Locupletiſsimi veſte diſtinguuntur, non fluitante, ſicut Sarmatae ac Parthi, ſed ſtricta & ſingulos artus exprimente. gerunt & ferarum pelles, proximi ripae negligenter, vlteriores exquiſitius; vt quibus

Lib. de ira. *nullus per commercia cultus*. & Seneca: *Quid Germanis induratius ad omnem patientiam, vt quibus ex magna parte non tegumenta corporum prouiſa ſunt, non ſuffugia aduerſus perpetem caeli rigorem?* Recta igitur, vt dixi, Caeſaris eſt oratio; neque vllius emendationis indiga, niſi ſi cui forte, *pellibus*, abūdare, & à gloſſemate eſſe videatur. Nolo etiam in Caeſare illud mutari: *Romani conuerſa ſigna bipartito intulerunt*: aut, quod idem I. c. voluit, *tripartito*, ſcribi. non enim in tres partes aciem diuiſam, tripartito etiam cum hoſtili exercitu committere, ſed bipartito voluerunt. nimirum vt prima ac ſecunda acies pro vna eſſet; tertia vero alteram partem occuparet. itaque ſic ea Caeſaris verba ſunt ſcribenda: *Romani conuerſa ſigna bipartito intulerunt; prima ac ſecunda acies vt victis ac ſummotis reſiſteret; tertia vt venientes exciperet.* vt in editione Mediolanenſi ante annos centum facta, & omnium, quot ſunt, optima editum animaduerti. nam illud, *exciperet*, vbi vulgo, *ſuſtineret*, hiſtoricum eſt, alio illo longe elegantius. Salluſtius hiſtoriarum lib. III. *Quia Sertorio triplices inſidiae per ſaltus poſitae erant: prima; qui venientes exciperent.* Illud tamen ſilentio praeterire nequeo, eandem illam editionem in primis illis verbis, *Romani conuerſa ſigna bipartito*, leuiter variare, atque ita habere: *Romani ſigna bipartita intulerūt:* alia illa voce

Caeſar com ment. de bel. Gall. I.

miſſa. de quo nihil ſtatuo. Hoc tamen videor *ex animi mei ſententia* affirmare poſſe, locum Taciti ſuperiorem à verborum tranſpoſitione corruptũ, ſi verba ſuum in ordinem reponantur, ita poſſe corrigi: *Gerunt & ferarum pelles proximi ripae exquiſitius, vlteriores negligenter, vt quibus nullus per commercia cultus.* atque ita mihi quidem videtur. *Tacitus de morib. German.*

Tempora monſtrant. perennare. figuratio. medius tumor. tres verſus apud Maniliũ loco alieno poſiti. Manilius & Agellius caſtigati.

CAPVT III.

Nam neque fortuitos ortus ſurgentibus aſtris,
Nec totiens poſſum naſcentem credere mundum, *Manilius li. I. verſ. CLXXXV.*
Soliſue aſſiduos partus, & facta diurna:
Cum facies eadem ſignis per ſaecula conſtet,
Idem Phoebus eat caeli de partibus iſdem.
Inde ſuos ſinuat flexus per crura pedeſque
Centauri, alterius rurſus aſcendere caelum
Incipit, Arginamque ratem per apluſtria ſumma.
Lunaque, per totidem luces mutetur & orbes,
Et natura vias ſeruet quas fecerat ipſa.

In his decem Manilij verſibus, tres falſi & irreptitij deliteſcunt. quos ego indicio meo prodam, nullum aliud eius praemium relaturus, quam vt illi eo loco furca expellantur. quo enim faciunt;

Inde ſuos ſinuat flexus per crura pedeſque
Centauri; alterius rurſus aſcendere caelum
Incipit, Arginamque ratem per apluſtria ſumma,

niſi forte ſententiae perturbandae? igitur, quod dixi,

dixi, furcillis eijciantur, & Manilij carmen ita ſcribatur:

Cum facies eadem ſignis per ſaecula conſtet,
Idem Phoebus eat caeli de partibus iſdem,
Lunaque per totidem luces mutetur & orbes:
Et natura vias ſeruet quas fecerat ipſa.

maxime cum alibi, & quidem loco commodiore apud eundem poetam legantur:

Argiuamque ratem per apluſtria ſumma
Et medium mũdi gyrum Geminoſque per ima
Signa ſecat.

mirum vt ſit, in tot editionibus, errorem tam vulgarem tam diu latere potuiſſe. ſcripſi autem ſuperiora, vt legẽda ex vetere libro Gẽblacenſi didici. neque vero, quod ſequitur, mendo caret:

Ibid. verſ. CXCIII.

—circumque feratur
Aeterna cum luce dies, qui tempora monſtrat:

eſt enim ſcribendum; *quod tempora monſtrant.* ſed hoc leue eſt, & à ſolis, ni fallor, librarijs. illud autẽ à ſciolis & hominibus nimium confidentibus:

—caelum & cum ſole perenne.

Ibid. verſ. CXCVI. cum poeta ſcripſerit: *caelum & cum ſole perennet.* neſciebant videlicet illi, *perẽnare*, Latini iuris eſſe, imo iamdudum ciuitatem accepiſſe. Agellius, *inuſitate*, inquit, *dixit Quadrigarius, diurnare pro diu viuere. ſed ex ea figuratione eſt* (ita liber vetus, nõ; *figura*) *qua dicimus perẽnare.* Macrobius, *Vt annare,* inquit, *perennareq. commode liceat.* Iam illa,

Agell. lib. XVII. ca. II.

Macrobius li. II. ſatur cap. XII.

Sed quaerent Helicen, quibus ille ſuperuenit ignis
Qui laterum tractus habitant, medijq. tumores,
Eripiunt terrae caelum viſuſque coercent,

Manilius lib. I. verſ. CCXXII. cui ſe quaeſo probabunt? niſi ſi quis ea, quae non intelligit, probare poterit. quanto rectius habebunt, ſi

bunt, ſi ſcripſeris?

—medioque tumore
Eripiunt terrae caelum, viſuſque coercent.

quis enim neſcit, tantum eorum qui has diſciplinas vel nomine audiuerunt, propter globi rotunditatem fieri, vt qui vnum extremum illius latus habitant, alterum extremum nequeant videre. veluti oriens ab occaſu propter interiectum globi tumorem numquam conſpicitur. hinc illud Calpurnij: *Calpurnius ecliga. I.*

occaſum niſi cum reſpexerit ortus.

recte itaque Manilius:

Sic ſtellis glomerata manent, mundumque figurāt.
Idcirco terris non omnibus omnia ſigna
Conſpicimus. nuſquam inuenies fulgere Canopum,
Donec Niliacas per pontum veneris oras.

Medium autem tumorem vocat, globi rotūdum. vt poſt;

Sed quia per teretem deducta eſt terra tumorem,
His modo, poſt illis apparet Delia terris.

Sed praeſtat eos etiam verſus, qui his proximi eadem etiam de re ſunt, emendare. ſic enim ratio Manilij facilius intelligetur, & noſtra ſuperior emendatio confirmabitur:

Te teſtem dat Luna ſui glomerabilis orbis: *Ibid. Manilius verſ. CCXXIV.*
Quae cum merſa nigris per noctem deficis vmbris,
Non omnis pariter confundis ſidere gentes:
Sed prius Eoae quaerunt tua lumina gentes,
Poſt medio ſubiecta polo quaecunque coluntur,
Vltima ad Heſperios infectis volueris alis,
Seraque in extremis quatiuntur gentibus aera.
Quod ſi plana foret tellus, ſemel icta per omnes
Deficeret pariter toto miſerabilis orbe.

ſcribe

ſcribe & emenda: —*ſemel orta per omnem*
Deficeres pariter toti miſerabilis orbi.
Quod ſi, inquit, tellus plana foret, & non potius rotunda; Luna vbi ſemel in omnem terram lumē ſuum diffudiſſet, vno etiam & eodem tēpore vbique terrarum deficeret. at nūc contra fit, vt primū in oriente, deinde in meridie, poſtremo in ſeptemtrione & occidente deficere ſentiatur. vincitur igitur terram planam non eſſe, ſed rotundam.

Calatores. vetus inſcriptio. Varro de Lingua Latina & Agellius correcti.

CAPVT IIII.

Commentario 1. cap. XIV.

AVDIO quibuſdam, non probari, quod ſuperioribus commētarijs à me ſcriptum eſt, *calatores* ſacrorum miniſtros fuiſſe; eamque in rē Suetonij locum non recte adduci, cum ſexcentis apud Plautū aliosque veteres ſcriptores locis, *calator*, non ſit aliud quam ſeruus. quam vocis illius ſignificationem Paulus Feſti abbreuiator agnoſcit, ita ſcribens: *calatores dicebantur ſerui. ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod eſt vocare: quia ſemper vocari poſſent ob neceſſitatem ſeruitutis.* aut ſi inquiunt illi, *calator* quid praeterea ſignificat, eum fortaſſe ſeruum notabit, *qui*, vt ait Horatius, *dictet nomina, laeuum Qui fodiat latus, & cogat trans pondera dextram*; id eſt, nomenclatorē. Qui ſane viri docti ſi à veteribus Gloſſarijs, quos Iuſtiniani imperio ſuperiores eſſe, alias oſtendetur, & quorum magna apud me eſt auctoritas, ſibi minime ſatisfieri patiūtur: at ſaltem antiquiſsimo marmori, tempore Veſpaſianorum, vt videtur, inciſo, cuius inſcriptio manifeſte

nifeſte pro me dicit, fidem abrogare non audebunt. eſt marmor, quod dico, Romae in aedibus Cardinalis Caeſij, in cuius vno latere ſomnus ſub pueri alati imagine innititur faſci, in vertice facem habenti, his verbis adiectis: SOMNO ORESTILLA FILIA. in altero fatū muliebri habitu, pede altero rotae inſiſtit: cum his verbis; FATIS CAECILIVS FEROX FILIVS. in medio inſcriptio eſt, quam vti ab amiciſsimo Lipſio fideliſsime deſcriptam accepi, neque enim mihi neſcio quomodo contigit videre, ita apponam:

Q. CAECILIO
FEROCI
KALATORI. SACERDOTI
TITIALIVM. FLAVIALIVM
STVDIOSO
ELOQVENTIAE
VIXIT. ANNIS. XV
MENSE. I. DIEBVS. XXIIII
FILIO. OPTVMO. AC
REVERENTISSIMO
M. GAVIVS. CHARINVS.

Audio etiam reprehendi, quod locum Agellianum mutauerim, & pro, *Aelius illo*, ſcribendum, *Aelius Stilo*, iudicauerim: cū Agellius & ipſe Varro, libro de lingua Latina quincto, non *Aelium Stilonem*, ſed, *Aelium Gallū*, quē libros de verborū ſignificatione ſcripſiſſe conſtat, nominare voluiſſe videantur. quorum reprehēſio quantū valeat, aut certe apud aequos harū rerū iudices valere debeat, vtriuſq. ſcriptura diligēter examinata, videamus. ac primo quidē Varronis apud Agelliū verba ſunt; *Commentario I. cap. VIII.*

A quo

Agell. li.x. cap.xx. *A quo etiam extremum nouiſsimum quoque dici coeptum vulgo, quod mea memoria vt Aelius Gallus, ſic ſenes aliquot, nimium nouum verbum quod eſſet, vitabant: cuius origo vt à vetere vetuſtius ac veterrimum, ſic à nouo declinatum nouius & nouiſsimum.* vulgo autem apud Varronem in optimae etiam notae editionibus eadem, ſine vlla vllius verbi mutatione, leguntur: vt non ſit dubium, quin Agellius, ex deprauata Varronis ſcriptura, ſit corruptus. in quo doctiſsimũ etiam Turnebum fugit ratio, qui Aelium Gallum Varronis magiſtrũ fuiſſe exiſtimarit: cum id in Stilonẽ magis conuenire, ſatis mõſtrauerimus. Agellius Buſlidianus, & alter Biturigenſis, quem nominat Cuiacius τῶν νομικῶν, quod de Ceruidio, Paulo, & Vlpiano, ſcribit Modeſtinus, κορυφαῖος, cuius libris quaſi poſtliminio iuris prudentia in vrbem Romam rediſſe viſa eſt, haec Varronis ita ſcribunt: *quod extremum*, inquit, *dicebant, dici nouiſsimum coeptum vulgo. quod mea memoria vt Aelius, ſic ſenes aliquot, quod nimium nouũ verbum eſſet, vitabant.* Equidem ſi vera eſt vtriuſque libri ſcriptura, vt eſt: neque enim de clãdeſtina aliqua colluſione libri tam multis paſſuum milibus à ſe inuicem ſeiuncti conſilium cepiſſe exiſtimandi ſunt, neque quiſquam tam durae, opinor, frontis eſt, qui viri maximi fidem audeat in dubium vocare: & Buſlidianae lectionis teſtes facio eruditos homines, & in Muſarũ nutricatu educatos Victorem Giſelinum, & Ianum Lernutium, à quibus, ſi mentirer, vanitatis nollem coargui: ſi vera, inquam, eorũ librorum eſt ſcriptura, vel potius, quoniam eſt vera; non verebor dicere Varronem corrigendum, & vocem illam, *Gallus*,

quae

quae à Gloſſemate primum in Varronis, deinde in Agellij libros inuaſit, eſſe eijciendam: locumque de, *Stilone*, accipiendum. cuius litis, de lectione in vtroque ſcriptore emendata, iudicem harũ litterarum ſtudioſum (reliquorum enim cenſurã non nauci, plane contemno) quemuis libenter capio. Illud autem mihi religio eſt tacere, vtrumque Agellium manuſcriptum haec ſexto Varronis de lingua Latina libro, non, quincto, in quo illa leguntur hodie, adſcripſiſſe: quod quale ſit, nihil pronuncio.

Concucurri. attotonſe. hiatus poetis veteribus frequentes. Varronis verſus emendati.

CAPVT V.

ELEGANTES apud Noniũ Varronis verſus ſunt, & toti auro expendendi; niſi eorum elegantiam turpiſsimae maculae foedarent. quas pro mea copia conabor auferre. Sunt hi quos dico:

Voſque in theatro, qui voluptatem auribus
Huc aucupatum concurriſtis domo;
Adeſte, id eſt, à me quae feram ignoſcite,
Domum vt feratis è theatro litteras.

ſecundus verſus interuallo breuior eſt, quam illorum numerorum ratio poſtulat. itaque Iunius ei explendo vocẽ accommodauit; atque ita ſcripſit:

Huc aucupatum concurriſtis ab domo.

quae vox cum iam primum ſit admiſſa, neque antehac in Varronianis verſibus habuerit; illuc, vnde profecta eſt, relegandam cenſeo: & Varronis verſus, vt ab ipſo ſcripti ſunt, ab alijs etiam ſcribi volo. nimirum:

Huc aucupatum concucurriſtis domo.

inſolens illa ſyllabas huiuſcemodi geminandi ratio huic vitio mater fuit. ſupereſt hoc praeteritum multis apud Plautum locis: pluribus ſupereſſet, niſi à male feriatis Grammaticis, & id genus hominibus eſſet exſtinctum. vnum & alterum proferam. Plautus Bacchidibus:

Scena, ibo in Piraeum.

Sed quid futurum quom hoc ſenex reſciuerit?
Quom ſe excucurriſſe illuc fruſtra ſciuerit?

& Sticho:

Scena; Quiſnam.

Praecucurri vt nuntiarem nuntium exoptabilem.

Cato contra C. Piſonem: *Video hac tempeſtate concucurriſſe omnes aduerſarios.* Caeſar ad Virgilium: *Excucurriſti à Neapoli.* quid? quod Priſcianus idē in Terentio agnoſcit, illo verſu?

lib. x.

Terentius, Hecyra.

Vna illarum interea propere praecucurrit.

Eadem cauſſa fuit elegantiſsimi verſus deprauati, qui eſt in feſtiuiſsima illa παρῳδία in Ventidium Baſſum, cuius initium;

Sabinus ille quem videtis hoſpites.

cum enim ibi ſcribatur,

Vbi iſte poſt-Sabinus ante-Quinctio
Bidente dicit attondiſſe forcipe, Comata colla,

verſu medio claudicante, qui ex iambis puris debet conſtare: ſcribendum eſſe,

Bidente dicit attotonſe forcipe,

monuit nos amicus noſter I. Leuineius, maximae exſpectationis iuuenis, & qui progreſſus in vtraque lingua & theologia magnos fecit. duplex vna in voce, ἀρχαϊσμὸς. *attotondi*, pro, *attondi*, item, *attotonſe*, pro, *attotondiſſe*. Sed iam ad Varronem.

Adeſte, id eſt, quae feram, ignoſcite.

ita tertius verſus vulgo legitur; niſi quod ab aliis etiam

etiam prima vox abeſt. Iunius ſcribebat;

Adeſte & à me quae feram cognoſcite:

& Noniũ caligantibus oculis,*ignoſcite*,legiſſe exiſtimabat.*reclamante*, inquit,*alioqui verſus lege, niſi iam,aut ſimile,quid interponas.* Ego vero,dicã quod ſentio,etſi numquã fides Nonij mihi ſuſpecta nõ eſſe ſoleat; adduci tamen nõ poſſum vt eã hoc loco ſuſpiciã, nã quin veteres,*ignoſco*,vel potius, *innoſco*,aeque atque,*agnoſco*,&,*cognoſco*,eadem in re dixerint;dubitandum nõ opinor. Deinde ſi quicquam mutari velim; *agnoſco*, libentius quam, *cognoſco*,iure receperim.poſtremo ne quem moueat hiatus ille: frequentem eum comicis & tragicis veteribus fuiſſe, Ciceronis teſtimonio cognoſcimus.cuius illa ſunt:*Indicãt orationes illae ipſae horridulae Catonis: indicãt omnes poetae praeter eos,qui vt verſum facerent,ſaepe hiabant.vt Naeuius,* Cicero in Oratore.

Vos qui accolitis Hiſtrum fluuiũ atq. Algidam.

& ibidem:*Quam numquam nobis Grai atq.barbari.*

quae ignorata multos etiam veterũ poetarũ verſus corruperunt. & ſane ſi vetuſtis editionibus, quas nõ temere aſpernari ſoleo, ſua conſtat fides: non tantum tertio carmine;ſed etiam primo hiauit Varro.ſic enim in illis concipitur:

Vos qui in theatro voluptatem auribus.

vt vt eſt;ſcripſit Varro:

Voſque in theatro qui voluptatem auribus
Huc aucupatum concucurriſtis domo;
Adeſte,& à me quae feram innoſcite:
Domum vt feratis è theatro litteras.

quomodo turpes detergentur maculae, & verſus fiunt huiuſmodi,vt,quod initio dixi, auro contra mereantur emi.

Faſti Sibyllini. Cicerones orationes in Catilinam tribus locis de vetere libro caſtigatae.

CAPVT VI.

QVIS credat M. Antonium Muretũ, Paulum Manutium, Dionyſium Lambinum, Michaelem Brutum viros ſummos & in iſta meliores ſcriptores emendandi ratione multo tempore non ſine cura verſatos, tantum numerum vitiorum in orationibus Ciceronis in Catilinam reſidere paſſos eſſe, quantum illas hodie, cum antiquioribus libris comparantes, habere deprehendimus? Quod ne diua quidem Pytho, ita mihi Muſae ſint propitiae, mihi perſuadere poſſet, niſi res ipſa clare loqueretur. qualia ſunt illa, quae ſuperioribus cõmentarijs indicauimus. qualia ſunt, quae noſtris in illas orationes emendationibus, ad generoſiſsimum & eximia ſpe virtutis ac doctrinae praeſtantem adoleſcentem, *Lamoraldum Claroutium* Maldeghemij Baronem, Flandricae nobilitatis principem, & in quo Brugae meae vnicum ſui ornamenti praeſidium collocarunt: ijs, inquam, emendationibus, quae etiamnum priuata cuſtodia continentur, latius proſecuti ſumus. De hoc genere illud etiam erit, quod nunc afferemus: leue ſi ſpectas ſententiam; ſi verborum ornatum & Ciceronis dictionem, non leue. verba ſunt libro tertio Inuectiuarum: *Lentulum autem ſibi confirmaſſe ex libris Sibyllinis, haruſpicumque reſponſis, ſe eſſe tertium illum Cornelium, ad quem regnum huius vrbis atque imperium peruenire eſſet neceſſe: Cinnam ante ſe, & Sullam fuiſſe. eũdemque dixiſſe, fatalem hunc eſſe annum, ad interitum huius vrbis, atque imperij, qui eſſet decimus annus poſt virginum*

Cicero orat. III. in Catilin.

ginum abſolutionem;poſt Capitolij autem incenſionem viceſimus. ſic illa verba primus edidit Muretus: quod,vt ipſe ait, quidam liber vetus haberet, atque ita plane legendum putaret. quam Mureti emendationem,niſi errorem mauis dicere,reliqui poſt illa Ciceroniani interpretes ſunt ſecuti. Et ſane priores illius editiones à vera ſcriptura propius afuerunt.ſic enim in ijs erat: *Lentulum autem ſibi confirmaſſe ex fatis Sibyllinis, haruſpicumque reſponſis.* melius autem liber Gemblacenſis: *ex faſtis Sibyllinis*. quod idem verbũ & Beroaldi exemplar retinet, & aliud prioris etiam aetatis conſeruat; cum hac in ipſa Ciceronis verba interpretatione admiſſa: *Faſtis hoc eſt libris Sibyllinis, in quibus quaſi Faſti futuri erant*. alter eadem oratione, eadem etiam de re,locus eodem morbo laborat.verba ſunt: *Cum illi breuiter conſtanterque reſpondiſſent,per quem ad eum quotienſque veniſſent, quaeſiſſentque ab eo nihilne eſſet ſecum de fatis Sibyllinis locutus:tum ſubito ille ſcelere demens,quanta vis eſſet conſcientiae,oſtendit*.nam & hic,*libris*, Muretus repoſuit.cum non tantum Gemblacenſis & Egmõdanus manuſcripti codices,verum etiam Beroaldi & alia vetuſtior editio,*Faſtis*,agnoſcãt: & haec quidem huiuſmodi cum gloſſemate: *Hoc eſt libris Sibyllae, in quibus Faſti Romanorum futuri continebantur*. Supereſt tertius & poſtremus eadem in voce error. qui eo magis meo indicio prodi debet, quod à Mureto ſit praeteritus; à Manutio vero, etiam in alium mutatus. & vulgo quidem verba, de quibus loquor, ita perſcribuntur: *Cum vero mihi propoſui regnantem Lentulum, ſicut ipſe ſe ex fatis ſperaſſe confeſſus eſt*. in Manutiano vero; *ex*

Cicero ibid.

Cicero orat. IV. in Cat.

faſtis. at liber Egmondanus cum Beroaldino: *ex faſtis.* quibuſcum altera facit editio, hanc, ſuo more, interpretationem apponens; *id eſt libris per Sibyllam ſcriptis de faſtis Romanorum.* quamquam & in veteribus editionibus, & in manuſcriptis etiã hic additur; *Sibyllinis.* quod Ciceroni verbum reſtitui, aequum eſt. ineptum eſt veteris illius interpretis tribus locis gloſſema. quis neſcit? ſed tamen antiquam lectionem ſuo adiuuat ſuffragio. Quiſquis autem ille fuit, qui eiecta vera voce, alienam ſubſtituit, & gloſſemate Ciceronem inquinauit; Salluſtianorum verborum magis rationem, quam Ciceronianorum habere viſus eſt. ſic enim

Salluſtius bello Catilinario.

Salluſtius: *Eadem Galli fatentur; & Lentulum diſſimulantem coarguunt, praeter litteras, ſermonibus quos ille habere ſolitus erat ex libris Sibyllinis regnũ Romae tribus Cornelijs portendi; Cinnam atque Sullam antea, ſe tertium eſſe, cui fatum eſſet vrbis potiri. praeterea ab incenſo Capitolio illum eſſe viceſimum annum, quem ſaepe ex prodigijs haruſpices reſpondiſſent, bello ciuili cruentum fore.* eadem Appianus. Equidẽ ſi, *Faſtus*, veteri gloſſario aliud non eſt, quã ἡμερολόγιον, & Feſto Faſtorum libri appellantur, in quibus totius anni ſit deſcriptio: cum *Sibylla* ſuis libris, quicquid in ſingulos annos, imo paene dies vrbi Romae eſſet fatale, complecteretur: cur illi faſti nominari non potuerint, videre nequeo. neque parum intereſt an ſua cuique ſcriptori vox retineatur, an vero aliena obijciatur. Salluſtij autẽ verba, vt pleraq. illius omnia, Plutarchus ſuo more tranſſcripſit. de quo alibi etiam dicere memini. τοῦτον, inquit, de Lentulo, ὄντα τῇ φύσει τοιοῦτον, κεκινημένον ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα, προσδιέφθειραν ἐλπίσι κεναῖς

ψευδο-

ψευδομάντεις, καὶ γόητες, ἔπη πεπλασμένα καὶ χρησμοὺς ᾄδοντες. ὡς ἐκ τῶν σιβυλλείων, προδηλοῦντας. εἱμαρμένους εἶναι τῇ Ῥώμῃ Κορνηλίους τρεῖς μονάρχους. ὧν δύο μὲν ἤδη πεπληρωκέναι τὸ χρεὼν: Κίνναντε καὶ Σύλλαν: τρίτῳ δὲ λοιπῷ Κορνηλίῳ ἐκείνῳ φέροντα τὴν μοναρχίαν ἥκειν τὸν δαίμονα.

Edolare. Quintipor. Clodianus. gargaridare: Fors fortuna. duo Varronis fragmenta coniuncta. tria reſtituta:

CAPVT VII.

APVD Nonium Marcellum ex epiſtola Varronis ad Fufium, (ſic enim ſcribēdum moneo, non, *Fuſium*,) haec afferuntur: *Quinctiporis Clodicant foriae ac poemata eius gargaridans dices, o Fortuna, o Fors Fortuna*. quae verba ſi à Sphinge non ſunt; aenigmatis tamen ſpeciem prae ſe ferunt. quae tamen prius quam emendamus, adiungamus illis quaedam alia, quae ex eadem epiſtola idem adducit Nonius, & olim cum his, quae poſui, niſi vehementer iudicij fallor, cohaeſerunt. *Dij quaeſo Fors fortuna, quantis commoditatibus hunc diem*. quem vtrumque locum, ita perſcribendum & ſibi inuicem accommodandum iudico: *Quinctiporis Clodiani forias ac poemata gargaridans, dices: O Fortuna, o Fors Fortuna, quantis commoditatibus hunc diem!* pro, *Clodian*, ſiue, *clodicant*, ſcribo; *Clodiani*. rem ipſam huius facti mei auctorem dabo. Varro Quinctiporem Clodianum poemata ſua ſine vlla Muſa ſcripſiſſe affirmat. itaque iure forias appellat. verba eius

Nonius; gargaridians

Idem; Fors Fortuna.

idẽ, edolare. Bimarco ſunt: *Cum Quinctipor Clodianus tot comoedias ſine vlla fecerit Muſa: ego vnum libellum nõ edolem? vt ait Ennius.* hoc primum. deinde fragmẽtum à ſeipſo diuulſum in vnum conduxi. quod ex eadem vtrũque epiſtola afferatur; & pro, *dij quaeſo*, poſui, *dices o.* quod ſuperius ita legeretur; & facilis erroris eſſet occaſio, cum hoc modo librarij, quod in alijs non raro accidere meminimus, ſcripſiſſent: *diques o.* vnde illud, *di quaeſo*, promanauit. poſtremo illa Varronis, quae modo è Bimarco attuli, partim à me, partim à Iunio ſunt emẽdata; cũ ita vulgo legerentur: *Tot comoedias ſine vlla fecerimus.* à qua ſcriptura liber Elnonenſis non longẽ diſcedit; ita tamen vt verae lectionis argumentũ det. *Cum quinti pordolius tot comoedias ſine vlla fecerimus: ego vnum. &c. Quinctiporem* dixit eo modo, quo *Salluſtius* lib. III. hiſtoriarum *Caiporem*: Marciporem vero *Plinius* lib. XXXIII. cap. I. & *Quinctilianus* l. I. c. IV. & Feſtus. de quibus Priſcianus, *Antiqui*, inquit, *Publipor & Marcipor, pro, Publij puer & Marci puer dicebant: quae o non producũt, ſecundũ Probũ in obliquis caſibus.* Probus Catholicis; *Legi*, inquit, *vnũ nouo modo figuratũ apud Salluſtiũ, Publipor, Pupliporis. eſt enim quaſi propriũ.* Iam vero vt ex illo, *Clodian*, potius *Clodianus* facerem, quam, *Clodij*, litterarum me tractus & minima vocis mutatio impulerunt: praeſertim etiam cum hoc cognomẽ Romani iuris eſſe ſcirem. Salluſtius lib. IV. hiſt. *At Cn. Lentulus patriciae gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum ſtolidior an vanior, legem de pecunia, quã Sulla emptoribus bonorum remiſerat, exigenda, promulgauit.* Velim autem illud, *Gargaridians*, quid ſit,

Nonius

Nonius expoſuiſſet. vehementer enim vereor, ne librorum vitio deceptus, vt frequenter alias, Varronis verba non recte commemorarit; & ita potius Varro ſcripſerit: *Forias, ac poemata eius barbara ridens.* maxime cum in libro Elnonenſi ſit, *gargaridens*, & in alijs, *gargaridans*. quod equidem quin multis probaturus ſim, nihil dubito. Illud etiam nequeo praeterire, ſuperiora illa Varronis, apud Terentium reperiri: credibile vt ſit, aut inde Varronem eſſe mutuatum, aut aliud neſcio quid in Nonio monſtri latere. Terentius Phormyone:

O fortuna, o Fors fortuna, quãtis commoditatibus
Quam ſubito hero meo Antiphoni ope veſtra
onerastis hunc diem.

Legatus P R. P R. inſcriptiones veteres. Caeſari ſua aſſerta ſcriptura. gloſſema ex eo eiectum. Caeſar correctus.

CAPVT VIII.

NEGAT litteratus Iureconſultus, *Legatum P R. P R.* recte dici; eoſque, qui contra ſentiunt, grauiter reprehendit: & verba è Commentarijs Caeſaris, quae in vetuſtiſsimis & editionibus, & deſcriptis manu libris ita fere leguntur; *de tertia vigilia T. Labienum Legatum propraet. cum duabus legionibus & ijs ducibus qui iter cognouerant, ſummum montis iugum aſcendere iubet*: corrupta eſſe iudicat; atq. hunc in morem oportere ſcribi: *T. Labienum legatum propere cum duabus legionibus & ijs ducibus q. i. c. ſ. m. aſcendere iubet.* At ego ſexcentis, Latine loquor, grauiſsimorum ſcriptorũ teſtimonijs & locum Caeſaris recte ſe habere, & Comm̃et. de bello Gall. lib. I.

Roma-

Romanis, *Legatum propraet.* dici, paratus ſum docere. ſcriptorum vterer auctoritate, niſi vererer ne ille, eodem etiam genere, illorum libros emendãdos eſſe, reſpondere poſſet. Nũc, quod proximum eſt, quãdo ab illis teſtibus, velut de falſo ſuſpectis, deficimur; inſcriptionum & numiſmatum antiquati, hanc teſtimonij dicẽdi neceſsitatem imponamus. & primo quidẽ inſcriptiones aduocemus; quae cum de domo non producantur, vt numiſmata; nihil vetabit quominus interrogẽtur, & in hoc iudicio, maius etiam praeiudicium quã nummi afferre cenſeantur. prima eſt in Aequicolis:

SEX. TADIVS. SEX. F. VOL. LVSIVS. NEPOS. PAVLLINVS
PROCOS. SORTITVS. PROV. CRET. CYR. LEG. PROPR. PROV
AFRIC. PRAEF. FR. D. LEG. PR. PR. PROV. ASIAE. LEG. PR. PR. PROV
MAC. PRAET. CAND. AED. CVR. Q. PROV. PONTI. ET. BIT. TR. MIL. LEG
IIII. FE. X. VIR. STLI. IVD. VIII VIR. II. Q. Q.
MVLVIA. C. F. PLACIDA. MARITO. OPTIMO. ET. SIBI

altera Romae in D. Sebaſtiani.

LABERIO. L. F. AIM
COCCEIO. LEPIDO. PROC.
...RAETOR. TR. PL. QVAEST. LEG
ASIAE. LEG. PRO. PR. AFRICAE
MISSO. AD. PRINCIPEM. TRI. MIL.
LEG. XXII. PRIMIGENIAE

X. VIR.

X. VIR. STLIT. IVD.
APOLLONIVS. LIMENA
CYPRI

tertia eſt in agro Tiburtino:

C. CAESONIO. C. F. QVIR. MACRO. RVFINIANO
CONSVLARI. SODALI. AVGVSTALI. COMITI. IMP
SEVERI. ALEXANDRI. AVG. CVR. R. P. LANIVINORVM. II
PROCOS. PROV. AFRICAE. CVR. AQVAR. ET. MINIC
LEG. AVG. PR. PR. GERMAN. SVPERIORIS. CVR. ALVEI
TIBERIS. CVR. R. P. TEANENS. LEG. AVG. PR. PR. PROV.
LVSITAN. CVR R. P. TARRICINENS. PROCOS. PROV
ACHAIAE. LEG. LEG. VII. CLAVD. CVR. R. P. ASCVLAN
LEG. PROV. ASIAE. PR. LEG. PROV. BAETIC. TRIB. PL
QVAESTORI. PROV. NARBON. TRIB. LEG. I. ADIVTRIC
DONATO. DONIS. MILITARIBVS. A. DIVO. MARCO
III. VIR. CAPITALI
PATRI. DVLCISSIMO. ET. INCOMPARABILI
CAESONIVS. LVCILLVS. FILIVS
CONSVLARIS

accedat & quarta: ſicui fortaſſę ſuperiorum ſtatus quaeſtio moueatur, ea eſt Brixiae.

P. STA-

P. STATIO. P. F.
FAB. PAVLLO
POSTVMIO. IVNIORI
X. VIRO. STLITIB. IVDIC
TRIB. MIL. LEG. VII
GEM. FELIC.
VI. VIRO. EQVIT. ROMANOR
Q. PROVINC. AFRI. TRIB. PLEB.
PRAETOR. LEG. PR. PR.
PONT. ET. BITHYN. PRO. COS.
PROVINC. BAETICAE
TITVLO. VSVS.
D. D.

quincta haec erit pro teſte ſuperhumerario. quando enim cum acutiſsimo Ic. res eſt, cautio etiam ſuperflua non nocebit. eo autem interrogato, etſi infinitae produci poſſunt; (nihil enim in marmoribus frequentius) vlteriori tamen productioni ſponte nuntium remittam. exſtat Gambarae in ſummo templo:

P. STATIO. P. F.
FABIO. PAVLLO
POSTVM. IVNIORI
X. VIR. STLIT. IVDIC. TRIB. MIL
LEG. VII. GEM. FELIC. VI. VIRO
EQVIT. ROMAN. Q. PROVINC.
AFRIC. TRIB. PLEB. PRAETORI. LEGAT
PROPRAET. PONTI. ET. BITHYNIAE
PROCOS. PROVINCIAE. BAETIC
C. COMINIVS. AVFILFNVS
MINICIANVS
OPTIMO. ET. RARISSIMAE. FIDEI. AMICO

veniа-

veniamus ad nummos. quos, quamuis multos, recenſere, nihil eſſet negotij. duos ipſi vidimus argenteos. vni ab vna parte inciſus erat, *Terminus.* cũ hac inſcriptione; Q. METELLVS PIVS SCIP. ab altera parte, ſella curulis cum cornucopiae & bilance, atque hac inſcriptione: CRASS. IVN. LEG. PROPR., alterius nummi anterior pars habebat inter lituum & vrnam tropaeum, cum hac inſcriptione: Q. METELL. PIVS. SCIP. IMP. in poſteriore erat mater Deum turrita inter ſpicam & caduceum, cum inſcriptione: CRASSVS. IVN.. LEG. PROPR. quis eſt qui, his teſtibus auditis, non ſtatim pronunciabit rectam in Caeſaris ſcripturam, neque mutandam videri? niſi forte aliam idem Ic. & inſcriptionum illarum & nummorum interpretationem afferre poterit. Et quoniam nunc ſumus in Caeſare, aliũ eiuſdem imperatoris, melioris certe quam hiſtorici (aliorum aliter ſentiẽtium abominor inuidiã) locum, vt nunc in vulgatis & quibuſdam etiam calamo exaratis exemplaribus, ſi viris doctis credimus, corrupte legitur, indicemus. deinde vt eũ ex vetere Mediolanenſi legẽdum didicimus, ſubijciamus. *Tantus ſubito timor*, inquit Caeſar, *omnem exercitum occupauit, vt non mediocriter omnium mentes animoſquẻ perturbaret. Hic primum ortus eſt à tribunis militum, ab praefectis, reliquiſque, qui ex vrbe, amicitiae cauſſa, Caeſarem ſecuti, non magnum periculum miſerabantur; quod non magnum in re militari vſum habebant.* qui locus partim ex Vaticani libri ſcriptura, quam diligentiſsimus Fuluius Vrſinus indicauit, partim ex noſtro Mediolanenſi, ſic reſtituendus eſt; *Hic primum ortus eſt à tribunis*

bunis militum,ac praefectis,reliquiſque, qui ex vrbe amicitiae cauſſa, ſecuti Caeſarem non magnum in re militari vſum habebant. aliae ille voces, *periculum miſerabantur*, ab inferiore oratione, charta perperam, vt fit, librariorum vitio euoluta, in hunc locum aſcenderunt:neque tamen minus in inferiore illa oratione remanſeruut. omne autem illud, paulo etenim altius orationis membra repetenda ſunt, vt conſilij noſtri ſibi conſtet ratio, & pareat cuiuis emendatio: omne, inquam, illud ita ſcripſit hiſtoricus: *ſaepenumero ſeſe cum ijs congreſſos, ne vultum quidem atque aciem oculorum ferre potuiſſe. tantus ſubito timor omnem exercitum occupauit, vt non mediocriter omnium mentes animoſque perturbaret. Hic primum ortus eſt à tribunis militum,ac praefectis,reliquiſque,qui ex vrbe, amicitiae cauſſa, ſecuti Caeſarem, non magnum in re militari, vſum habebant: quorum alius alia cauſſa illata, quam ſibi ad proficiſcendum neceſſariam eſſe dicerent, petebant,vt eius voluntate diſcedere liceret. non nulli pudore adducti, vt timoris ſuſpicionem vitarent, remanebant. ij neque vultum fingere, neque interdum lacrimas tenere poterant; abditi in tabernaculis, aut ſuum fatum querebantur, aut commune periculum miſerabantur.* Haec Caeſar. in quibus corrigendis,ſi quas voces vel omiſi vel mutaui, nihil me praeter librorum auctoritatem feciſſe,omnibus teſtatum eſſe volo.

Mundus. Pylius. Magno maxima Pella. terrae vapor. pauos. tenuiſq. capillus. Naeuius, Valerius Flaccus, Manilius caſtigati.

CAPVT IX.

HOSPITIVM vitiorum & mendarum eſt Manilius. Vtinã lex olim Papia hoc in genere valuiſſet, & hoſpites huiuſcemodi, non tantũ vſu ciuitatis, ſed etiã talibus hoſpitijs excluſiſſet. nihil nunc eſſet neceſſe durã illam & inhumanam Lacedemoniorũ ξενηλασίαν renouare; & eos peregrinos, qui ſemel in ciuitatẽ atque adeo certas aedes ſunt admiſsi, ibique longo tempore habuerunt; nõ ſine tumultu magno eijcere. quod tamen, niſi paſsim fiet, propediem verendum erit, ne illi, numquam interpellati, eiuſmodi hoſpitijs nolint cedere, & ſe longiſsimi temporis praeſcriptione tueantur. tantumne? imo ne ſuae ditionis etiam proferant pomaeria. Ego ne ea res Manilio fraudi ſit, quantum in me erit, cauebo. multi latebunt, ſat ſcio, neque deprehendentur. veruntamẽ quicumque, vel aſtu, vel fraude, vel alio quouis modo denique, prodi poterunt; omnes ſtat extrudere: neque cuiuſquam miſereri certum eſt; maxime cum illi ciues ingenuos eiecerint, & ſe in eorũ locum ſubrogarint. verſus Manilij ſunt:

An fortes animae, dignataque nomina caelo,
Corporibus reſoluta ſuis, terraeque remiſſa Manilius lib. I. verſ.
Huc migrant ex orbe? ſuumque habitantia caelum IↃCCLXI
Aethereos viuunt annos, mundoque fruuntur?
Atque hic Aeacidas, hic & veneramur Atridas,
Tydideque ferum, terraeque mariſque triumphis

Naturae

Naturae victorem Ithacum, filiumque ſenecta
Inſignem triplici, Danaumque ad Pergama reges
Caſtra ducũ & caeli, victamq. ſub Hectore Troiã.

& priores quidem illos recte imitatus eſt doctus, *Carinorum impp.* temporibus poeta M. Aurelius Nemeſianus, Bucolicis:

Nemeſianus eclog. 1.

Quem nunc emeritae permenſum tempora vitae
Secreti pars orbis habet, munduſque piorum.

& paullo poſt:

Nam ſi ſublimes animae caeleſtia templa
Sidereaſque colunt ſedes, mundoque fruuntur.

ſic enim, *mundum*, Lucretium, Ciceronem, alios veteres ſcriptores & hũc ipſum Manilium, accepiſſe, olim, prioribus illis ad Valerium Flaccum ſcholijs, quae mihi puero exciderunt, monui: & Valerianos ea de re verſus emendaui. quos quoniam à pleriſque etiamnum vitioſe ſcribi, & parum intelligi video, libet eorum emendationem his etiã Antiquis conſignatã, poſteris relinquere; ſi forte commentarium Valerianum numquam perpolire dabitur. eſt autem oratio Iouis ad Herculem & fratres Tyndareos:

Valerius Flaccus lib. Argon. 1.

Tendite in aſtra viri. me primum regia mundo
Iapeti poſt bella, truces Phlegraeque labores
Impoſuit. durum vobis iter & graue caeli
Inſtitui. ſic ecce meus, ſic orbe peracto
Liber, & expertus terras remeauit Apollo.

ſed iam ad Manilium. in cuius verſibus prioribus diſtinctionum vitia, quae ſuſtulimus, nolumus indicare. ſatis ea cuiuis videre volenti ſeſe aperient. in poſterioribus vero odorari mihi videor, neſcio quid exoticum latere. quis eſt enim ille *Silius?* aut, vt in alijs eſt, vtrobique repugnante

ſyllaba

ſyllaba, *Ilius?* certe peregrinus. itaque lege Papia eijciatur & eius in locum reſtituatur, *Pylius*. Neſtorem enim triſaeclem, Pylium fuiſſe, qui Homeri, aliorumque antiquorum poetarũ teſtimonio non cognouit, ex illo ſaltem Ouidiano diſcat carmine:

Nos Pylon, antiqui Neleïa Neſtoris arua, Epiſt. I. Herod.
Miſimus: incerta eſt fama remiſſa Pylo.

ſequitur in eodem Manilio:

—nec te Mauortia virgo Ibid verſ. IↃCCLXX
Praeteream, regeſque alios quos Graecia miſit,
Atque Aſiae gentes, & magno maxima bello.

& hic quiddam irreptitium eſt: neque vllo vmquam ſenatuſconſulto, aut plebiſſcito in hanc ciuitatem receptum: quod tamen nõ ita deliteſcit, quin facile ſe prodi patiatur. eſt enim in poſtremis illis verbis. quae, vt nunc leguntur, ſententia omni carent, niſi ego ipſe forte ſenſum communem non habeo. nam & eos qui, per magnum bellum, *Troianum*, intelligunt, & illos qui de magno Scipione aut Pompeio poetam loqui volũt, ſatius erat porcos ſacres ſinceros, vt Comicus eſt ſermo, ſibi nummo comparare, eoſque Larum matri immolare. igitur ſcribe:

Atque Aſiae gentes, & Magno maxima Pella.

de Alexandro Magno loquitur. de quo illud etiã Iuuenalis eſt:

Vnus Pellaeo iuueni non ſufficit orbis.

quae emendatio magnam probationem opus non habet. mox:

Terraeque pauor comprenditur igni. Manilius ibid. verſ. IↃCCC XXXV.

emenda:

Terrae vapor & comprenditur igni.

ſed facile ea vox alteri illi occupati loci gratiam faciet,neq.vllam illi cõtrouerſiam mouebit,ſi meminerit mutuiter hoc factũ eſſe; & alibi ſe in alterius illius ſedem migraſſe.quod dico,in Naeuio eſt; vbi,*vapos*,pro,*pauos*,ſcribitur. Naeuius Lycurgo:*iam ibi nos implicant aduenientes timos pauoſque.* Nonius;vapos. doctiſsimus Iunius & conlector Lucretiani indicis,dum ſcribunt,*timos Panos*,& de *Panico timore*, accipiunt;fruſtra ſunt.quod,dum illud, *implicant*, attente conſiderabunt, numquam mihi eripient quin verum eſſe exiſtimem.

paullo poſt Manilius:

Ibid. verſ. IↃCCC XLI.

Flamma comas imitata volat;tenueſq.capillos
Diffuſos radijs ardentibus explicat ignes.

ſcribo,& poetam ipſum ſcripſiſſe affirmo:

—tenuiſque capillus
Diffuſos radijs ardentibus explicat ignes.

ſed hoc tempore in iſtos ſatis erit ſaeuijſſe. alias alios infeſte infeſtabimus.

Nugas.percontat.Naeuius,& Varro apud Nonium è vetere libro caſtigati.

CAPVT. X.

INFINITA & prope omnia M.Varronis omnium Romanorum,adde etiam Graecorũ,doctiſsimi nobis ſcripta perierunt.quae ſi exſtarent; nihil eſſet neceſſe tantum ſtudium in inueſtigãda antiquitate ponere; aut alioqui in tanta veteris Romanae reip. ignoratione & tenebris verſari. Quid enim ſacrum pro fanum; quid domi, militiae geſtum;quid Romanum,externum;quod ille diuinis

diuinis litterarum monumentis conſignatum nõ reliquit? Optandum eſſet certe, quando vt integris quidem aliquando illius fruamur libris ne ſperari quidem poteſt, vnum tandem aliquem exſiſtere, qui ea quae nobis ſeu fors, ſeu Deus aliquis librorum fragmenta ſupereſſe voluit, quaſi pauculas ex ingenti naufragio tabellas colligeret; & vnum in corpus componeret. eſſet cur leuius eam rerum praeſtantiſsimarum iacturam ferre deberemus. quod dum exſpectatur vt fiat; vnumquemque eorum, qui vel ingenio abũdant & doctrina, vel à veterum grammaticorum copia ſunt parati, quicquid ad diuini illius ſcriptoris illuſtrationem pertinere poteſt, in medium aequũ eſt afferre. Nos ſane, vt alios, quibus & maius otiũ, & amplius ad eam rem conficiendam in eruditione eſt adiumentum, exemplo noſtro prouocemus, ſaepe antehac Varronis ſcripta emendauimus; idem non raro poſterius, quotieſcumque occaſio dabit, facturi. Itaque & nunc locum ex quadam Menippaea proferemus, & , vt Varro ſcripſit, ſcribendũ docebimus: Varro Ephebo περὶ ἐμμονῆς. *Crede mihi, plures dominos ſerui comedere quam canes. quod ſi Actaeon occupaſſet, & ipſe prius ſuos canes comediſſet, & non negaſſet; ſaltatoribus in theatro fieret.* illud, *non negaſſet*, verba & ſententiam Varronis manifeſte corrumpit. deinde quid eſt, *ſaltatoribus in theatro fieri?* ſed ne longum faciam; cum de vitio cõſtet, emendationem noſtram proponamus. quam veram certam eſſe omnes iuxta mecum fatebimini. ſcripſit Varro: *Crede mihi plures dominos ſerui comedere, quam canes. quod ſi Actaeon occupaſſet, & ipſe prius ſuos canes comediſſet, non* Nonius, occupare.

nugas ſaltatoribus in theatro fieret.nugas,quod huic loco deprauando fuit,itidẽ vt,*nugax*,dixiſſe veteres,Cariſius & Priſcianus ſunt auctores. Priſcianus lib.v. *Inueniuntur tamen alia quoque propria in formam gentilium prolata, vt Antias Hiſtoricus, & monoſyllaba, as,aſſis, mas,maris, vas maſculinum vadis,vas neutrum vaſis,& hoc fas,nefas, nugas etiã commune generis.*Cariſius lib.1. *Cum ergo omnia genitiuo diuerſe efferuntur,vas vadis,mas maris, as aſſis; neutralia quidem duo, ſed indeclinabilia, vt hoc fas huius fas, nefas, nugas. hoc licet indeclinabile ſit, tamen commune trium generum hic & haec & hoc nugas.* idem poſt. *ſunt quaedam nomina tota in declinatione & ſingulari & plurali monoptota. in quibus & communia trium generum ſunt aut maſculini, feminini,& neutri,nequã,frugis,nihili & nugas.*& alibi Comminianus vetus Grammaticus: *Ablatiuus caſus ſingularis quinque vocalibus terminatur, a. e. i. o. v. ſemiuocalibus duabus. m. & s. exceptis pronominibus, vt ab eodem, & ab hoc, & nominibus appellatiuis monoptotis,vt,nequam,nugas.* quas grãmaticorum ineptias prolixius commemorauimus, quod verbum hactenum obſcurum, in lucẽ iam primi reuocamus.recte ſane Gloſſarius Latines,*nugas*,ςαπρὸς,ἀσελγής. & Graecus,ςαπρὸς, *nugatorius,nugax,foedus*. Neſcio vero an non in Varrone rectius ſcriberetur: *Plures canes dominos comedere quam ſerui.*quod ipſa ſententia,ſi propius inſpicitur, poſcere videbitur. nolo tamen in re ambigua quicquam aſſeuerare: praeſertim cum liber Elnonenſis,in quo illud,*nugas*, ſcriptum reperi;vulgari ſcripturae ſuffragetur. E quo eodem libro inſignem quendam Naeuij locum turpiter depra-

deprauatum, nunc emendabo: *Naeuius libri Poenici* lib. II. *Blande & docte percontet Ennius, quo pacto Troiam vrbem reliquiſſet*. nomen Ennij, qui aetate Naeuio fuit poſterior, & ab hiſtoria Paenica alienus, inducendum, & aliam neſcio quam vocem eius vicem reponendum, recte vidit *Lipſius*. qui ſane vir doctiſsimus coniectura erudita mehercule & ingenioſa, atque adeo, abſque veterum librorum indicio eſſet, vera, emendandum cenſuit: *Blande & docte precontat em.* & de Aenaea à Didone excepto voluit intelligi. quae quidem loci Naeuiani eſt ſententia: verba non item. ſcripſit Naeuius: *Blande & docte percontat Aenaeam quo pacto Troiam vrbem liquerit*. Hadrianus, dum vno apud Nonium loco vulgatam lectionem ſeruat; altero, Nonius; percontat. & ſli queuit.

Blande & docte percontaris
Teneſque pacto quo Troiam vrbem liquerit,

ſcribendum ſuſpicatur: vehementer fallitur. Nonius enim, *percontat*, in eo agnoſcit. deinde haec libri Elnonenſis eſt ſcriptura. quod Iunium noſtrum, qui eodem alicubi videtur vſus libro, non vidiſſe miror.

Statius Papinius Achilleide, de ſcriptura veterum librorum, reſtitutus.

CAPVT XI.

LVBET hic paullulum à ſollenni illo inſtituto meo deflectere, & Statij Papinij locum quendam, à varijs neque leuiter eruditis hominibus, quales fuerunt Turnebus, Iunius, Canterus, tentatum, perſanare, & perſanatum proponere.

neque tamen vllam medicinae adhibitae rationem dabo, aut loca affecta indicabo. tãtum, quod dixi, morbum tollam. & id quidem omne antiquis codicibus, ad quos ſæpe prouoco, teſtibus, imo auctoribus fiet. Iam itaque Achillem ipſum ſua facta, paullo quam ante politius narrantem audiamus.

Statius extremo Achil

Iamque & ad enſiferos, vicina pube, tumultus
Aptabar. nec me vlla feri Mauortis imago
Praeterijt. didici quo Paeones arma rotatu,
Maſſagetae quo geſa rotent; quo turbine caeſtum
Sauromatae, falcemque Getes, arcumque Gelonus
Tenderet; & flexae Balearicus actor habenae
Quo ſuſpenſa trahens libraret vulnera tortu,
Incluſum quotiens diſcingeret aëra gyro.
Vix memorem cunctos, & ſi modo geſſimus, actus.
Nunc docet ingenti ſaltu me iungere foſſas,
Nunc caput aërij ſcandentem prendere montis,
Quo fugitur per plana gradu: ſimulacraq. pugnae,
Excipere immiſſos, curuato vmbone, molares;
Ardenteſque intrare caſas; peditemque volantes
Siſtere quadriiugos. memini, rapidiſſimus ibat
Imbribus aſſiduis paſtus, niuibuſque ſolutis
Sperchios, vulſaſque trabes & ſaxa ferebat:
Cũ me ille immiſſum, qua ſaeuior impetus vndae,
Stare iubet contra, tumidoſque repellere fluctus,
Quos vix ipſe gradu totiens obſtante tuliſſet.
Stabam equidem; nec me referebat concitus amnis
Et latae caligo viae.

Hoc in corpore deformitates, quas ſuſtuli, & cicatrices quas obduxi, ipſa membra numero longe ſuperant. quales autem illae ſint, & qua parte corporis, ſi qui proprius noſſe deſiderat; totum

corpus

corpus excutiat neceſſe eſt; & id, quod dico, verũ eſſe, numquam infitiabitur.

Aliud Phauorinum, quam vulgo exiſtimetur, de verſu quodam Virgiliano ſenſiſſe videri: eamque in rem caput quoddam Agellij emendatum.

CAPVT XII.

VERSVS iſtos ex Georgicis Virgilij,

At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro,

Higenus ita ſcribebat:

—& ora
Triſtitia tentantum ſenſu torquebit amaror.

contra tamen Phauorinum philoſophum nobilẽ ſenſiſſe, & ei vocis illius inſolentiam diſplicuiſſe, in vulgus creditum eſt. idque ex verbis Agellij vehemẽter corruptis. quae nõ vt publicata ſunt, ſed vt in vetuſtioribus libris perſcripta inuenio, in mediũ proferã: ſimul totũ illud Agellij caput, cognoſcẽdae Phauorini ſentẽtiae, emendabo. *Higenus*, inquit Agellius, *non hercle ignobilis grãmaticus in commentarijs, quae in Virgilium fecit, confirmat & perſeuerat, non hoc à Virgilio relictum: ſed quod ipſe inuenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilij;*

—& ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.

Neque id ſoli Higeno, ſed doctis etiam quibuſdã viris complacitum: quoniam videtur abſurde dici; ſapor ſenſu amaro torquet; cum ipſe, inquiunt, ſapor ſenſus ſit, non alium in ſemet ipſo ſenſum habeat: ac

perinde ſit, quaſi dicatur; ſenſus ſenſu amaro torquet. ſed enim cum Phauorino Higeni commentarium legiſſem; atque illi ſtatim diſplicita eſſet inſolentia & inſuauitas illius;

—Senſu torquebit amaro:

riſit, & Iouem lapidem, inquit, quod ſanctiſſimum iuſiurandum eſt habitum, paratus ſum ego iurare, Virgilium hoc numquam ſcripſiſſe; ſed Higenum ego dicere verũ arbitror. non enim primus finxit hoc verbum Virgilius inſolenter; ſed in carminibus Lucretij inuentum eſt: nec aſpernatus eſt auctoritatem poetae, ingenio & facundia praecellentis. verba ex. iv. Lucretij haec ſunt:

Denique in os ſalſi venit humor ſaepe ſaporis,
Cum mare verſamur propter: dilutaque contra
Cum tuimur miſceri abſynthia; tangit amaror.

Non verba autem ſola, ſed verſus prope totos, & locos quoque Lucretij plurimos ſectatum eſſe Virgilium videmus. Quibus verbis, ita à me emendatis, efficitur, vt & Phauorinus ſententiam Higeni probarit; & hic Agellij in iudicando partes ſint nullae. vtrumque contra iudicium, certe praeter opinionem omnium eorum, qui hactenus Agellium legerunt, aut de illis Virgilij carminibus diſſeruerunt.

Capularis. defloccare. Nonius duobus locis, & Plautus in fragmentis correcti.

CAPVT XIII.

QVI M. Plauto, comico Latiniſsimo, &, quod vel inuidente Horatio dixerim, feſtiuiſsimo, ſua fragmenta collegerunt, eaque illis,

quae hodie exſtant, comoedijs ſubiecerunt; ſane quam negligenter in eo videntur fuiſſe. primum enim, multa, quae Plauti non ſunt, Plauto dederunt. deinde ea, quae paucisſimis litteris, ſciolorum vitio, immutatis, etiamnum in ſcriptis Plautinis reperiuntur, pro fragmentis habuêrunt. poſtremo, illa ipſa librorum reuera Plauti fragmenta, adeo corrupta, & turpibus maculis inquinata, nobis reliquerunt; vt non magni ſane retulerit, ea vel omnino perijſſe, vel ita deprauata iniuriae tēporis ſuperfuiſſe. nos medij illius generis ſex ſeptem exempla in ſcholijs Vegetianis dedimus. ſingulorum extremorum, ſingula nunc dabimus. Et prioris quidem illud erit, quod in Milite Plautina, neſcio quo loco, haec verba deſiderari, *capulo proximus*, ijdem illi nuper annotarunt. decepit eos nimirum praua verborum Nonij ſcriptura. cuius interpretationem pro verbis Plautinis non recte acceperunt. Cum enim Marcellus hos verſus Plauti, qui in Milite ſunt, attuliſſet: *Scena; Cohibete.*

Quid ais tu? itane ego tibi videor oppido Acheronticus,

Tam capularis?

(ſic enim Nonium eos verſus poſuiſſe, editionum veterum indicio cognoſcimus.) continuo ſubiecit; *id eſt, capulo proximus*: eam videlicet verbi illius explicationem ponēs. hinc mutatione prope nulla cum in Nonio legeretur; *idem capulo proximus*: Nonij verba, vt fragmentum, attribuerunt comico. de quo errorum genere frequēter in Codice Iuſtinianeo dicēdum erit. Seruius certe paene geminam Plautinorum verſuum interpretationem dedit, cum ita ſcriberet: *Plautus dixit, capu-* *Nonius; capulum.* *Seruius lib. Aeneid. XI*

capularis ſenex, id eſt, vicinus capulo, qui dictus capulus, ab eo quod corpus capiat. Ad illa etiam Plauti verba hanc ſuam explicationem Sex. Pompeius, opinor, accommodauit: *Capulum & manubrium gladij vocatur; & id quo mortui efferuntur. vtrumque à capiendo dictum. ſane à capulo fit capularis.* Tranſeamus nunc ad alterum illud genus negligentiae, quo fragmenta ipſa, quae leuiſsima opera poterant emendari, vitioſiſsima tamen adſcripſerũt. in quibus illud primum occurrit, quod è Caſina videtur excidiſſe.

Nonius; defloccare.

Perij; flacco habebit iam illic homo lumbos meos.

quod, etſi vehementer eſt corruptum, nullius tamen artis fuerit, emendare, praeſertim ſi Noniana verba preſsius examinentur. quare iuuat, vt edita ſunt, apponere; &, ſecundum illud, appoſita emendare. *Deflaccare*, inquit Nonius, *eſt atterere, tractum à veſtibus ſine flacco.* Plautus Caſina:

Perij, flacco habebit iam illic homo lumbos meos.

emendo:

Defloccare, eſt atterere: tractum à veſtibus ſine flocco. Plautus Caſina:

Perij: defloccabit iam illic homo lumbos meos.

cuius ſane caſtigationis elegantiam, & tralationis venuſtatem, nemo non ſentiet, qui illum linguae & elegantiae in verbis latinae principem vel primoribus labijs deguſtauerit: id eſt, paululũ ſapere ſupra paedagogorum iudicium occoeperit. Verſus autẽ Plautinus vbi in Caſina locũ habere poſſit, diu anxie quaeſiui; &, quod eſt peius, operam perdidi. plurima enim ex ea excidiſſe fabula, ſatis magno

magno nobis argumento ſunt, quae vir clariſsimus,& ſingulari quodam reip.bono, & D. O. M. in noſtram aetatem beneficio, ad eruendos è ſitu & in lucem proferendos optimos quoſque ſcriptores natus Ioannes Sambucus, in Plantiniana editione praeſtitit.

Liber Manilij primus percurritur: & compluria omnis generis errata ab eo auferuntur.

CAPVT XIV.

PERCVRRAM leuiter hoc capite primum Manilij librum, &, vt quidque in eo mihi ſeſe offeret minimum maximum, quod quidẽ ad illius illuſtrationem vel emendationem pertinere poſſe videbitur, huic chartae illinam. Ac ſtatim quidem initio, his verſibus;

Nũc mihi tu Caeſar, patriae princepſque paterq. Manil.li.1. verſ. VII.
Qui regis Auguſtis parentem legibus orbem,
Conceſſumque patri mundum Deus ipſe mereris,
Das animum; vireſque facis ad tanta canendum:

nimis tenue & vulgare vitium omnes hactenus editiones inſedit. quod ni ita eſſet; & vel vnus liber exſtaret, à quo illud abeſſet; numquã eam operam mihi ſumendam arbitrarer, vt vel verbo monerem. ſcribendum itaque, poſcẽte ſententia, verſu primo:

Hunc mihi tu Caeſar patriae princepſq. paterque.

& mox, iubente libro Gemblacenſi:

—Vireſque facis ad tanta canenda.

priorem quidem errorem illum in omnibus omnium ſcriptorum libris valde vbique frequentẽ

eſſe,

eſſe, iam olim ad Valerium Flaccum annotauimus,& quibuſdam locis ſuſtulimus. mox:

Iam propiuſque fauet mūdus ſcrutantibus ipſum,

Ibi.vers.XI *Et rapit aetherios per carmina pandere ſenſus.*

ſcribe de veteris libri conſilio,

Et cupit aetherios per carmina pandere ſenſus.

erunt, ſcio, quibus prius illud magis probabitur, & retinendum videbitur: quibus ego aliud praeter manuſcriptae lectionis auctoritatem, quod opponam,nihil habeo.

Ibi.XXXII non multo poſt:

—vnumque ſub orbem
Et per inane ſuis parentia finibus aſtra,
Nominaque & curſus ſignorum,pandere vires.

ſcribe, niſi ſententiam his verbis nullam vis ſubeſſe;

—imumque ſub orbem
Et per inane ſuis parentia finibus aſtra,
Nominaque,& curſus ſignorum,pondera,vires.

deinde:

Ibid.verſ. XL. *Naturaeque dedit vires,ſeque ipſa recluſit,*
Regalis animum primum dignata mouere,
Proxima tangentes rerum faſtigia caelo.
Quae domuere feras gentes oriente ſub ipſo,
Quas ferat Euphrates,in quas & Nilus inundat,
Qua mundus redit,& nigras ſuperuolat vrbes.

quatuor maculas, in quibus mens horum verſuū occultatur,& paene obruitur,ſuſtuleris,ſi hunc in morem emendaueris:

Et natura dedit vires,ſeque ipſa recluſit;
Regales animos primum dignata mouere,
Proxima tangentes rerum faſtigia caelo.
Quae domuere feras gentes Oriente ſub ipſo,

Quas

Quas ſecat Euphrates, in quas & Nilus inundat,
Qua mundus redit, & nigras ſupereuolat vrbes.
quibus iam nihil purius, nihil terſius. parum eſt, quod pro vulgatis illis.

Officio iunxere Deum, &, *Hi tătum nouere decus*; ſcribendum moneo:

Officio vinxere Deum: &, *Hi tătum mouere decus*. illud autem ne ſine ſcelere quidem reticere poſſum, quod ijs, qui interuallo non nimium longo conſequuntur, verſibus, poetam à ſeipſo facit diſſentire; certe aliud, quam ſentiat, loqui. verſus ſunt: *Ibid. verſ. LXVI.*

Nam rudis ante illos nullo diſcrimine vita,
In ſpeciem conuerſa operum ratione carebat,
Et ſtupefacta nouo pendebat lumine mundi,
Tum velut amiſſis maerens, tum laeta renatis
Sideribus: varioſque dies, incertaque noctis
Tempora, nec ſimiles vmbras nec ſole regreſſo
Iam propiore ſuis poterant diſcernere cauſſis.

operae eſt videre, quam res puſilla omnem clariſsimi illius carminis lucem offuſcarit; & quam illi vmbram magnam vox minima obduxerit. volebat Manilius primam illam rudem aetatem, & quaſi mundi infantiam admiratam fuiſſe, neque rationem inuenire potuiſſe, cur non eaſdem vmbras efficeret ſol ſi nobis eſſet vicinior, quas ſi longius abeſſet. quam ſententiam verſus illi efficient, ſi legerimus:

—nec ſimiles vmbras iam ſole regreſſo,
Iam propiore ſuis poterant diſcernere cauſſis.

mox: *Ibid. verſ. LXXV.*

Tumque in deſertis habitabat montibus aurum:
Ignotuſque nouos pontus ſubduxerat orbes.

eadem,

eadem, minimae vocis immutatio etiam hic vitij culpam ſuſtinet. ſcripſit poeta:

Ignotuſque nouos pontus ſubduxerat orbes.

tale ferè eſt illud Albinouani apud Senecam, de Oceano ad eam diem non nauigato:

Quid ſacras violamus aquas, Diuumque quietas
Turbamus ſedes?

ſequitur:

Ibid. verſ. LXXVII. *—ſed quiſque ſatis ſe noſſe putabat.*

recta videri poterat ſcriptura, niſi verſus huic proximus,

Sed cum longa dies acuit mortalia corda,

nonnullam vitij ſuſpicionem inijceret: eamque liber Gemblacenſis in nobis probaret. in quo eſt:

Nec vitam pelago, nec ventis credere vota
Audebant; ſe quiſque ſatis nouiſſe putabant.

Ibid. verſ. LXXXIII ſubinde:

Et quaecunque ſagax tentando repperit vſus;

lege, ſi vis carmen proximum cum iſto recte cohaerere:

Et quodcunque ſagax tentando repperit vſus,
In commune bonum commentum laeta dederunt.

Manilium è manibus depono, ſi prius duas in eo maculas eluero: vnam, quae Maniliani carminis venuſtatem corrumpit; alteram quae etiam ſententiam euertit. illa quidem hoc in verſu eſt;

Semper enim ex alijs alios proſeminat vſus:

Ibid. verſ. XC. cum ſcribi debeat;

Semper enim ex alijs alia proſeminat vſus.

haec vero in iſtis:

Ibid. XCI. *Nec vulgata canam: volucrum praedicere linguas,*
Conſultare fibras, & rumpere vocibus angues.

emenda:

emenda:

Ne vulgata canam. linguas didicere volucrum,
Conſultare fibras & rumpere vocibus angues.

quarum emendationum rationes quaerat qui volet. mihi quidem ita certae videntur eſſe, vt ſuperuacaneum ſit ea de re quicquam addere.

De duum locorum Varronis & aliquot Nonij reſtitutione coniectura.

CAPVT XV.

ETSI ab omni illa veteres ſcriptores emendandi ratione, quae ſola doctorum hominum coniectura & opinione conſtat, ſemper natura mea vehementer abhorrui, quod eam magnis illis heroibus, Hermolao Barbaro, Angelo Politiano, Hadriano Turnebo, qui litteras Barbarorum iniuria prope ſepultas, principes excitarunt, & quibuſdam etiam amicis meis praeſtātibus quidē memoria & ingenioſis hominibus raro feliciter cadere meminiſſem: ſentio tamē nō nullas me his *Antiquis* meis coniecturas inſperſiſſe, quibus, vereor, efficietur, vt amplius aliquid libri titulo, quam re ipſa efficere potuerim, promiſiſſe videar. aliter omnino, atque Catoni accidiſſe legimus; cuius Originum titulus, à rerum P. R. ijs libris explicatarum magnitudine, longe ſuperatur. Neque tamen mihi temperare poſſum, quin hoc etiam capite de duobus locis Varronianis opinionem meam, quando à manuſcriptis libris hic deficimur, teſtatàm ſcripto relinquam.

Et prior

Nonius, puellos.

Et prior quidē eſt in ſatyra Menippaea, quae inſcribitur; Teſtamentum περὶ διαθηκῶν. *Sic ille puellus Veneris repente Vado cecidit cruentis olim*. vbi Iunius ſcribendum putauit, *fato cecidit*; longius etiam nos à vera ſcriptura ſeducens. Ego, etſi artem hariolandi non didicerim, tamen hoc loco hariolari neceſſe habeo. ſi rem non tāgo, cauſam non dico, quin eodem loco cenſear, quo illi, qui

Sibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam.

Primum itaque illud, *repente*, vitij manifeſtum eſt; & eius vicem minima variatione ſcribendum, *apri dente*, deinde in, *Vado*, nullus eſt error, niſi quod eius capiti neſcio vnde, aliena adhaeret littera: quam ſi ſuſtuleris, verba Varronis, vti olim fuerunt, conſtitueris. ſic enim haud dubie ſcriſit Varro.

Sic ille puellus Veneris apri dente Ado cecidit cruentus olim.

Adonem vocat, qui alijs eſt, *Adonis*: mutatione in huiuſmodi nominibus, & apud Graecos & apud Latinos, valde frequenti. Fabula autem de Adonide, quem Venus amauerit, & quem aper occiderit, ijs tantum eſt ignota, qui, litteris relictis, ad ſophiſtarum ſcholas tranſierunt. Alter locus eſt in

Nonius, dominus. cōmittere, maturum.

Eumenidibus, *Endymionibus*, aut *Eudaemonibus*. neque enim ea de re certo ſtatuere potui, cum tribus apud Nonium locis tres etiā diuerſae ſint ſcripturae. Verba tamen ſunt: *Diſcumbimus muſſati: Dominus matura oua ad cenam committit*. ſic hunc locum varie antea deprauatum primus correxit doctiſsimus Stephanus, eumque ſecutus, apud Nonium, Iunius. Stephanus tamen illud, *muſſati*, vt de vitio ſuſpectum eijcere, & ſi quod

in vocibus; maturum, &, dominus.

verbum

verbum magis idoneum inueniſſet, in eius locũ ſubrogare cogitabat. ego vero lectionis eius, quae alibi eſt in Nonio, ductum ſecutus videor affirmare poſſe Varronem ſcripſiſſe: *Diſcumbimus multi: tum Dominus matura oua ad cenam committit.* *in voce, committere.* nam vetus haec eſt ſcriptura: *Diſcumbimus multitudo minus matura oua ad cenam committitis.* & quibuſdam in libris, *multi*, pro, *multitudo*, ſcribi alij annotarunt. vnde vtraque ſeruata voce recte mihi ſcripſiſſe videor; *multi: tum dominus.* quã emendationem ijs, qui Varronem frequentes in manibus habuerunt, me probaturum non diffido. Ne vero hoc caput nihil habeat certi, & omnia arbitraria; alium Nonij locum adducam, &, de ſcriptura libri Elnonenſis, corrigam. *Quoniam* inquit Nonius, *nonnulli veterum, pro eo quod protinus eſt, protinam vel protinis conuerterunt, exempla de his neceſſario decerpenda ſunt. Afranius Epiſtola commiſſa: Tum protenis recta domum digredimur.* *Nonius, protinus.* emenda: *Afranius Epiſtola: Commiſſatum protenis recta domum digredimur.* Epiſtolam enim Afranij non tantum Nonius, ſed etiam Feſtus agnoſcit. *Feſtus, quid niſi, & Tyria maria.*

Xantippus Lacedemoniorum dux. ταχτικοὶ. *Vegetius lib. iii. mendis aliquammultis liberatus.*

CAPVT XVI.

XANTIPPVM ducem Lacedemonium, ab Aſdrubale Carthaginienſibus auxilio contra Romanos accerſitum, magno illis ad victoriã momento fuiſſe, ſub annum vrbis conditae, ꝺ ꝺ xcviii, Polybius & alij tradiderũt. Quod etiam

K Rena-

Renatus Vegetius, de militari Lacedemoniorum diſciplina diſſerens, elegáter explicauit; niſi quaedam grauiſsima in ſcriptis illius vitia, omné ſententiam peturbarent, &, ne à nobis intelligantur, impedirent. verba ſunt: *Quantum autem in proelijs Lacedemoniorum diſciplina profuerit; vt omittam ceteros, Xantippi declaratur exemplo: qui Attiliũ Regulum, Romanumque exercitum ſaepe victorem cum Carthaginienſibus, non virtute, ſed artis ſolo fera auxilio, proſtratis exercitibus, coepit ac domuit; vnoque congreſſu triumphans bellum omne confecit.* in quibus illud non ſatis expeditum eſt, quid ſit; *artis ſolo fera auxilio.* nam ſi quis emendandum arbitrabitur, *artis ſolo fere auxilio*, quod huic ſcripturae proximum eſt; neſcio quomodo mihi quidem nõ ſatis magnam Latini ſermonis rationẽ habere videbitur. neque enim Latini dicere conſueuerunt, Romanos victores fuiſſe cũ Carthaginiẽſibus, ſed potius Carthaginienſiũ, vel de Carthaginiẽſibus. quare locũ, vt in libris antiquiſsimis inuenio, adſcribam; & eorũ ſcriptura, veluti penicillo, huius ſcriptoris, quẽ ego iure maximi facio, vulnera detergebo. eſt itaque in illis: *Quantum in proelijs Lacedemoniorum diſciplina profuerit, vt omittam cetera, Xantippi declaratur exemplo: qui Attilium Regulum, Romanumque exercitum ſaepe victorem, cũ Carthaginienſibus non virtute ſed arte ſolus ferret auxilium, proſtratis exercitibus, cepit ac domuit: vnoque congreſſu triumphans bellum omne confecit.* haec ille. qua de re Valerius quoque Maximus ita ſcribit: *M. Atilius Regulus, ex victore ſpecioſiſſimo, inſidijs Aſdrubalis & Xantippi Lacedemoniorum ducis, ad miſerabilem captiui fortunam deductus, ac miſſus*

Vegetius li. 3. de re mili.

Li. 1. ca. 1

miſſus ad S. P. Q. R. Legatus, vt ex ſe & vno & ſene complures Poenorum iuuenes penſarentur, in contrarium dato conſilio Carthaginem repetijt; non ignarus ad quam crudeles, quamque etiam merito ſibi infeſtos hoſtes reuerteretur. Illud etiam non recte eodem apud Vegetium libro ſcribitur: *Athenienſes & Lacedemonios, ac Macedonas rerum potitos priſci teſtantur annales.* quod erit elegantius & rectius ſe habebit, ſi ex eodem libro ſcripſerimus: *Athenienſes & Lacedemonios ante Macedonas rerum potitos priſci loquuntur annales.* pergamus porro, quicquid eſt vitiorum eadem illa praefatione, tollere; & lectionem librorum calamo exaratorum proferamus. *Lacedemonij artem praeliorum ſcripſiſſe firmantur, vſque eo, vt rem militarem, quae virtute ſola, vel certe felicitate creditur contineri, ad diſciplinam peritiaeque ſtudia reuocarent, ac magiſtros armorum, quos Atticos appellauerunt, iuuentutem ſuam vſum varietatemque pugnandi praeceperint edocere.* ſcribe: *ad diſciplinam, peritiaeque ſtudia reuocarint; ac magiſtros armorum, quos* ταϰτιϰοὺς *appellauerunt, iuuentem ſuam vſum varietatēque pugnandi praeceperint edocere.* ſic ſupra dixit: *Lacedemonij quidem & Athenienſes, alijque Graecorum in libros retulere complura, quae* ταϰτιϰὰ *vocantur.* Gloſſarius Graecus. ταϰτιϰός, *ordinarius, diſpoſitus.* vnum eadem praefatione reliquum eſt, in quo veteres libri à vulgaribus diſcedunt: quod tamen non magni retulerit indicaſſe, niſi malimus ſcriptorem ſuis verbis quam alienis loquentem audire. & vulgo quidem: *Nemo prouocare, nemo audet offendere, quem intelligit ſuperiorem fore ſi pugnet.* liber

Ibid. Veget.

Lib. I. cap. VIII.

ber autem vetus, *Nemo*, inquit, *prouocare, nemo audet offendere, quem intelligit ſuperiorem eſſe pugnaturum.*

Delectari in re. atra fuligo. L. Aelius. exigor pecuniam. ex Agellio gloſſema eiectum. eius defectus aliquot ſuppleti. Agellius & Caecilius correcti.

CAPVT XVII.

DECREVI capitis huius operam dare Agellio: eumque, ſaltuatim ac vellicatim nonnulla corrigendo, quantum poterit, meliorem facere. quod nihil eſſet neceſſe, ſi eum, qui ante annos decem eiuſmodi correctionem parturit, quo tamen tempore elephanti parere conſueuerunt, vel nunc ſaltem ſuum faetum in lucem emiſſurum opinarer. Agellius lib. I. cap. I. *Comprehenſa autem menſura Herculani pedis, ſecundum naturalē*
Agell. lib. I cap. I. *membrorum omnium inter ſe competentiam, modificatus eſt atque id ita collegit, quod erat conſequens, tātum fuiſſe Herculem corpore excelſiorem quam alios, quātum Olympicum ſtadium ceteris pari numero factis anteiret.* ſcribe & emenda è libro Buſlidiano: *Comprehenſa autem menſura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei menſurae conueniret, ſecundum naturalem membrorum omnium inter ſe competentiam, modificatus eſt: atq. id ita collegit, quod erat conſequens, Herculem tanto fuiſſe corpore excelſiorem quam alios, quanto Olympicum ſtadium ceteris pari numero factis anteiret.* Verba autē, quae à vulgata editione abſunt, niſi interijciantur, vt à me factū eſt, ſententiā orationis ſuſpenſam relinquūt, neq.

eam abſoluunt. Eodem capite, titulus Graecus libri Plutarchi, in Buſlidiano non eſt: ſed haec verba, vicem eius ſupplent. Plutarchus *in libro qui de Herculis quali inter homines fuerit animi corporiſque ingenio, & virtutibus conſcripſit, ſcitè ſubtiliterque ratiocinatum Pythagoram philoſophum dicit, in reperiẽda, modulandaque, ſtatus longitudiniſque eius praeſtantia.* quae itane ſcripſerit Agellius, an potius ſint à gloſſemate, nihil aſſeuero. Admoneor ſuperiore defectu, vt alium etiam impleam, & Agellio verſiculum Graecũ reddam. Itaque eo capite, quod magnam partem Canterus protulit, *Arbitror*, inquit Agellius, *& à M. Catone inſecẽda & à Q. Ennio inſece ſcriptum ſine, v. littera. offendi enim in bibliotheca Patrenſi librum mirae vetuſtatis Liuij Andronici qui inſcriptus eſt ὀδυσσεία. in quo erat verſus primus cum hoc verbo, ſine, v. littera.* Agell. ibid. Idem lib. XVIII. cap. IX.

Virum mihi Camoenã inſece verſutum.

factus ex illo Homeri verſu. illi igitur & aetatis, & fidei magnae libro credo. Hactenus Agellius. Quis non videt poſt illa verba, *factus ex illo Homeri verſu*, verſum, è quo ſuum expreſſerit Liuius, deeſſe, & primum hunc Homericae Vlyxeae deſiderari?

ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον.

quod Canterum fugiſſe in tot diuerſis *Nouarum* ſuarum editionibus, non parum miror.

Idem lib. I. *Permitte, inquit, philoſophorum ampliſſime, quoniam reſpondere nos tibi, quos idiotas vocas, non quimus.* ſcribe: *quoniam reſpondere nos tibi, quos idiotas & rudes vocas, non quimus:* ibidem: *Iuſſitque proferri diſertationum Epicteti digeſtarum ab Ariano primum librum: in quo ille venerandus ſenex iuuenes, qui ſe ſtoicos appellabant, neque frugi neque* Cap. II.

operae probae, ſed theorematibus tantũ nugalibus, & puerilium iſagogarum commentationibus dilatrãtes, obiurgatione iuſta inceſſiuit. lego: *iuſſitque proferri diſſertationum Epicteti digeſtarũ ab Ariano primum librum: in quo ille venerãdus ſenex iuuenes, qui ſe ſtoicos appellabant, neque frugis neque operae probae, ſeque in theorematis tantum nugalibus & puerilĩũ iſagogarum cõmentationibus delectantes, obiurgatione iuſta inceſſiuit.* delectare ſe in commentationibus, ἀρχαισμός eſt; qualis apud Terentium:

Adelph. ſc. 1 *In eo me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.*

ibidem: *vltroque verborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta ſanctiſſimae diſciplinae nomen ementiretur.* ſcribe: *atraque verborum & argutiarum fuligine.* Idem lib. eodem cap. XVIII. *M. Varro doctiſſimum tunc ciuitatis hominem L. Laelium erraſſe oſtendit.* ſcribe: *L. Aelium*. de quo prioribus obſeruationibus ſatis multa diximus. de eo enim Varronis magiſtro locum illum accipi oportere, argumentum huic capiti praepoſitum declarat: ſi tamen & ibi, *L. Aelium*, non, *Laelium*, ſcribatur. deinde: *quod vocabulum Graecum vetus traductum in linguam Romanam pro meraco, & quaſi à ſe primitus latine fictum eſſet reſoluit in voces latinas*. liber Buſlidianus: *quod vocabulum Graecum vetus traductum in linguam Romanã perinde atque latinũ prius factũ eſſet, reſolueret in voces latinas:* reliquis illis eiectis. quae lectio manifeſte vera eſſe oſtenditur, ex Varronianis verbis. quae ſunt: *nam aliquot antiquorum verborũ Graecorum perinde atque eſſent propria noſtra, reddidit cauſas falſas.* toto denique capite *L. Aelius*, non, *Laelius*, ſcribendum moneo, tranſeamus ad

alia

alia idem lib. xv. *Cum ſeſe ſciret in tantum crimen veniſſe, atque ſocios ad ſenatum queſtum flentes veniſſe, ſeſe maximas pecunias exactos eſſe. pecunias ſe maximas exactos; id nobis videbatur Graeca figura dictum.* ſcribe: *ſe maximas exactos pecunias, pro eo quod eſt; pecunias maximas à ſe exactas, id nobis videbatur Graeca figura dictum.* cap.xiv.

eodem capite. Caecilius Hypobolimeo Aeſchino:

Ego illud minus nihil exigor portorium.

corrige:

Ego illud minus nihilo exigor portorium.

id eſt, inquit Agellius, *nihilominus exigitur de me portorium.*

E Statio Papinio menda aliquot ſublata.

CAPVT XVIII.

LOCVS eſt elegans apud Statium Papinium Achilleide, in quo Achilles Graecis ad bellum Troianum ituris iam adiunctus, omnem fere vitae ſuae, potiſsimum quam ſub Chirone egerat, rationem pulcherrime explicat: ita vt ſi quis encomium Achillis, quod apud Graecos Theon fecit, apud Latinos velit conſcribere; non aliunde ſcriptionis ſuae argumentum petere debeat. Hic tamen ipſe illuſtris locus adeo eſt deprauatus, vt, quid Achilles dicat, vix, imo ne vix quidem à quoquam poſsit intelligi. Verſus ſunt: *Papinius extrema Achilleide.*

Haec mihi prima Ceres. Haec laeti munera Bacchi
Sic dabat ille pater mox ille per auia ſecum
Luſtra gradu maiore Thetis, viſiſque decebat

Arridere feris; nec fracta ruentibus vndis
Saxa, nec ad vaſtae trepidare ſilentia ſiluae.
Iam tunc haſta manu, iam tunc ceruice pharetrae
Et ferri properatus amor; durataque multo
Sole geluque cutis. tenero nec fluxa cubili
Membra, ſed ingenti ſaxum commune magiſtro.

quinque, vt minimum, octo verſibus inſunt menda. quae hac ſpongia, hunc in modũ, elui poterũt:

Haec mihi prima Ceres. haec laeti munera Bacchi
Sic dabat. ille pater. mox ire per auia ſecum
Luſtra, gradu maiore trahens, viſiſque docebat
Arridere feris; nec fracta ruentibus vndis
Robora, nec vaſtae trepidare ſilentia ſiluae.
Iam tunc haſta manu, iam tunc ceruice pharetrae,
Et ferri properatus amor: durataque multo
Sole geluque cutis: tenero nec fuſa cubili
Membra; ſed ingenti ſaxum commune magiſtro.

quam illorum verſuum emendationem, nemo, opinor, eorum qui poeſim non aſpernantur, inſuper habendam iudicauerit. Eadem de re Valerius Flaccus canit:

Lib. 1. Argonaut.

Illum nec valido ſpumantia pocula Baccho
Sollicitant; veteri nec conſpicienda metallo
Signa tenẽt. ſtupet in ducibus, magnumque ſonãtes
Haurit; & Herculeo fert cominus ora leoni.

Vorat ignem. ſupra eſt hominemque deumq. fluctuſque natantes. moenia mundi. locus Manilij de Lucretio expreſſus. varijs locis Manilius emaculatus.

CAPVT XIX.

NON totiens Herculi cum excetra res fuit; quotiens mihi cum Manilio. cui tamen hydrae

drae quo plura capita ſuccido, eo plura ſuppullaſcere ſentio. ne itaque lucta ſit inanis, & ridicula; eum ſuo modo poſthac agere iubebimus, ſi tamē ante nonnulla, eaque leuia, reciderimus: aut ſaltem recidenda carptim indicauerimus.

Seu liquor hoc peperit, ſine quo riget arida rerum Manil. li. I. verſ.
Materies, ipſumque vocat, quo ſoluitur, ignem. CXXXV.

corrige:

—ipſumque vorat, quo ſoluitur, ignem.

mox:

Semper erit genus in pugna: dubiumque manebit
Quod latet, & tantū ſupereſt hominumq. deumq. Ibid. verſ.

Lege: CXLV.

—& tantum ſupra eſt hominemque deumque.

paulo poſt: ver. CLV.

Tertia ſors vndas ſtrauit, flatuſque natantis,
Aequora perfudit toto naſcentia ponto.

ſcribe:

—fluctuſque natantes.

ſubinde:

At parte ex alia claro volat orbe corona, verſ.
Luce micans varia: nam ſtella vincitur vna CCCXIII.
Circulus in medio radians: quae proxima fronte
Candidaque ardenti diſtinguit lumina flammā.

in his, verſus tertius longe aliter in libro Gemblacēſi concipitur; & quomodo eum proculdubio poeta ſcripſit. nimirum:

—ſtella vincitur vna
Circulus; in media radians quae maxima fronte.

niſi forte, quod ſuſpicor, *radiat*, potius ſcribēdum eſt; aut verſu illi proximo, *diſtinguens*, non, *diſtinguit*. iam vero illa,

Serpentem magnis Ophiuchus nomine ſignis.

Diuidit, & toto mergentem corpore, corpus
Explicat.

ſi veteris libri ſcripturam non contemnimus, ita ſcribemus:

Ibid. verſ. ccc xxxv.

Serpentem magnis Ophiuchus nomine ſignis
Diuidit, atque etiam totum ingens corpore corpus
Explicat.

quod tamen à poeta ſcriptum fuiſſe, in tanta lectionum varietate, ſibi ſententia ſemper conſtante, nolim praeſtare. vt contra illud fide mea rectum eſſe iubeo;

verſ. ccc. lxxv.

Et Phoebo ſacer ales, & vna gratus Iaccho
Crater.

pro quo in vulgaris notae libris eſt:

Et Phoebo ſacer ales & magno gratus Iaccho
Crater.

aperte verſu reclamante. quod qui non viderunt; miror qua parte corporis oculos ſuos habuerint. dehinc interſtitio non ita longo.

Ibid. verſ. cccc. xiii.

Tunc ſubeunt haedi claudentes ſidere pontum
Nubibus, & mundi nutrito rege capella.

qui verſus elegantiſsimi minima mutatione elegātiam antea amiſſam recipient, ſi ita ſcribantur:

Tunc ſubeunt haedi claudentes ſidere pontum,
Nobilis & mundi nutrito rege capella:
Cuius ab vberibus magnum ille aſcendit Olympū,
Lacte fero creſcens ad fulmina, vimque tonandi.
Hanc ergo aeternis merito ſacrauit in aſtris
Iuppiter, & caeli caelum mercede rependit.

de capra Amalthea ſermo eſt. de qua Varro, Ouidius, Lactantius, alij multa. deinde:

Ibid. verſ. ccccl.

Vltima quae mundo ſemper voluuntur in imo,
Quis innexa manent caeli fulgentia templa,

Nuſ-

Nuſquam conſpectum redeuntia cardine verſo
Sublimem ſpeciem mundi, ſimiliſque figuras
Aſtrorum referunt.

emenda, niſi mendoſos habere mauis:

Vltima quae mundo ſemper voluntur in imo,
Quis innexa manent caeli fulgentia ſigna
Nuſquam in conſpectum redeuntia cardine verſo,
Sublimis ſpeciem mundi, ſimileſque figuras
Aſtrorum referunt.

ſcripſi primum, *caeli fulgentia ſigna*: de ijs enim loquitur poeta, non de aëre aut de caelo. deinde poſui, *in conſpectum*: pro eo quod erat; *conſpectu*. ſententia poſtulante, & vet. cod. adiuuante. poſtremo emendaui, *Sublimis ſpeciem mundi*; cum antea legeretur; *ſublimem ſpeciem mundi*. cuius emendationis rationem qui petat, idem omni ratione expers eſſe videatur. ſubiungam & alias aliquot emendationes priuſquam alio propero. illud itaque mendoſum eſt:

Nuſquam turba nocet: nihil illis partibus errat, *Ibid. verſ.*
Latius & leuius, mutatoue ordine fertur. CCCC. LXXXIII

& ſcribendum:

Nuſquam turba nocet: nihil vllis partibus errat;
Laxius aut leuius, mutatoue ordine fertur.

ne illud quidem bene habet;

Qua pateat mundum diuino numine verti; CCCC
Atque ipſum eſſe Deũ; nec forte coiſſe magiſtra, LXXXVII

cum vetus ſit lectio;

Atque ipſum eſſe Deum, nec forte coiſſe magiſtra.

quam in partem apud Salluſtium, Ciceronem, Liuium, alios, frequenter peccatum eſt, vti infra:

Si fors iſta dedit nobis, fors ipſa gubernet.

cum vera ſit ſcriptura:

Si fors iſta dedit; nobis fors ipſa gubernet.

Eleganter autem Manilius de placitis Epicuraeis differens, Lucretiana verba vſurpat. quale eſt illud Lucretio familiariſsimum; *moenia mundi.* quo etiam lib. III. vtitur:

Cum tantas strueret moles per moenia mundi.

Sed praeſtat carmen Manilij à nobis emendatum apponere, illique Lucretianos verſus, quos exprimere voluit, ſubijcere. ſic enim vtroque ſibi ex cōtentione oppoſito, quid noſter ſit aſſecutus, intelligetur. & Manilij quidem haec ſunt:

Ac mihi tam praeſens ratio non vlla videtur,
Qua pateat mundum diuino numine verti;
Atque ipſum eſſe deum, nec forte coiſſe magiſtra:
Vt voluit credi, qui primus moenia mundi
Seminibus ſtruxit minimis, inque illa reſoluit;
E quis & maria & terras & ſidera caeli
Aetheraque, immenſos fabricantem finibus orbes
Soluentemque alios conſtare, & cuncta reuerti
In ſua principia & rerum mutare figuras.

Lucretius lib. V. Lucretij autem illa:

Quippe etenim primum terraï corpora quaeque,
Propterea quod erant grauia & perplexa, coibant,
In medioque imas capiebant omnia ſedes.
Quae quanto magis inter ſe perplexa coibant;
Tam magis expreſſere ea, quae mare, ſidera, ſolem,
Lunamque efficerent, & magni moenia mundi.
Omnia enim magis haec è laeuibus atque rotundis
Seminibus, multoque minoribus ſunt elementis
Quam tellus.

Vnam atque alteram maculam in eodem poeta

Manil. li. I. verſ. 10. XXXVI. deleamus: deinde manum de tabula.

In quo conſumit Phoebus lucemque, moramque.

emenda

emenda errorem totiens iam obuium:

In quo conſummat Phoebus lucemque moramque.

poſt vero,

Inuiaque obliqua radiorum munera flamma Ibid. verſ. ɪↃʟɪ.

Dat pariter minimum nobis.

ſcribe, vt poeta ſcripſit:

Dat per iter minimum nobis.

deinde:

Fila trahunt alti circum comitantia caeli,
Interuallo pari ſeruantes limite ſemper.

corrige:

Fila trahunt alti curſum comitantia caeli,
Interualla pari ſeruantis limite ſemper.

illud enim, *ſeruantis*, omnino ad caelum referendum eſt. mox:

Non opus eſt magni caſus, ſed numinis ordo.

verba ſuum in ordinem reſtituendo, lege:

Non caſus opus eſt, magni ſed numinis ordo.

qua ſententia hoc caput concludimus:

Militia plebi volenti. phraſis Graecorum à Salluſtio expreſſa. Salluſtius eam in rem correctus.

CAPVT XX.

SICVTI *cum primo ficos propola recentes Protulit, haud precio ingẽti dat primitus paucos:* itidem ego hoc capite facere cogito. cum enim ampliſsimas in Salluſtiũ caſtigationes, ex varijs, iiſque oppido quam vetuſtis libris, domi paratas habeam, quas breui velim extrudere: nunc vnam duntaxat vnius loci emendationem, ſed illã acerrimo Adolphi Mekerchi & Iuſti Lipſij iudicio,

pro ea

pro ea quae eſt in ſummis illis viris maxima omnis doctrinae copia, valde probatam decreui proponere, & hoc quaſi lenocinio ad ipſas caſtigationes cognoſcendas lectorem allicere. Verba Salluſtij ſunt: *Neque illi ſenatus, quamquam aduerſus erat, de vllo negotio abnuere audebat: ceterum ſupplementum etiam laetus decreuerat. quia neque plebe militiam volēte putabatur Marius, aut belli vſum aut ſtudia vulgi amiſſurus.* quibus verbis errorem ſubeſſe, nemo eorū, opinor, omniū, qui ſe Salluſtiū ſuperioribus annis ſatis multi corrigere ſunt profeſſi, ſentiſcere potuerunt. ſolus Leopardus, cuius doctiſsimae in omne ſcriptorū genus emendationes tuo, FRANCISCE NANSI, beneficio nō ita pridem coeperunt videre lucem, locū mendoſum eſſe, & hunc in modum corrigendum videri monuit: *Ceterum ſupplementum etiam laetus decreuerat, & quia plebi neque militia volenti erat, putabatur Marius aut belli vſum, aut ſtudia vulgi amiſſurus.* cuius hominis eruditiſsimi cenſurae libēter meum adijcerem ſuffragium, niſi & Priſcianus Graecae illi Demoſthenicae phraſi, ἂν βουλομένοις ᾖ τούτοις ἀκούειν, hanc Latinam Salluſtij ſubijceret, *neque plebi militia volenti putabatur:* & alioqui, verum vt dicam, neſcio quomodo illa correctione nimis plebeia & quaſi de triuio ea doctiſsimi hiſtorici efficeretur oratio. Riuium, Aldū, atque ipſum adeo Nannium, verborum in libris veteribus mutationem obſeruaſſe nullam, valde miror. Ego vero nullum hactenus librum manuſcriptū videre potui, (vidi autem plurimos, & duos in ijs, multos iam annos in collegio Buſlidiano, in quo litteratiſsimus Nannius eloquentiā profitebatur, publi-

Salluſt. Iugurthino.

Emendationum li. IV. c. XXXIII

in oratione περὶ στεφάνου.

publicitus aſſeruatos) qui in huius orationis ſcriptura, cum publicatis exemplaribus conſentiret, & non potius ab ijs longiſsime diſcederet. quorũ variantes ſcripturas, cum in caſtigationibus Salluſtionis recenſuerim, quid attinet repetere? ad veram lectionem proxime accedit Buſlidianus alter; in quo eſt: *Neque plebe militia volenti putabatur, & Marius aut belli vſum, aut ſtudia vulgi amiſſurus*. cui ſi litterulam addideris, quam interpretum detraxit inſcitia, Salluſtio ſua verba reddideris. ſcripſit ille, quod & Priſcianus notauit: *quia neque plebei militia volenti putabatur, & Marius aut belli vſum, aut ſtudia vulgi amiſſurus*. vtroque orationis membro vox, *eſſe*, reticetur; & illud, *putabatur*, repetitur. poſtremo *plebei*, pro, *plebi*, vetuſte ſcribitur. quorum ignoratio ſcriptorem optimum deprauauit. Locutionis illius exempla in Tacito, Liuio, Macrobio, & hoc ipſo Salluſtio occurrent plurima. neque tamen alia illa aeque proba & antiqua loquendi ratio, *volentia plebi*, apud Salluſtium eiuſque imitatorem Tacitum, in iſtam, de qua loquimur, phraſim, quod alios tentare video, poteſt mutari. qua de re capite proximo diſſeretur.

Priſcian. li. XVII.

FINIS.

Impenſis Chriſtophori Plantini
excudebat I. Maſius.
1567.

A0L 1466815

XLI
C3